

Pratibha

ISSN-2349-5286

Volume 3, No-3,

December 2014

Published by Women Awareness Cell, Bijni College, Bijni

*Donated by
Women Cell.*

Pratibha

ISSN-2349-5286

Volume 3, No-3, December 2014

Published by Women Awareness Cell, Bijni College, Bijni

Editorial Board

Advisor :

Dr. B. G. Basumatary,
Principal Bijni College

Subrata Goswami,
Associate Professor, Department of Economics.

Editor :

Nandita Das
Associate Professor, Department of Economics.

Editorial Board :

Bibha Talukdar
Dr. Urmila Poddar
Sulabh Chandra Das
Anindita Chakravarty

Price :

Rs.100.00/-

Design, Layout & Print :

Image India
Bongaigaon
P. 9435022557
E. imageindia.bngn@gmail.com

PRATIBHA, WOMEN AWARENESS CELL, BIJNI COLLEGE, BIJNI

Editorial Note

Parents and guardians are conscious and cautious about the good performance of children right from the stage of primary education to higher levels and top placements in future. The question which often comes to the mind is that do women make better teachers than men? Formal education in the pre-primary level starts from the age of four years and primary education starts from six years. It is at this stage the child is taught the basic things, since learning had began at home from a very early age. If the options are provided then there is strong preference for female teachers at the pre-primary and primary level. Female teachers are appointed, since women can give the best education in the pre-primary and primary levels. Women are nurturers and she can give the tender care of a mother to the children. She is the best manager at home where the education of the child begins. Men play the role of providers and they remain at home for a short period of time. They are busy with their jobs and other engagements and have less time to devote at home. Most mothers are essentially home makers and children are taught the basics by the mother before venturing outside, the comfort of the home, the first step being the pre-primary school. The child thus experiences the classroom and it is within the four walls that the student-teacher bonding begins. Most educationists opine that the female teacher is the best educator since women have a natural affection for kids. Findings in recent years conclude that there are fewer men in the lower primary sections of schools and women have an edge over males during appointment.

There have been some contradictory opinions in this respect, that males prefer challenging jobs than teaching. Males preferences go into professions in the corporate sector, army, navy, air force or the administrative services. Social activists and educationists argue that the real essence of teaching is the passion. No matter whether one is a woman or a man she/he must have the passion for teaching together with a complete mastery of the subject. Most men generally have short tempers and cannot handle teaching, but women are flexible in nature, attentive and well organized. Female teachers have a better understanding of the student's psychology and are problem solvers. A sizeable portion of women presently prefer the teaching profession. Children often talk with their mothers regarding personal issues and problems and mothers are generally good listeners. At school the child converses with the teacher about their problems & issues as they are comfortable and emotionally secure after sharing.

The debate on whether women or men are better teachers may continue for ages without a proper conclusion. It may be agreed that teachers must be good listeners, problem solvers, mentors and multi taskers. Teachers may also be motivated connectors with the present global scenario. Passionate teachers may create an active learning environment to keep with the latest trends in education.

This is the third issue of Pratibha published by the Women Awareness Cell, Bijni College, Bijni, Dist. Chirang, Assam. I express my sincere thanks to the scholars who have extended their co-operation and support by their contributions to the successful publication of Pratibha. Looking forward for suggestions and encouragement.

Nandita Das

Contents-

•	<i>A . Misra</i>	7
•	<i>A. K. Rabha</i>	14
•	<i>A. Chakravorty</i>	20
•	<i>Asha Rani Brahma</i>	31
•	<i>Babita Adhikary</i>	34
•	<i>Babul Basumatary</i>	37
•	<i>Dr. Chaitali Bhowmick</i>	43
•	<i>Lipika Dey Dutta</i>	47
•	<i>Malay Kumar Chanda</i>	50
•	<i>Nijara Medhi</i>	53
•	<i>Pritisha Goswami</i>	62
•	<i>Sanjita Ray</i>	65
•	<i>Swapna Saha</i>	68
•	<i>Dr. Urmila Poddar</i>	70
•	<i>Bibekananda Roy</i>	74
•	<i>Kandarpa Pathak</i>	80
•	<i>Sabita Ray</i>	84
•	<i>Sulabh Chandra Das</i>	88
•	<i>Bibha Talukder</i>	95
•	<i>Dr. Pramathesh Bayan</i>	99
•	<i>Jaydeep Majumder</i>	103
•	<i>Jayshri Narzary</i>	106
•	<i>Manoranjan Sarmah</i>	111
•	<i>Iswar Chandra Deka</i>	112

ISSN-2349-5286

PRATIBHA, WOMEN AWARENESS CELL, BIJNI COLLEGE, BIJNI

STUDENT UNREST A THREAT TO PRESENT SOCIETY

Aparna Misra,
Asstt. Prof., Deptt. of Education
Bijni College

INTRODUCTION

ABSTRACT: At present growing unrest and indiscipline among students is a matter of great concern for the people of all over the world. Student unrest is not confined to India alone. Today it becomes a worldwide problem. It is observed that, now a day, students resort to different types of violence and vandalism at the smallest issue. The causes of this unrest are not far to seek. There are many factors which have contributed to this dangerous phenomenon such as dull curriculum and non-motivating methods of teaching, lack of student involvement in decision making, and poor human relations, repressive approaches to satisfy calls for law and order only result in negative behavior. In this writing an effort has been made to find out the various causes of the undisciplined behaviour of the young generation and also try to find out some ways and means to redirect their behavior in a proper way, as they are the real strength and future of a country.

Growing unrest and indiscipline among students has become a worldwide problem at present. At present student unrest is not confined to our society alone. Every where it has been seen that there are agitations, strikes, boycotts of classes etc. It appears as a great threat to our society, system of education, training programmes and other development. The students indulge in violence, arson, destruction of property, use unfair means to get through the tests and examinations, insult their teachers, threat their invigilators and abuse the staff on any pretext. What may be the reason behind all this happenings? Why do the students clash with the police, indulge in strikes, violence, stone-throwing, brick-bating, rowdies, rampage and drug-abuse? They want more freedom, or rights, or they suffer from lack of psycho-physical security and socio- economic support from their parents and their elder members of the society.

Of course these problems cannot be solved only by taking remedial measures in the educational institution. Even home and

society has an important role to play. We all know that the youth possess vast energy which can do wonders if properly oriented and utilized. They should be kept busy in creative, fruitful, relevant, social and academic activities. Their minds should never be allowed to remain idle. On the other hand proper employment opportunities should be created for them and there should be no political interference in educational matters. The reasonable demands of the student community should be met without any delay. There should be a proper administrative mechanism to redress their genuine grievances in the educational institution.

THE SIGNIFICANCE OF THE TOPIC

Students are the real strength and future of a country. All kinds of psycho physical, social development reach its highest peak during this time. On the other hand our society is facing the trouble of rising indiscipline among the students. Why they are resorting to the acts of violence need to be understood. The student community is now in ferment which finds its expression in various acts of indiscipline. We have noticed of that students go wild, throwing stones, etc their meaningless action results in the brutal suppression by the police officers who make them the targets of their gun and sticks. We have seen closure of schools and universities, gheraos of principals and beating of teachers by the students. All

this is truly an unhappy state of affairs. The reason behind this unrest among Indian students is a result of frustration, grievances and anxiety of the students. The inability of the authorities to resolve the grievances and demands of the students results in the indulgence of the students in the acts of violence, strikes and demonstrations. As a responsible member of the society, it is our duty to find out the causes and some of the remedies which will help to redirect their undisciplined behavior in a socially accepted way. Therefore in study about the indiscipline behavior of the students is expected to be proper in the present context. Hence, the topic of the study has been titled as "Student unrest, a threat to present society."

OBJECTIVES AND METHODOLOGY

The objectives of my topic are to analyses the causes of undisciplined behavior among the young generation and its impact upon the society in near future.

The entire paper is based on secondary data- collected from news paper, internet, journals etc.

containing six sections. The first section is the introductory section. It is followed by second section with significant of the topic. The third section contains the objectives, and methodology of the study. Fourth section gives the detail about the causes of undisciplined behavior among young

generation and its influence on society. The fifth section focuses on some of the remedies and finally the sixth is the concluding section.

FINDINGS

Why do the students clash with the police, indulge in strikes, violence, stone-throwing, brick-bating, rowdies, rampage and drug-abuse? These are some of the very serious and crucial questions and must be addressed and answered with matching concern and seriousness. After observing the behavior of most of the students of our locality it has been seen that there are many factors which have contributed to this dangerous phenomenon,

One of the major factors is our outdated and defective system of education and method of teaching. The prevailing system of education was introduced by the British with the sole aim of producing clerks to run their administration. The British rulers never wanted to educate the Indians in the real sense of the term. The present system of education also reflection of such type of education which produce some machines to meet the economic needs only but cannot meet our national and social needs. On the other hand, they are not sure of getting proper employment opportunities after completion of their education and training, and so find their future bleak, uncertain and insecure, Consequently, the students feel confused, frustrated and express these in the

acts of violence and indiscipline. Similarly, the system of examination also carries some inherent defects. It gives too much emphasis on cramming, mechanical memory and elements of chance. It promotes such corrupt practices as copying in the examination, leakage of question papers etc. It encourages bookish knowledge and speculation. They do not take into consideration their excellence in co-curricular activities, social service or strength of moral character and conduct.

Commercialization of education has also brought into being new evils. Admissions in noted institutions can be secured either on payment or by influence of the parents. These two factors invariably give rise to discrimination. Discrimination which is not based on reasonable grounds leads to discontent and jealousy. Merited and deserving young men born in poor families find it difficult to prosecute their studies in institutions of their choice or for courses of study suited to their aptitudes. Their financial and social disability affects their self-respect and subjects them to defeatism. Defeatism, if not overcome in time, gives birth to frustration of the worst kind. Such frustration contains germs of revolt against established order in society.

The social circumstances existing today are also hinder in the development of healthy outlook among the young stars. Healthy outlook in life is the product of parental and environmental control and direction. The rich

parents complain of lack of time for exercising any control over their children or giving them proper guidance at home. They are so busy with their commercial or industrial occupations or own carrier .They are always in a hurry. So far as the poor people are concerned, their working hours are such that they have hardly enough time to spend with their children and other family members.. They have no time for any enquiry. Children have neither opportunity of exchanging their ideas with the elders in the family nor of seeking their guidance.

Modern world has taken rapid change in scientific and technological fields. There is explosion of knowledge all round. Distances have become abridged and the world has become narrow in its dimensions. The media of mass communications have created a new awakening even in villages. This new awakening has created thirst for knowledge. The young people have no love for rural life. The attractions of urban life are many.

The politicians and party-leaders have added fuel to the fire of student unrest and there is almost a conflagration. They are misusing and misguiding students to serve their own selfish and partisan political ends. These political professionals use the students as their tools and lead them out of the right way. The student of today has become a casualty to all these corrupt, rotten and utterly selfish forces which have introduced in the temples of learning.

After all it has been seen that a dull curriculum and non-motivating methods of teaching, lack of student involvement in decision making and poor human relations, repressive approaches to satisfy calls for law and order etc. result in negative behavior.

Suggestion & Prospect

The present state of our society has been seen restlessness and indecision. There is lack of social values like mutual understanding, sympathy, honesty, forgiveness etc. Each one is certain of himself without trying to understand the other. The most important thing in the world today is to understand our fellow citizens and get on with them while working for the common good. At present, all over world, the youth form a significant class of the society because they have an important role to play. Every nation regards its youth as its backbone as all young men and women are hopes of the future.

There are four reasons why every nation regards the advancement of its youth as its primary duty.

- The first is that the youth possess vigor and inventiveness. It is in their strength and in their inventive genius that the hopes of a bright future are centered. The youth have to imbibe every principle for growth i.e. physical, mental and intellectual.

- The second reason is that the youth is always willing to experiment. The older people are conservative in outlook and

reluctant to depart from their traditions. It is only the young men and women that can learn from past defeats and start experimenting on new ideas and new fields of action.

Thirdly, it is their thirst for new ideas that directs them to positions of improvement. Every society would have remained static but for the new ideas that are brought into circulation. It is the dynamism of the youth that holds out hopes of bright future for every nation.

Fourthly, it is the philosophy of power pursued by the youth that is responsible for social change. Every dynamic young man aspires for a position of power, but few of them succeed in getting it. It is only young men and women of high intellectual caliber to whom power is denied that involve themselves in fight for change and become ultimately responsible for revolution in any field.

Therefore educational institutions should give emphasis on the principles for work and service. The surroundings have to be congenial and suitable for initiative and adventure. It is the duty of the society, family and educational institution to guide such a force towards a proper and right direction by giving proper love and affection and awaring about the various problem, situation etc that they have to face in near future. . Naturally these are the duties to be performed partly by the teachers in

educational institutions and partly by the elders in public life. It is equally necessary that the parents are made conscious of their duty towards their children whether in schools or in colleges. In countries like America there are institutions which offer guidance to the parents in the manner of bringing up their children.

It is a matter of common experience that the nearest and strong force in most of the country affecting all life including the academic life also is politics. Political life in the country has created a crisis, particularly crisis of character and crisis of higher values of life. It is not possible for a few individuals to change the trends of public life. However, those outside the political area can create mass consciousness which can awaken a high sense of respect for the rule of law and for moral standards in private and public life. The political leaders are guided by principles of expediency which make the acquisition of power and for the exercise of it, regardless of public good. The purity of public life is in danger. It is therefore high time that leaders of thought unconnected with politics accept the challenge and try to purify public life by reviving the ideals of self-sacrifice and integrity so characteristic of the past spiritual life of our country. Such revival is bound to have its effect on the young minds enabling them to imbibe high ideals and cherish them as valuable rewards of life. Moral instruction should form a part of the

curriculum in schools and colleges so that respect for sacrifice, mutual understanding, hard work and integrity can be part of their philosophy of life.

Another point which requires serious attention is the education of our youngsters in the use of leisure. Most of us often complain that we have no time for doing certain things. Such complaint is, more often than not, an indication of weak will. The old saying, where there is a will there is a way, is universally true. What most of us lack is a determined will to do in time what we ought to do as our duty. The use of leisure therefore is of great importance. We can learn more and do more if we know how to use our leisure. Leisure hours are spent in idle gossip or in fruitless discussions. A meaningful use of leisure is essential. If leisure is occupied with idle thoughts, it is likely to lead the individual astray. It is for each individual to plan for himself as to how best and in what manner he could fruitfully utilize his leisure.

In order to evoke a sense of unity or brotherhood amongst the students, it is necessary to organize associations of young men who are interested to bringing about harmony among their fellow students. Sacrifice in lesser or higher degree should become a way of life. Such a sense of brotherhood is sure to develop an exemplary outlook among the students. Communal feelings and regional feelings would gradually yield to higher sense of unity or brotherhood.

We have today a disrupted community, disrupted by considerations of caste, language or region. All these should disappear and this disappearance will contribute to national unity which is the need of the present.

Another remedy to eradicate students' unrest is to involve our young men in national service. They must be made to accept that India is one nation and that every individual is only a part of that great nation, whatever the cast or creed of such person might be. There is a general feeling that our young men are not familiar with the ancient history and civilization of our country. Lack of such knowledge certainly makes them narrow-minded and leads to territorial and social disintegration. It is therefore necessary that our young men should be made aware of the common features of our culture and civilization. India has been the victim of numerous attacks from foreign powers which brought in numerous evils in the country; they also left different legacies good and bad. Every student should have a sound knowledge of our past national life; as such knowledge enables him to cultivate a broad vision and a cosmopolitan attitude.

In these days, when communal and regional forces are inciting the people from all respect in our country, the young students should be made aware of the fact that such forces have hindered the growth and progress of our nation and have been

disintegrating the country. Everyone has been made to feel that he has his own existence, and an integral part of the great nation. So the development of national and scientific outlook is necessary. If various topics concerning our ancient civilization and culture are made a part of school and college education at different levels, it may be possible to produce young men and women dedicated to the service of our country.

Lastly, involvement in national service would also discipline the physique of our young men. A sound mind in a sound body is an old saying. It held well in the past, holds good today and will hold good in the future. An unsound body affects the peace of mind. Unhealthy and weak body is a great hindrance to good thoughts and action. In order to make a harmony between the body and the mind all young men should be inspired to be useful servants of the nation. There should be opportunity for all-round training. We should foster a feeling of brotherhood and a sense of nationalism.

Conclusion

From the above discussion it has been seen that the young students feel unable to develop their capacities to meet the demands of their aspirations and expectations. Such inability may appear as a great danger not only to the individual concerned but also to the society as a whole. The response to the student violence should never be lathi-charge, but they have to be dealt with in a careful manner. The rules for militants and students cannot be the same. Students are the foundation of our country's growth and future.

A progressive society needs hard and honest work from aspiring youngsters. All youngsters are the hopes of the future and their achievements are expected to be productive of benefit to the society as a whole if the students are guided properly then the present state of restlessness would surrender to harmony of thought and action for the betterment of oneself and of the community at large.

Bibliography & References

<i>Agarwalla, Dr. Sunita</i>	:	<i>Emerging issues in Education.</i>
<i>Pandey, R.S.</i>	:	<i>Education in emerging Indian Society.</i>
<i>Taneja, V.R.</i>	:	<i>Educational Theory & Practice.</i>
<i>Mathur, S.S.</i>	:	<i>A Sociological approach to Indian Education.</i>
<i>Ram Ahuja</i>	:	<i>Social problems in Indian Society.</i>
<i>S.K. Sahoo</i>	:	<i>Trends & problems of Indian Education.</i>

Educational Problems of Rabha Women in Assam

Anjan Kumar Rabha
Lecturer, Deptt. of Education
Bijni College

Introduction

Assam is the home to as many as 23 tribal groups. At present 3, 12, 05,576 tribal people are living in Assam (Census report 2011.) Among them Rabhas are considered one of the nine scheduled tribes in the plains districts of Assam. Apart from Assam, these Rabha tribes also are found in other state of India, like West Bengal, Meghalaya, Manipur etc. In Assam the concentration of these Rabha tribes are found in Goalpara, Kokrajhar, Kamrup, Darrang and some areas of Bongaigaon district. Besides India, their distribution is spread over Bangladesh and Nepal also. Different views have been expressed by different writers regarding the ethnic individuality of this tribe, its original place of abode and the relationship with other tribal groups. According to Lt. Col. Wadel. "The Rabhas were one of the branches of Kochari." Hodson also viewed in the same that Rabhas are the group of great Bodos. Major Playfair had tried to trace the origin of the tribes in the Tibetan region from where migration had taken place to Garo Hills area now in Meghalaya and then distributed over

Assam plains. Dr. Grierson also held the view that the Rabha was a Hindu name of the Kocharies and many of the Rabha were actually Kocharies. On the other hand E.A. Gait identified them as a distinct tribe and said that they are also known as tatlas and Datiyal Kocharies. In this regard Rev. S. Endle 1 ("The Kocharies" page - 83-1975) said that Rabha of Darrang used to call themselves sometimes as totlas." Dr. B.M. Das supported the view of E.A. Gait that the Rabhas were ethnically and culturally a distinct tribe. He said that probably the mangaloid people came in successive waves from the North and North-Eastern region and later on formed various tribes like the Rabha, the Garo etc.

With a population of 2.77 lakhs (male: 1.41 lakh and Female: 1.36 lakh) the Rabhas account for 8.14 percent of the total tribal population of Assam (2001 census). The endogenous division of the Rabha tribe consists of Rangdania, Pati, Moitoria, Totla, Dahuri, Dhunga, Hana etc. (Das 1960). Among them the major constituents in the tribe

are described to be Rangdania, Pati and Moitori. The Paties are concentrated mainly on the southern bank of the river Brahmaputra right from Guwahati in Kamrup district to Dudhnoi in Goalpara district. The Rangdania and the Moitories are mainly found in Goalpara district. 2(*Das Madhushree, "Tribal Women of Assam: A social geographical perspective" p-60.*)

Statement of the problem

Women constitute almost half of the total human resources of any Community. The development of a society depends equally upon men and women. Hence the society should provide emphasis on equal development of both. Education being the cornerstone of all socio-political and economic development must be accessed without any hinderances. Unfortunately, denial of equal socio-economic opportunities and strong traditional bias against women have resulted in low human development, over the years in various communities in Assam. The Women of Rabha Community in Assam is also not alien from this problem which constitutes the slow literacy rate in the society. Hence it is in this background the present study has been taken up and entitled as *-Educational problems of Rabha women in Assam.*

Objective

From this paper I will try to identify the causes of slow literacy rate of the women of Rabha community in Assam.

Methodology

The paper is based on secondary data which is collected from various journals, books, newspapers, magazines, internet etc.

Significance of the study

Female literacy is an important parameter of socio-cultural and economic development in all societies. It is more so because educating a man is educating an individual, while educating a women is educating the entire family. The various dimensions of social and cultural change in a tribal society can be understood in the light of the levels of female literacy and education. 3(*Das Madhushree, "Tribal Women of Assam: A Social Geographic Perspective", p-81*). This is more so in the case of tribal women, because educated tribal women can play a vital role towards socio-economic upliftment of their society. But it is worth mentioning that within the women of Rabha Community we found an opposite picture in the field of education. Educationally in Assam their position is not a very high. Recently we have seen some positive developments in this regard which is not very satisfactory.

Although a number of studies have been conducted on the problems of Women Education in different places and communities, yet no studies has been done specifically in the problems of women education of the Rabha Community and this justifies the need of the study.

Educational status of Rabha Women in Assam

Educationally in Assam the women of Rabha community does not occupy a better position. It has been seen that in the progress of literacy the women of Rabha Community is comparatively slower than the women of other tribal communities. The literacy rate of the women of Rabha community was 32.01 percent in 1991 which is increased to 48.20 percent in 2001 (census report 2001). Whether Sonowal Kachari (50.62), Deory (44.04) percent in 1991 and (64.66), (58.03) percent in 2001 respectively (census report 2001). It shows that Rabha Women in the state are still lagging behind in terms of literacy rate. The majority of Rabha women are still without literacy. So it is the main reasons of socio-economic and cultural backwardness of the Tribe.

Causes of slow literacy rate of the women of Rabha Community in Assam:

Various causes are responsible regarding the slow progress of the literacy rate of the women of Rabha Community in Assam. I have identified some of the major cases of the slow literary rate of Rabha Women as follows :

1) **Wide spread poverty:** Majority of Rabha people in Assam are living in below poverty level. Maximum women are doing work in various fields from morning till evening. Some of the women

also work as 'Bokhali' and 'Ruwati in other homes. So they do not find enough time to reading and writing. Most of the people somehow manage to earn just their daily bread and not a pie more. So they send only their sons to school and avoid sending their daughter. So it affects in her educational upliftment.

- 2) **Prejudicial attitudes towards women education:** The continuance of strong societal prejudices against women's mobility and education of the Rabha society is also one of the major causes of slow literacy rate of the Rabha women.
- 3) **Wide spread illiteracy:** My study have found out that, majority of Rabha people are illiterate. They still do not understand the social and cultural importance of education. Hence majority of Rabha people still consider it is wastage of time and money to give education to their girl children and women. As a matter of fact this wrong attitude is providing to be detrimental for the development of education of the Rabha women.
- 4) **Early Marriage:** Majority of the Rabha people live in villages. In interior villages where most of the population are illiterate, guardians generally prefer to dispose of their daughters through marriage than educating them. There are many of them who are of the view that

there is no need of educating the girls, because ultimately they are to be married and have to go with their husband to do domestic work thereafter.

- 5) **Excessive involvement of girl's children in domestic works:** The main responsibility for the backwardness of female education of the Rabha community rest with the guardians. Because generally when they go to the field or some other places in search of money, they compel their daughters to stay at home and look after the young ones and house hold activities like cooking, cleaning etc. It is also found that due to prevalence of poverty some of the parents engage their girl children and women to supplement family income.
- 6) **Lack of Girls School:** It is also observe that most of the guardians of the rural areas do not concur to the idea of co-educaticn. So in the absence of girl's school they keep their daughter at home instead of educating them in co-educational schools. Thus a conservative attitude of the people especially in rural areas is a difficult problem. Besides this, unkind and incompetent teachers and lack of basic facilities in the school is also responsible for slow rate of literacy of the Rabha Women.
- 7) **Child labour:** Prevalence of child labour among girls belonging to weaker section and the hard domestic chores which most of the girls are required to perform is also important factor responsible for slow progress of education among Rabha women in Assam. It is also observed that a majority of girl children and women of weaker section of the Rabha Community engaged themselves to do works as stone cutter in various stone queries and work as vendors or sellers of small shops.
- 8) **Lack of Empowerment:** It has been seen that the women of Rabha Community are still lagging behind in terms of Women Empowerment. The Government of India and Assam have been introducing several schemes for the progress and development of the poor families as well as women. But it is a matter of concern that a large number of poor Rabha women of our state are still totally ignorant of these benefits provided by the Government due to illiteracy and lack of exposure. So it is also a cause of low literacy rate of the Rabha women.
- 9) **Lack of co-operation between home and school:** It is also noticeable that most of the guardians of Rabha Community do not bother about what their girl children are doing in the schools, nor does the school intimate the guardians

of the activities of their girl children. This creates mistrust between the guardian and the school authority. This is one of the causes of dropping out and failure of the girl children in education.

Above mentioned are some of the noticeable causes of slow literacy rate of the Rabha Women in Assam. Maximum of them occur due to illiteracy, poor economic condition and lack of awareness of the guardians.

In this regard I forward some ways for the removal of these problems mentioned below:

- 1) Steps to be taken for economic and educational upliftment of the poor Rabha families of the society. Those who are economically sound as well as literate needed to take this step.
- 2) Need to work for removing prejudicial attitudes towards women education within the Rabha Society.
- 3) Steps are being taken to increase Rabha women's' participation in educational process. In this regard every year those girls of the Rabha Community shown the best result in the H.S.L.C and H.S exam should be felicitated for inspiring them.
- 4) Steps are also necessary to be taken for removing gender inequalities and injustices from the society.
- 5) Work for creating proper co-operation between home and schools.
- 6) Raising awareness against the social evils like child labour, early marriage of girl children, sex abused, exploitation etc.
- 7) Need to organize Women Empowerment programs in the locality from time to time.

Conclusion

In the conclusion we can say that women literacy is one of the most important societal elements that hold the key to the process of socio- economic development of a community. In case of the Women of Rabha Community it is still not better but if some necessary steps will be taken by the community members who are educationally and economically sound then we will see a congenial educational picture in a very short period. For this purpose developing positive attitude towards women is necessary. Government actions and steps are of paramount importance for removing gender inequalities, injustices and for empowering them.

BIBLIOGRAPHY

- 1) Barooah, B.(1998): "The Sonowal Kacharis of Assam", Published by the author, Guwahati.

- 2) Bora, A. (1992): "Status of Women in Karbi Society". In Bhuyan, B.C (ed.) The tribal Women, Omsons, New Delhi.
- 3) Bordoloi, B. N. and Sharma Thakur, G. C. (1988): "Tribes of Assam", Part-!!, Tribal Research Institute, Assam, Guwahati.
- 4) Chauhan, A. (1990): "Tribal Women and Social Change in India", Aditya A. C. Brothers, Etawah.
- 5) Das, Madhushree. (2012): "Tribal Women of Assam", A Social Geographic Perspective, EBH Publishers, Panbazar, Guwahati.
- 6) Das, B. M. (1960): "Ethnic Affinities of the Rabhas", Dept. of Publication, Gauhati University, Guwahati.
- 7) Rabha Hakasam, Dr. Upen. (2010): "Rabha Samaj Aru Sanskriti", N. L. Publications, Guwahati.
- 8) Roy Burman, B. K. (1988): "Problems and Prospects of Tribal Development in North East India", Journal of Tribal Research Institution, Assam.

Website References:

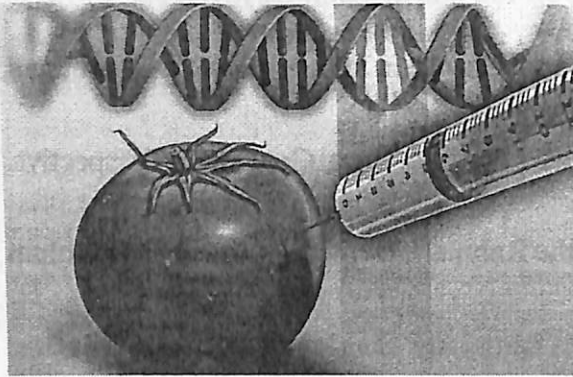
[http://Census of India, 1991, 2001 & 2011.](http://Census of India, 1991, 2001 & 2011)

<http://indianexpress.com>.

<http://wikipedia.org/wiki/Rabha-Tribe>

Genetically Modified Organisms (GMOs); Food Security and food safety- a critical review

Anindita Chakravarty
Department of Zoology
Bijni College

Introduction:

World population is increasing day by day and every individual has the right to live a life free from hunger. Every government has to provide food security to its citizens. According to the United Nations Food and Agriculture Organization (FAO) widely accepted definition of "Food Security" is that food is available to all at all times; that all persons have means of access to it; that it is nutritionally adequate in terms of quality and variety; and that it is acceptable within the given culture. Only when all these conditions are in place can a population be considered "Food Secure" (WHO, 1991). In spite of the advances of the food grain production, over 800 million people, mostly from developing countries go to bed hungry every day, while chronic hunger takes

the lives of 2400 people every day (Khush, 2005). Over 13 million children under the age of five die because of hunger and malnutrition, whereas one out of five babies born under weight (Borlaug, 2000).

To achieve the goal of providing food to everyone, conventional processes of crop breeding are insufficient. Scientists developed a new technology to boost food production with minimum cost and environment pollution. The combination of genetic engineering with improved plant breeding offers a solution to the demands of food security. In addition to transgenic crops, animals are also genetically engineered for the betterment of humankind. All these transgenic plants and animals together called as genetically modified organisms.

Thus, Genetically Modified Organism (GMO) is a living organism, whose genetic composition has been altered by means of gene technology. The genetic modifications usually involve insertion of a piece of DNA into the genome of the organism to be modified. This process is called transformation. These DNA

pieces are usually taken from other organisms such as bacteria or virus. Crop plants, farm animals and soil bacteria are some of the prominent example of organisms that have been subjected to genetic engineering.

The first success report of Genetic Engineering was published in 1983 and the first commercial GM is reported to be tomato under the trade name of Flavr Savr™, were approved for sale in the United States in 1994 (Martineau et.al. 2001). Two most cultivable GM crops are maize and soya bean. Other GM crops for field trial include- tomato, potato, wheat, sugar beet, cucumber, melon, alfalfa, lettuce, sunflower, rice and tobacco (Adugina & Mesfin, 2008)

It was reported that, 1.66 million hectare land area all over the world was planted with GM crops in 1996, which was increased 67- fold up to 114.3 million hectare in 2007 with an increasing proportion grown by developing countries. GM crops were grown in 23 countries (12 developing and 11 industrial), leading producers are the United States, Argentina, Brazil, Canada, India and China (GMO Compass, 2007).

Objectives:

The main objective of the study is

- To find out the advantages of the genetically modified plants in agriculture, quality food and in the field of therapeutics.
- To find out the GM animals associated with research of human diseases and

environmental sensors.

- To find out the negative impact of GMOs on human health, environment and economy.
- To find out the application of GMOs in Indian scenario.

GM Crops in agricultural field

Insect pest Control:

Studies have been shown that Bt crops can be successfully deployed in Agriculture, which has lead to a decrease in pesticide usage and they are environmental friendly. However sustainability and durability of pest resistance continued to be discussed. Now, scientists are developing second and third generation insect resistant transgenic plants and examine the longevity of such resistance.

Bt gene and toxin (*Bacillus thuringiensis*);

Several species of bacteria produces protein in abundance. When insect larvae ingest these bacteria with their food, protein present in the bacteria kills larvae. When the bacteria form spores, they also forms a large crystal like structure in the bacterial cytoplasm, that is made of protein. One of the protein in crystal structure is called the Bt- protoxin. When insect larvae eat the bacterial cell along with leaves, the spores and the crystal like structure are released in the larval gut, where the digestive enzyme cleave the protoxin producing an active toxin. The toxin binds to the membrane of the epithelial

cells of the gut, inserts itself into the membrane and creates an ion channel through which other molecules (e.g. ATP) can freely pass. Punctured by many holes, the gut cells cannot survive long, so the insect larvae starve for lack of nutrition and ultimately die. Because conversion of the protoxin to the active toxin requires both alkaline p^H and presence of specific proteases, such conditions are not present in mammals and hence they are safe from protoxin. The insecticidal toxins of *B. thuringiensis* strain can be grouped into four major classes: Cry-I, Cry-II, Cry- III and Cry- IV.

As a result of co-evolution between insects and their pathogens, there is host specificity between Bt toxin and the membrane of the gut cells. Thus some Bt toxin will kill Lepidoptera, other Coleoptera and others Diptera. For the biological control of insect pests, approximately 1.3×10^8 to 2.6×10^8 spores per square foot of the target area are applied. Administration of the spores timed to coincide with the peak of the larval population of the target organism (Ramawat & Goyal, 2010).

Herbicide Resistant Plant :

Some plants or bacteria are herbicide resistant because they have an enzyme that detoxifies the herbicides. In other words they possess a gene for this action. Transfer of this gene to a crop plant should protect the crop plant by some action or mechanism and are not damaged by the herbicides.

Glyphosate (a herbicide) act by inhibiting one of the enzymes that is necessary for the synthesis of amino acids in the chloroplast. Glyphosate , initially produced and marketed by Monsanto under the trade name Roundup[®] , is widely used as a non- selective herbicide. It effectively kills 76 of the world's 78 worst weed species. Scientists isolated a gene for an enzyme involved in amino acid biosynthesis enzyme EPSP- synthase from resistant *E. coli* bacteria. They modified the gene in such a way that it could be expressed in plants, and then transferred it to plants e.g. tobacco, tomato and soybean. Glyphosate acts by inhibiting the enzyme EPSP- synthase, an essential enzyme in the biosynthesis of tyrosine, phenylalanine and tryptophan. These are essential components in the diet of higher animals. Therefore, higher animals do not contain EPSP- synthase, and are not affected by glyphosate.

Phosphinothricin is another non- selective herbicide produced and marketed by Hoechst AG under the trade name Basta[®]. This product is related to an antibiotic that is also a herbicide, produced by the fungus *Streptomyces hygroscopicus*. In all the cases, yield performance of the plant remains unchanged.

Canola(*Brassica napus*) developed by both transgenic and mutagenic techniques has been adopted by Canadian farmers. The proportion of farmers growing transgenic herbicide resistance varieties has increased from 7% in 1995 to 80% in 2000 with increased

net return by 32% and had reduced pesticide use by 6000 tones as well as fuel consumption by 31 million litres (Ramawat and Goyal, 2010).

Virus Resistant Plants:

Plants viruses often cause considerable damage and significantly reduce yield. Recently scientists have used the technique of genetic engineering to develop virus resistant transgenic plants. In 1986, Roger Beachy and colleagues at Washington University introduced the genes that encode that coat protein of TMT into tobacco plants, resultantly each and every cell of the transgenic plant start producing coat protein. These plants showed considerable resistance to infection by TMV.

Scientists of Mogen International in the Netherlands used the same approach to make potatoes resistant to PVX. The transgenic showed 100 times less virus particles as compared to control plants after two weeks of inoculation. Although complete protection is not usually achieved high level of virus resistance has been reported. Moreover, a coat protein gene from one virus may provide tolerance to a number of unrelated viruses.

Abiotic Stress Tolerance:

Abiotic stress such as drought, salinity, and extreme temperatures cause significant losses of crop productivity and quality. Development of crops with an inherent capacity to withstand abiotic stress would help stabilize the crop production and significantly contribute to food

and nutritional security in developing countries.

Transcriptome engineering or over expression of a master switch gene(such as stress sensors, protein kinases or transcription factors) that regulate several target genes coding for osmolyte biosynthesis enzymes, antioxidant enzymes and stress protein is emerging as a important tool to combat abiotic stress.

Transgenic tomato plants expressing *Arabidopsis thaliana* CBF1 gene, showed enhanced tolerance to oxidative stress.

Quality Improvement:

Nutritional Improvement

Potato is an important food crop. To improve the nutritive value of potato, an *Amaranthus* seed albumin gene AmA1 has been expressed in transgenic potato tubers. This protein is non- allergic and rich in all essential amino-acids corresponding with WHO standards for human diet requirements.

Carotinoids, such as B- carotene and lycopene, give the fruit characteristic colour. Carotinoids are good antioxidants and are precursors of Vitamin A. Provitamin content of tomato was increased by transferring a bacterial gene encoding for the phytoene-desaturase enzyme that converts phytoene to lycopene into transgenic tomato. These transgenic plants produces three fold more B-carotene content than that of control plant. Similarly, a tenfold increase in flavinoid content (metabolite having anti oxidant property) has been achieved by ectopic

expression of the maize transcription factors LC and C1 in transgenic tomato.

b) Golden rice with pro- vitamin A:

According to the World Health Organization (WHO) vitamin A deficiency is the leading cause of preventable blindness in children. Two genes from daffodil and one from the bacterium *Erwinia uredovora* were inserted in the rice genome for the production of B- carotene in rice endosperm. The resulting plant appears normal except after milling, their grain is golden yellow in colour due to the presence of pro vitamin- A

c) Improvement of aroma:

The aroma of fruits, vegetables and flowers are mixtures of volatile metabolites such as alcohols, phenols, ethers, aldehydes, ketones etc. When yeast “ -9 desaturase genes was transferred in tomato plants, changes in certain flavour compounds was recorded. Again, Linalool, an acyclic monoterpene alcohol, markedly influences the flavor of tomatoes. It imparts a sweet, floral alcoholic note to fresh tomatoes. Hence linalool level were altered by engineering the S- linalool synthase (LIS) gene from *Clarkia breweri* in tomato plants, resulted in elevation of linalool level in the transgenic fruits.

d) Seedless Vegetables:

The *Agrobacterium rhizogenes* derived gene *rolB* has been used for the induction of parthenocarpy in tomato.

Edible Vaccines:

Vaccines are the most important and cost effective sources for fighting infectious diseases. Recently clinical trial have been conducted for heat labile enterotoxin (LT-B vaccine against cholera) from *E.coli* in the form of edible vaccine.

GM Animals

Genetically modified animals are being developed with the noble interest of

To research human disease:

GM animals are used as vital tool for discovery and development of causes and treatment of many diseases. Some animals have been genetically engineered to include green fluorescent protein (GFP) for which Chalife Shimora and Tsilm were awarded Noble Prize in the year 2008. Accordingly florescent pigs had been bred in countries like UK, Korea, Tiwan and Japan to study human organ transplant, ocular photoreceptor cells, neuronal cells in the brain regenerative medicine via stem cells etc. in 2011, green fluorescent cat had been created in order to find out therapies for HIV/AIDS as Feline immune deficiency virus (FIV) is related to HIV

Primate species Marmoset has been transplanted with a gene for research in Parkinson's disease, Huntington's disease etc. GM animals have been used in Xenotransplantation- a concept to grow transplanted tissue and human transplanted

tissue and human transplant organs.

Producing human therapeutics :

The drug Atryn is an anticoagulant which reduce the possibility of blood clotting during surgery or childbirth is extracted from genetically modified goat's milk. The drug had been approved by United States Food and Drug Administration on 6th February, 2009. Scientists are looking for the production of protein and polymers that are used in surgery and tissue replacement.

Food quality and productivity :

In 2006, a pig was engineered to produce Omega 3 fatty acids through the expression of a round worm gene.

In 2011, transgenic cows have been developed in China and Argentina, incorporating two human genes, producing milk with similar properties as human breast milk

In 2012, New Zealand developed a genetically engineered cow that produced allergy free milk.

Genetically modified fish have been developed with promoters driving and over production of growth hormone to increase the speed of development and potentially reduce fishing pressure on wild stock. GM species including salmon, trout and tilapia are still waiting for marketing.

Human gene therapy:

Relatively new but research going on for incurable diseases like sickle cell, anemia,

Parkinson's disease etc.

Disease resistant variety:

For controlling Dengue fever, genetically modified male mosquito containing a lethal gene have been developed that reduced the spread of dengue fever by 80%

Environmental sensor:

Glofish is a potent brand of GM fluorescent zebra fish has been developed to detect aquatic pollution. They change colour in presence of pollution hence served as environmental sensor

Negative impact of genetically modified organism

Bio Safety issues of GM food is most hot topic of the world, because alteration in the natural state of an organism can change the organisms metabolism, growth rate and response to external environmental factors. These consequences influence not only the GMO itself, but also natural environment in which the organism is allowed to proliferate. The prestigious medical journal, Lancet, issued a warning that GM food should never be allowed in the food chain. Debates over the transformation technology have been controversial and addresses ethical, human and animal health related concerns, food safety and the possible impact on the environment.

Some of the major health and environmental hazards are as follows-

The current safety assessments are

inadequate to catch most of the harmful effects from GM crops. GM technology is unpredictable and imprecise, that too, when released to an open environment.

Potential health risk to humans including the possibility to exposure to new allergens in genetically modified food as well transfer of antibiotic resistant genes for gut flora.

Horizontal gene transfer of pesticides, herbicide or antibiotic resistance to other organisms could not only put human at risk, but it would also cause ecological imbalance, allowing previously innocuous plants to grow uncontrolled, thus promoting the spread of disease among both plant and animals

The alarming consequences of vertical gene transfer between GMOs and their wild type counterparts have been highlighted by studying transgenic fish released into wild population of the same species (Muir and Howard, 1999). The enhanced mating advantages the genetically modified fish leading to reduction in the viability of their offspring.

GMOs also have unintended impact on other species. Bt corn expresses a protein Bt toxin is toxic to a number of pests like European corn borer and had been successfully used as insecticide for several year. But scientists have recently discovered that Bt toxin are linked to cancer and kidney function decline by damaging RBCs. Monsanto's "roundup" also linked to diseases

like Autism, Parkinson's disease and Alzheimer's disease.

Monsanto's rBGH (recombinant bovine growth hormone), a genetically produced growth hormone, for injection into dairy cows is linked to 400-500% higher risks of human breast, prostate and colon cancer.

Allergies, itching of skin, eruption on the body, swollen faces etc., have been reported to be related to the level of exposure to Bt cotton. Cry protein in Bt crop have amino acid sequence similar to known allergens and are hence potential allergens (Nayer, 2009).

The mortality rate of larvae of monarch butterfly fed on milkweed (natural food supply) was found to be increased near Bt-corn field pollution caused by the toxins last up to 8 months in the soil and depressed microbial activity.

The pesticide use would not come down with the introduction of Bt Brinjal because Mahyco's technology would take care of only the fruit and shoot borer. There are other pests like aphids, jassids and white fly apart from problems like fungal disease.

Extinction of seed varieties is another serious concern. Large corporations have a massive trend to buy up small seed companies destroying any competitive stock and replaced with their patented or controlled brands. Farmers were bound to sign contracts and not to save their seeds which is the birth right of farmers to remain guardian of the blueprint of variations.

It has been shown that genetically modified Bt endotoxin remains in the soil for long time and can be transported to wild plants creating super weed, a resistant variety to butterfly, moth and beetle – disturbing the balance of nature.

Companies developed super-deadly trees are non flowering, herbicide resistant and with leaves exuding toxic chemicals to kill caterpillars and other insects- destroying the ecology of forest life.

Laboratory test indicate that common pests such as cotton bollworms will evolve into super pests immune from the Bt sprays used by organic farmers.

Carrying GM pollens by wind, rain birds, bees, insects, fungus and bacteria, the entire chain of life becomes involved. Once released, there is no cleanup possible.

Crossing animals with plants like strawberries in fish, grains, nuts, seeds and legumes with bacteria, virus and fungi violates natural boundaries.

Small farmers face financial burdens in purchasing GM seed. Many GM products such as rBGH seem to offer a boon for dairy farmers –helping their cows produce considerably more milk. But the end results have been a lower of prices, again putting the smaller farmers out of business.

Majority of organic food may lose their purity within 50-100 years if the proliferation

of GM food continues as present rate.

The combined control of genetic and agricultural resources holds a powerful weapon for the invasion of culture of a nation and makes hem fully dependent by losing their food self- sufficiency.

Genetically Modified Organisms in Indian Scenario:

India need to be much concerned about the adverse impact of GMOs as it has a large number of marginal farmers having 1-2 acre of cultivable land. Adverse impacts of GMO are emerging in every aspects of life. Observation in the cultivation of Bt Cotton, the only widely grown GM crop in India till date reveals the following:

- The target insect species (Ballworm) has developed resistant to Bt toxin in the Bt Cotton, which was intended to kill it. As a result the companies have developed new more toxic Bt Cotton now we have Bollgard III(3 gene). Super bugs and super weeds have developed resistance to GM crops designed to kill them.
- The use of pesticide has been increased due to the large pest having developed resistance for them as well as rise in secondary pest like mealby bugs, white flies etc.
- Bt cotton has failed in regions practicing rainfed agriculture.
- Bt cotton seeds are expensive

Market monopoly as well as loss of seed variety compel farmers to buy expensive Bt Cotton seeds

Livestock deaths were noted due to grazing on Bt Cotton plants.

Farmer's suicide has become the norm, especially in the cotton belt and most such cases involve small marginal growers of Bt cotton.

There is no increase in the yield of cotton. According to news reported in 2012, in Maharashtra, yielding of cotton reduced from 3.5 million quintals to 2.2 million quintals. The state has to pay Rs 2,000 crores to 4 million cotton farmers as compensation.

Organic cotton growers have faced rejection of their product due to cross contamination from Bt Cotton.

Bt Cotton was never tasted for human safety as it is not a food crop; but farm and milk workers complain of allergy due to Bt Cotton. Though not a food crop, Bt cotton is still being consumed in form of Bt Cotton seed oil, Bt Cotton seed milk and indirectly through consumption of the milk of cattle feeding on Bt – Cotton seed cakes. Bt Cotton is now a part of our diet.

The first food crop considered for commercialization in India is Bt Brinjal, faces a

moratorium for an indefinite period due to serious concerns raised by state governments, by Indian as well as International scientists and by the public of the country. Till date various government reports have recommended to carry out long term safety test.

Conclusion:

To safeguard biotechnology, Biotechnology Regulatory Authority of India Bill (2013) was drafted by the ministry of science and technology and tabled in the parliament on 23rd April, 2013. But controversy arises with the bill as it seriously compromise on personal liberty and the freedom to choose. Since biotechnology should be mandatory that the relevant information will be publically disclosed. In the absence of transparency, absolute liability and strict penalties, the BRA bill will become a concern of great risk to the citizens of India.

Therefore to ensure human safety and environmental protection some strategies should be opted for the production, consumption, international trade and risk management of GM organisms. Some of the strategies are-

National research and regulatory capacities are pre requisite to eliminate any real or potential hazards is GMOs.

Labelling of GM- products should be mandatory as people have the constitutional right-right to personal liberty and also the duty

to protect one's life. Article 21 of Indian Constitution also guarantees the right to environmental protection.

Development of genetically modified organisms in the species of Indian origin should be avoided.

India's seed biodiversity is one of the richest in the world, so biodiversity should be safeguarded from gene contamination.

India cultivates enough to feed the entire nation, but significant portion of its food stock is damaged every year due to lack of proper post harvest yield management and storage system. Hence advanced food management and storage should be ensured. Public distribution should be improved and free of corruption.

India is a centre of origin for many plants and hence nobody has the right to put these plants to risk through irreversible GM technology.

For all of these, political good will is very much awaited.

We should not forget that food is not simply a commodity. It is a throbbing and dynamic expression of history, culture and civilization. It represents a way of life. Let us not reduce it to an obstruction – a plaything subject to the whims of market and technology. Let us not forget that hunger, as a felt experience, is not an issue of charity but that of justice. Food is an unalienable, fundamental and sacred right.

Establishment of analytical facilities to identify

transgenes in food items and to develop simple rugged and robust method for detection of GMO through molecular biology technique is the only way to overcome this problem.

Alternate way to GM technology is the Agro-ecology. It promises inclusiveness, participatory approach, livelihood generation, stemming of migration to cities, empowerment of small farmers and stimulation of family farming practices with safety.

Literature cited:

Adugna, A. and T. Mesfin. Detection and quantification of genetically engineered crops. *J. SAT Agri. Res.*, 6: 1-9 (2008)

Bates, S. L., J. Zhao, R. T. Roush and A. M. Shelton. Insect resistance management in GM crops: past present and future. *Nat. Biotech.*, 23(1): 57-62 (2005)

Borlaug, N.E. The green revolution revisited and the road ahead. Special 30th Anniversary Lecture. Oslo, Norway: The Norwegian Nobel Institute. (2000)

British Medical Association. *Biotechnology, Weapon and Humanity*. Pp176. 1st ed. CRC Press, London(1996)

Erickson, B. FDA Approves Drug From Transgenic Goat Milk, for Chemical and Engineering News. February 10, 2009. Accessed September 10, 2014.

Genetically Modified Organism, Wikipedia, the free encyclopedia.

GMO Compass. Transgenic crops by trait.

(2007). (<http://www.Gmo-compass.org>)

<http://www.telegraph.co.uk/earth/agriculture/geneticmodification/8423536/Genetically-modified-cows-produce-human-milk.html>.

[http://www.thehindu.com/news/national/study-questions-sustainability-of-Bt Cotton in water starved- Vidarbha](http://www.thehindu.com/news/national/study-questions-sustainability-of-Bt-Cotton-in-water-starved-Vidarbha).

Jesser, H. & Obrycki, J. Field deposition of Bt transgenic corn pollen: Lethal effects on the monarch butterfly. *Oecologia* 125, 241-248 (2000)

Khan, S.J., S. Muafia, Z. Nasreen and A. M. Salariya, Genetically Modified Organisms (GMOs): Food security or threat to food safety Pakistan Journal Of Science (Vol. 64 No. 2 June,2012)

Khush, G.S. What it will take to feed 5.0 billion rice consumers in 2030. *Plant Mol. Biol.*, 59: 1-6 (2005)

Lai L et al. (2006). "Generation of cloned transgenic pigs rich in omega-3 fatty acids". *Nature Biotechnology* 24 (4): 435-436. doi:10.1038/nbt1198. PMC 2976610. PMID 16565727. Retrieved 2009-03-29.

Martineau, B. First Fruit: The Creation of Flavor Savr Tomato and the Birth of Biotech Foods. McGraw-Hill. P. 269. (2001).

Nathan, B. Fifty Harmful Effects of Genetically Modified Foods. (2009) (<http://pakalert.wordpress.com>)

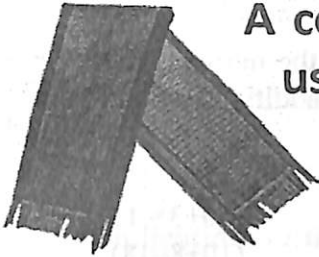
Ramawat, K. G. and S. Goyal. Transgenic plants- Impacts and Importance, *Molecular Biology and Biotechnology*. Pp 188- 200. 1st ed. S. Chand, (2010).

Taylor, M. And J. Tick. Post Market oversight of Biotech Foods: Is the Market prepared? Few Initiative on Food and Biotechnology, Washington, D.C. Pp. 128 (2003)

Tejal. GMOs- concern & Impacts, *People In Conservation*. Pp 10- 12. Vol. 5 Issue 2 April 2013.

World Health Organisation. Strategies for assessing the safety of food produced by biotechnology, Report of a joint FAO/WHO Consultation, Geneva (1991).

Zyga, Lisa (2010). "Scientist bred goats that produce spider silk"

A comparative study of numeral used in Boro and Kokborok Languages

Asha Rani Brahma
Bodo Department
Bijni College

The Boro and the Kok Borok people are the two prominent schedule tribes of India especially from the state of Assam and Tripura. Originally they belong to Mongoloid and Linguistically to Boro Garo sub group of Tibeto-Barman group within the Sino Tibetan language family. They all have cognate language to each other. These are Boro, Dimasa, Rabha, Kokborok, Garo, Tiwa, Deuri, Chutia and Hazong all belong to the Tibeto-Burman Group. These languages have more or less common Linguistic features. That is why Linguistics affinities and genetic relationship are found closely among them.

The Boro is most prominent tribe of Assam. They live throughout the North eastern part of India and mainly in the river valley of the Brahmaputra. The Boro reside mainly in the districts of Kokrajhar, Chirang, Baksa and Udalguri and sparsely in the district of Dhubri, Barpeta, Nalbari, Goalpara, Kamrup, Darrang, Sonitpur, Morigaon, Nagaon, North-Kachar, Dhemaji and Lakhimpur. The Boro people are also found in neighbouring state in North Bengal, Nepal and in border area of Meghalaya, Bhutan, Arunachal Pradesh

and Nagaland.

Kokborok also Tripuri, is language of the Bodo branch of the Tibeto-Burman language family. The Kokborok language has common features to Boro language. There are many kokborok-Speaking tribes in the Indian state of Tripura, Assam, Mizoram and the neighbouring provinces of the country Bangladesh mainly in Chittagong Hill Tracts. The word Kokborok is a compound of Kok 'language' and Borok 'people', which is used specifically of the Tripuri people. The Kokborok people are also found sparsely in some states of India.

The comparative study of Numeral in Boro and Kok borok languages are as follows.

There are basically two types of numeral in these two languages

1. Basic Cardinal numeral.
2. Derived Cardinal numeral.

1. Basic Cardinal numeral: Both languages have free word for Basic cardinal numeral.

For example:

<u>Boro</u>	<u>Kok borok</u>	<u>English</u>
Se	cha	one
Nwi	mii	two
Tham	tham	three
Brwi	brui	four
Ba	ba	five
Dho	dhok	six
Sni	chhini	seven
Dain	char	eight
Gu	chukka	nine
Zi	chi	ten
	Kholpe	twenty

The examples above shows that maximum numeral words are same in both languages. It is also found that in Kok borok language the word twenty is free word.

2. Derived Cardinal numeral: Derived Cardinal numerals are not free word and they come from Basic cardinal numerals with some rules. There are three rules in Boro and in Kok borok there are five rules of ordinal numeral.

These are as follows.

In Boro:

1. Addition.
2. Multiplication.
3. Multiplication - Addition.

In Kok borok:

1. Addition.
2. Addition-Addition.
3. Multiplication.
4. Multiplication - Addition.
5. Multiplication-Addition-Addition.

The comparative studies of ordinal numerals with examples are:

1. Addition:

In Boro language the numeral from eleven to nineteen are in addition rule.

For example:

Zi - se	(10+1=11)
Zi - tham	(10+3= 13)
Zi - dain	(10+8=18)

In Kok borok language the numeral from eleven to nineteen and from twenty-one to twenty-nine and thirty are in this rule.

For example:

Chi- nui	(10+2=12)
Chi - char	(10+8=18)
Kholpe - brui	(20+4=24)
Kholpe - nui	(20+2=22)
Kholpe-chi	(20+10=30)

2. Addition-Addition:

This rule is found in numeral of Kok borok language but not in Boro language, Numerals from thirty-one to thirty-nine are in this rule.

For example:

Kholpe-chi- cha	(20+10+1=31)
Kholpe- chi- ba	(20+10+5= 35)
Kholpe-chi- chuk	(20+10+9=39)

3. Multiplication:

These rules are found in both languages. In Boro the numeral from twenty, thirty, forty are in this rules. Where the first numerals are two to nine and second numeral is only ten.

For example:

Nwi - Zi	(2 X 10 =20)
Tham - Zi	(3 X 10=30)
Dain - Zi	(8x10=80)

In Kok borok the numeral forty, sixty, eighty are in this rule.

For Example:

Khol-nui (20 X 2 = 40)

Khol - tham (20 X 3 = 60)

Khol - brui (20 X 4 = 80)

4. Multiplication -- Addition:

These rule are in both languages, In Boro language the numeral from twenty one to twenty nine, thirty one to thirty nine are in these rule

For example:

Nwi- Zi - nwi (2 X 10 + 2 = 22)

Tham - Zi - brwi (3 X 10 + 4 = 34)

Brwi - Zi - ba (4 X 10 + 5 = 45)

Ba - Zi - ba (5 X 10 + 5 = 55)

Do - Zi - dain (6 X 10 + 8 = 68)

Sni - Zi - gu (7 X 10 + 9 = 79)

Dain - Zi - dain (8 X 10 + 8 = 88)

Gu - Zi - sni (9 X 10 + 7 = 97)

In Boro languages the counting of hundred to above are also in these rule.

For example:

Nwi - jwu - ba - zi
(2 X 100 + 5 X 10 = 250)

Tham - jwu - brwi - zi - se
(3 X 100 + 4 X 10 + 1 = 341)

In Kok Borok language the numeral from forty one to forty nine, sixty one to sixty nine and eighty one to eighty nine are in these rules.

For Example:

Khol- nui- cha
(20 X 2 + 1 = 41)

Khol -brui -chukku
(20 X 4 + 9 = 89)

Khol -tham- dhok
(20 X 3 + 6 = 66)

5. Multiplication - Addition - Addition:

These rule are only in Kok Borok language, the numeral from fifty one to fifty nine, seventy one to seventy nine and ninety one to ninety nine are in this rules.

For examples:

Khol - nui - chi-nui
(20 X 2 + 10 + 2 = 52)

Khol - tham - chi - Ba
(20 X 3 + 10 + 5 = 75)

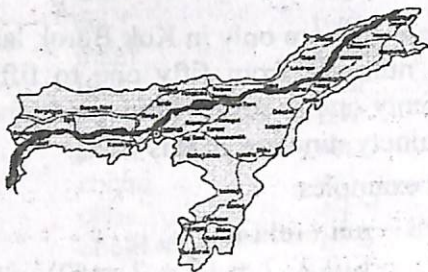
Khol - brui - chi - char
(20 X 4 + 10 + 8 = 98)

Therefore the comparative study of numeral in these languages has many similarities and some dissimilarities since these languages are derived from same language family. The time has come for in depth study of this two language to explore such similarities and dissimilarities in these languages.

Bibliography:

- Dhar, Prof. PC (1983), a grammar of Spoken KokBorok. Tribal research and cultural institute, Govt. Of Tripura.
- DebBarman, S.B.K (1974) Kok - Thum, Tribal research and cultural institute, Govt. of Tripura.
- Chakraborty, Santosh Kumar, (1981), a study of Tipra language, Tribal research and cultural institute, Govt. of Tripura.

SOCIO-POLITICAL ORGANIZATION OF ASSAM IT'S INFLUENCE ON RENAISSANCE

The 19th century is a special century for India as well as Assam. Because from the last part of this century renaissance was started in India and in Assam. In spite of certain negative effects of the British rule during its early phase the nationalism was started not only in India but also in Assam. Assamese language was displaced from Assam and Bengali became the state language in the first part of 19th century. So, due to this displacement of Assamese language progressive fact was marked in Assam than in other part of India. By the famous Wood's dispatch (1813-1854) British administration in Assam also new phase of English education was begun. Assam also came into contact with the western civilization. Then nationalism was also developed step by step among the Assamese people. One of the new class (middle class) was existed. By the inspiration of this new educated class, a new modern age was started in Assam lately. On the other hand British administration for their own self interest improved the communication system.

Babita Adhikary
Assistant Professor
Deptt. of History, Bijni College

The foreign administration also brought bankers and traders from the other parts of India. After coming of the Baptist Christian Missionaries Assamese language became the state language. English medium schools were also established in different parts. Due to absence of any higher educational institution. Some of the younger students has completed their education in Calcutta. Then they has come into contact with the renaissance and nationalism. These educated persons gradually wanted to change the atmosphere, specially society of Assam. Then some of socio-political organizations were formed. Which became the first step of renaissance of Assam. Some of the famous socio-political organization in 19th Century are as follows – Assam Association, Jorhat Sarbajanik Sabha Sanmilan Rayot Sobha Ahom Sobha, Assam Chatra Sanmilan etc.

Assam Association (1st phase of 1867- 1882, 2nd phase 1903 – 1935) :- It is called that Assam Association was the first Socio-political organization of 19th century, which had two phases. It was formed by some of the young educated persons from middle

class. Its main was to reform the Assamese society and the political atmosphere. But unfortunately it was not very popular due to the lack of support of majority.

But with the starting of 2nd phase of the Assam Association, a new era was begun. Some of formidable persons like Jagannath Barua, Manik Chandra Barua, Jamidar of Gauripur, Prabhat Chandra Barua, Tarunram Phukan, Radhanath Chang Kakati etc. wanted for re-formation of Assam Association in 1903 A.D. No doubt this reborn Association was the true supporter of the British administration at first. The progressive Assamese persons from middle class only wanted to reform the British administration. At Goalpara, Barpeta, Guwahati, Nagaon, Golaghat, Dibrugarh some of branches were formed of this association. But during the time of Banga-Bhanga Andolan, the ideology of the Assam Association was changed. Politics was included in the agendas of the Association 75% reservation in administration and 80% reservation in other departments etc. were demanded for the Assamese. Till 1920 the annual sessions were convened in different part of the Brahmaputra Valley, with the visit of Mahatma Gandhi in 1921 in Assam and by the formation of Assam Pradesh Congress Committee, the freedom struggle movement was spread out all over Assam. Then the Assam Association was mixed with the Assam Pradesh Congress Committee.

Jorhat Sarbajanik Sabha :- In 1886 June at Jorhat another organization was

formed. Actually it was organized against the British revenue policy at that time. A new law Assam Land Revenue Regulation, 1886 was passed. Some of the leaders from middle class had gathered in various places against that new law. Under the president ship of Naranarayan Singha this association became a socio-economic organization. Main aim of the 'Sarbajanik Sabha' was to make a new relation between the rules and ruled. Gradually this Sabha was attracted by the peasant class also, but unfortunately it was continued for some years only in name.

Ryot Sabha :- In 1886 – 87 a new organization Ryot Sabha was formed at Darrang and Nagaon, under the leadership of some intellectual Assamese people. Main aim of the 'Ryot Sabha' was to take active steps against the British economic exploitation. Actually through this Sabha the leaders wanted to stop the burden of taxes, which was imposed upon the peasant class. But this Sabha was not successful and so later the famous present revolt was started from 1893 A.D.

Ahom Sabha :- In 1893 A.D. Another Socio-political organization was set up in Upper Assam among the Ahom Community for their own interests. In 1910 it was renamed as 'Ahom Association'. Through the Ahom Sabha the Ahom community wanted to reform their society and also wanted to stop the opium Trade. From 1926 the Ahom Sabha actively supported the Assam Congress Committee and had taken active role in the freedom struggle.

Assam Chatra Sanmilan :- In 1869 the

famous socio-cultural organization was formed, which had taken an active support for renaissance in Assam this association was known as Assam Chata Sanmilan. At the first time it was known as Asamiya Sanmilan. "Asamiya Chatra Sahitya Sabha" was formed by same Assamese students who studied in Calcutta – like Anandaram Dhekial Phukan, Ganga Govind Phukan, Lakshminath Bezbarua, Gunabhiram Barua etc. By this student community "Asomiya Bhasa Unnati Sadhani Sabha" was formed in Calcutta for the improvement of Assamese language and literature. Actually in 1916 the Assam Chatra Sanmilan was formed by these students, whose aim was for development of nationalism among the Assamese Community.

These were main socio-political organizations in last part of the 19th Century and first part of the 20th Century. Through these the renaissance was started in Assam, which already existed in Bengal. Above these famous organizations some small organizations, associations, Sabha were formed in different parts of Assam. 'Raj Mel' one of the famous small organization, which was related with the peasant revolt.

The closing years of the 19th century may be regarded as the formative period of Assamese journalism. Orunodoi the first

Assamese monthly magazine was published in 1846 from Sibsagar by the Baptist Christian Missionaries. Since 1870 many other journals and magazines were published from different part of Assam like Assam Bilasini (1870) Assam Mihir (1872) Assam Darpan (1885) the Mau (1876) Assam Tara (1888) Jonaki (1889) Assam Banti (1900) Silchar (1886) Srihatta Mihir (1889) Assam Desh barta (1909) etc.

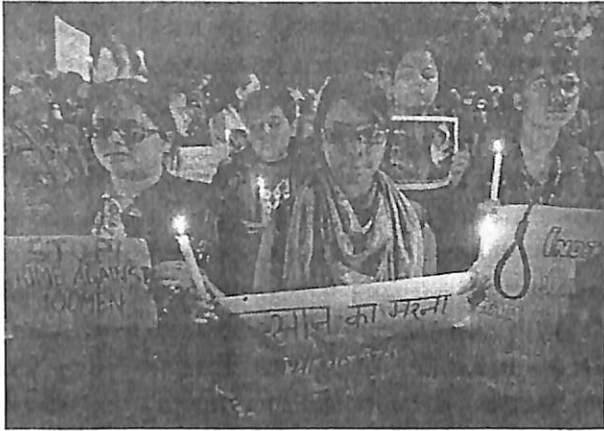
These news papers and journals paved the way for nationalism as well as renaissance in Assam. Through the various accounts of the journals and accounts the writers instigated the general people for their own rights. Gyan Pradayini Sabha (1885) Asamiya Chatra Sahitya Sabha (1872) Tezpur Ryot Sabha (1884) etc. were also some of the organizations in the field of literature and culture. These literary-cum socio-political organizations of 19th century successfully incorporated political idea into the minds of the general people. Thus the middle class people instigated the mass people and through these organizations, unity was also started among the Assamese people.

Thus a new awakening made the close of the century and the beginning of next. Gradually with starting of renaissance and nationalism the freedom struggle movement became a mass movement from 20th century.

Reference Book :-

- *Nationalism in Assam – by – Chandana Goswami.*
- *Social Background of Indian Nationalism – by – A. R. Desai*
- *Uchchatar Madhyamik Burangi – by – Assam Higher Secondary Education Council*

The Social Status of Women in Indian Society: An Overview

Woman is one of the indispensable elements in the society. Without her one cannot think of complete society. She plays the role of a mother, daughter and sister, and their respected roles transform the society into a civilised society. But, unfortunately they have been always treated as a secondary element in a patriarchal man made artificial society and they are dominated in all the fields of life by males. Since the inception of ancient Indian society, the status of women has been passing through various phases with many ups and downs. In some phases they enjoyed equal opportunity with men in earning education and social respect but, in some phases they were relegated to the backward. As a result the status of women also considerably went down. Of course, in modern Indian society, women have been

Babul Basumatary,
Assistant Professor, Bijni College,
Department of Political Science

given much higher position as compared to the past.

Many scholars believe that in ancient India or early Vedic period, the women enjoyed equal status with men in all fields of life. They also enjoyed considerable social respects in that period. In fact, women enjoyed co-equal powers and status with men, if not more. They had equal opportunities with men for getting education and enjoying some civil and social rights. In this regard, we can point out innumerable references in the works of Will Durant and Ariel Durant, the American historians, and Louis Jacoliot, a French author. Their works suggest that women were educated in early Vedic period. Rig-Veda verses also suggest that the women god married at a matured age and they were probably free to select their life partners. Apart from those references, we can have some examples of women's social respect in the stories of ancient India. Some of the kingdoms in ancient India had the traditions of organising institutions like, Nagavadu, meaning in English "Bride of the city". It was a title and

honour for women. In that tradition women competed to win the coveted title of the Nagarvadhu which was held as a great occasion in presence of the king. The most beautiful woman was chosen as Nagarvadhu and she was respected like a queen. Amrapali or Ambapalika is the famous example of that.

So, from these instances we can imagine that Indian women enjoyed equal status and rights with men during the early Vedic period. However, later approximately in 500 BC the test of egalitarian society in early Vedic period was degenerated. In this phase, the status of women also considerably went down. The status of women in the society was further deteriorated during the medieval period. In this period strong patriarchal society came into existence. As a result, the women began to be considered lower than men in both status and intelligence. In this period men became the dominant groups over the women and over the social system and they brought into being some evil social practices to lower down the social position of women. For example, Sati System in some communities, Child Marriages and ban on Widow Remarriages, sexual exploitation of Devadasis by the male priests in the temples, dowry system etc. became part of the social life among some communities in India. Due to these evil practices in medieval Indian society, basically women became the victims of further oppression at the hands of dominant males.

Again in Medieval period, India faced many foreign conquests. Many sociologists believe that medieval India was not women age. They termed it as the "dark age of women". When foreign conquerors like Muslims invaded India they brought with them their own culture and traditions which resulted in the decline of women's position in the Indian society. In their culture women were treated as the sole property of their father, husband or their brother, and women did not have any will of their own. This type of thinking also influenced the mind set of the inhabitants of Indian origins and they also began to treat their own women similarly. But here we must have to mention some reasons behind this thinking of origin Indian inhabitants that as polygamy was a norm for the Muslim invaders they picked up any women they wanted and they kept them in their harem. So, in order to protect Indian women from the barbarous Muslim invaders they advised their women to adopt "Purdah System" which was practiced in that invaders' society. Under this system Indian women covered their looks. But, after practising many decades this tradition by the Indian women, the problem resulted in changed mindset of Indian people and many guardians started considering a girl as misery and burden, which had to be shielded from the eyes of intruders and she needed extra care. Thus, in that period a vicious circle was faced by the Indian people and as a result of that the women lost their natural, civil and social rights. All these reasons

gave rise to some other new evil practices in medieval Indian society such as Jauhar System, Purdah System and murdering girl child etc.

In spite of this condition, in the latter part of medieval period some social movements were launched by some eminent Indian feminist poets. Bhakti movements were such remarkable examples in that period. These movements had tried to restore women's status and protested against such discrimination against women. Female saint poets like Mirabai, Akka Mahadevi, Lal Ded were the most prominent figures of these movements. Bhakti sects within Hinduism such as Mahanubhav, Varkari and many others were the principal movements to openly advocate against the social injustice and inequality between men and women. Shortly after the proliferation of Bhakti movements, Guru Nanak, the founder of Sikhism preached the message of equality between men and women. So, to some extent they could bridge the gaps that existed between men and women on the question of equality and justice.

With the coming of Britishers in India, a new thinking emerged in respect of the emancipation of Indian women. But for quite some time the Britishers could not devote any attention and time to improve the condition of Indian women and at the same time they hesitated to disturb Indian social set up. Later when they got political stability, with cooperation of social reformers, like Raja

Rammohun Roy, attention was paid to the miserable conditions of Indian women. It was during the time of British rule that the Sati system was legally banned and girls below a particular age were not allowed to marry. In this era, Iswar Chandra Bidyasagar and Jyotirao Phule's name are worth mentionable. They fought for the upliftment of women. Peery Charan Sarkar, who was the former student of Hindu College and member of "Young Bengal" set up first free girls' school in 1847 in Barasat in Bengal latter it was entitled as Kalikrihna Girls' school. But many sociologists, historians, scholars and critics try to say that there was no positive contribution of Britishers during their era, but it is not real that what they said. Since, the wives of Christian Missionaries like Martha Moul Nee Mead and her daughter Eliza Caldwell Nee Moul are rightly remembered for pioneering the education and training for girls and Raja Rammohan Roy's effort with the moral support of Britishers formally led to the abolition of Sati system in all the lands of British India under the Governor-general Lord William Bentinck on 4th December in 1829. But, in some parts of India, the system was already banned. The practice of Sati system was first banned in Goa in 1515 by the Portuguese. This evil practice was banned by the Dutch and French also in Chinsura and Pondicherry respectively. The British banned this practice for the first time in the city of Calcutta in 1798, but it continued in the surrounding arrears of Calcutta.

After a gap of many years, political awaking emerged among the people of India. In this environment of political awakening, the women also began to demand their rightful place in the existing society. Their cause was championed by Brahma Samaj, Arya Samaj and Theosophical Society. They pleaded that the women should be provided educational facilities and high social position in the society. By their restless effort women got political awakening. During freedom movement in British India we found them struggling along with men against British imperialism. The name of Vijaya Laxmi Pandit, Sarajani Naidu, Kasturba Gandhi etc. deserve special mention here.

When educational facilities expanded among the women they became more conscious about their rights and they started movement for getting better social position and more political rights. In 1917 Women's India Association was founded by Annie Besant and again in 1925 National Council of Women was founded. It was due to the efforts of those organisations, both in India and abroad i.e. in England women were given voting right. Travancore-Cochin, a princely state, was the first to give voting right to women in 1920, followed by Madras and Bombay in 1921. Again in 1926 they were even allowed to have entry in the legislatures. M.K. Gandhi, Jawaharlal Nehru and along with them many other male feminists also significantly contributed to promoting and championing the cause of women.

After Independence Indian national leaders realised that new Indian nation could not progress without the active cooperation of women. So, the constitutional makers of Indian state emphasised on equal rights for both men and women. Accordingly Indian constitution clearly lays down that Indian women shall have equal opportunity with men in education, employment, enjoying political and economic opportunities. It is not only in theory but also in actual practice that Indian women have held high position in their society. Apart from that for the emancipation of women Govt. of India passed many acts like Hindu Married Women's Right to separate Residence and Maintenance Act in 1946, Hindu Marriage Act in 1955, Hindu Succession Act in 1956, Hindu Minority and Guardianship act in 1956, The Hindu Adoption and Maintenance Act in 1956, and presently Women's Reservation Bill has been passed by Rajya Sabha. In this way, as already several Acts have been passed favouring the upliftment of Indian women.

Purdah system is now a thing of the past and Sati system is legally banned. Indian women have now been given the right to have a share in the ancestral property. Women now can adopt child and have a share in the property of their husband. In the present age Indian woman is becoming socially, politically and economically conscious. In modern India women have been holding in many high positioned offices. For instances, Indira Gandhi ruled India as Prime Minister for

fifteen years and became world's longest serving woman Prime Minister. Pratibha Devisingh Patil became the first women President of India. Meira Kumar became the Speaker of Lok Sabha. Sushma Swarash became the leader of Lok Sabha, many women have become the members of Parliament and the Chief Ministers of the states. Now, women are sharing economic earning with husband for the family. They are now trying to become economically self-sufficient and holding quite a large number of high positions, both in the public and private sectors. At present, the conditions of women have considerably improved, as compared to the past. Yet much remains to be done. However a section of Indian population still gives lower position to the women. They still feel that the women are less intelligent and have no brain to give serious thought to any serious problem. They are of the opinions that the women should not be given the voting rights or participation in politics because they are very emotional, and they believe in saying that there is no place for emotion in politics. Till today, we can see that in some communities in India the system of child marriage, dowry system, exploitation of devadasis still exist, and widow remarriage is being looked down upon. In some cases parents sell their girl child and consider them as their property. In 2011 census, male literacy rate is 82.14% and female literacy rate is 65.46%. (Govt. of India: Census Report-2011). From this data we can see

that the literacy rate of women as compared with male is still low. But, on the whole, the status of women has considerably gone up.

To end all these forms of discrimination, i.e. negligence and exploitation of women in achieving their high position in society, empowerment of women is the need of the hour. It is high time that women are to be allowed into the political mainstream so that they could raise their problems and could solve the issue of gender inequality. If the women are given their due status in individual, family and social sphere, then it would be a positive step in making Indian society a highly civilised society. In order to empower them they should be provided with compulsory education along with other social and political opportunities. The empowerment of women and social development are interrelated. Because no society can progress as long as the women of the society remain illiterate. There is a saying that mother is the first teacher of the child. Only educated women can successfully instil a sense of discipline and confidence in their children by enabling them to fight against superstition, gender discrimination and other social evils and finally it will bring an egalitarian society in which each one will be equal in their social, political and economic sphere. And to build this egalitarian society let all of us respect irrespective of gender the theme of UN International Women's Day 2014, "Equality for Women is Progress for all", and let us do our best to materialise it.

References:

- Agarwal, Supriya (2009): Gender, History and Culture, Rawat Publication, Jaipur.
- Durant, Will & Durant Ariel (1997): Our Oriental Heritage: Story of Civilisation, Simon and Schuster, U.S.A.
- Govt. of India, Office of the Register General & Census Commissioner, India: Census Report, 2011.
- Jacolliot, Louis (1992): The Bible in India, G.W. Dillingham Co., Publishers, New York.
- Jain, Jasbir (2005): Women in Patriarchy: Cross Cultural Readings, Rawat Publication, Jaipur.
- Jacobson, Dorrane & Wadley Susan (1986): Women in India: Two Perspectives, Monohar Publication, New Delhi.
- Kalpana, U. (2012): Women in India: Contemporary Concerns, Gyan Publishing House, New Delhi.
- Omvedt, Gail (1987): Feminism and Women's Movement in India: RCWS, SNDV, Bombay.
- Padia, Chandrakala (Ed.) (2002): Feminism, Tradition and Modernity, IAS, Simla.
- Ramaswamy, Vijaya (Ed.) (2003): Re- searching Indian Women, Monohar Publication, Delhi.
- Ray, Bharati (2002): Early Feminists of Colonial India, Oxford, New Delhi.
- Singh, Yogendra (1996): Modernisation of Indian Tradition: Rawat Publication, Jaipur.
- Srinivas, M.N. (1980): India: Social Structure, Hindustan Publishing Corporation, Delhi.

দন্ডিনাথ কলিতাৰ 'সাধনা'ৰ প্ৰভাবতী : এক প্ৰতিবাদী নাৰী

ড° চেতালি ভৌমিক
বাংলা বিভাগ
বিজনি মহাবিদ্যালয়

নাৰীকে আপন ভাগ্য জয় কৰিবাব
কেন নাহি দিবে অধিকাৰ
হে বিধাতা?
নত কৰি মাথা
পথপ্ৰান্তে কেন বব জাগি
ক্লান্তধৈৰ্য প্ৰত্যাশাৰ পূৰণেৰ লাগি
দেবাগত দিনে?

শুধু শূণ্যে চেয়ে বব? কেন নিজে নাহি লব চিনে
সার্থকেৰ পথ ?'

সমাজ আৰু সাহিত্যত নাৰী বহু আলোচিত
এক বিষয়। নাৰীৰ নানা সমস্যা-সংকেট,
অপৰিবৰ্তন-পৰিবৰ্তন, মুক্তিৰ পথ অন্বেষণ
সাহিত্যত বাৰে বাৰে দৃষ্টিগোচৰ হৈছে। এই ক্ষেত্ৰত
অসমীয়া সাহিত্য বিশেষ ভাবে উপন্যাস সাহিত্য
নাৰী ভাবনা, নাৰী সমস্যা অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰত যথেষ্ট
আগবাঢ়ি আহিছে। বৰ্ণন্য কথা সাহিত্যিক
ৰজনীকান্ত বৰদলৈ দেৱৰ পৰা আম্ভ কৰি ভালে
সংখ্যক অসমীয়া কথা সাহিত্যিক নাৰী সমাজক
লৈ চিন্তা-চৰ্চা কৰি এই বিষয়ত তেওঁলোকৰ সুচিন্তিত
মতামত দি থৈ গৈছে।

দন্ডিনাথ কলিতা এনে এজন সাহিত্যিক,

উপন্যাসিক যাৰ উপন্যাস 'সাধনা' নাৰীৰ সমস্যা,
সংগ্ৰাম তাৰ প্ৰতিবাদী মনোভাব দাঙি ধৰি অসমীয়া
সাহিত্য জগতক আলোড়িত কৰিছে।

উনবিংশ শতিকা সমাজ জীৱনৰ পৰিবৰ্তনৰ
সময়। সমাজ জীৱনৰ এই বহুমুখী পৰিবৰ্তন নাৰীৰ
জীৱনতও জোকাৰণি তুলিছে।

মেয়েদেৰ যাপিত জীৱন খুঁজে পেয়েছিল
নতুন এক মাত্ৰা, নবাজিত শিক্ষাৰ সুযোগ তাৰ
দীৰ্ঘ দিনেৰ ঘুম-পাড়িয়ে ৰাখা চেতনায় এনেছিল
নতুন আলোক - সঙ্কেত। মেয়েৰা ক্ৰমেই সচেতন
হয়ে উঠছিল নিজেদেৰ সামাজিক

অবস্থান বিষয়ে, নিজেদেৰ স্বতন্ত্ৰ ও বিশিষ্ট
সত্তা বিষয়েও।^২

অসমতো এই পৰিবৰ্তন প্ৰভাব পেলাইছে। নাৰী
চিৰ-পৰিচিত বন্ধনৰ পৰা মুক্তি বিচাৰিছে। নিজকে
মানুহ বুলি চিনি পাইছে, জাগি উঠিছে আত্মপ্ৰকাশৰ
আগ্ৰহ, আত্মপ্ৰতিষ্ঠাৰ ইচ্ছা, আত্মপৰিচয় অন্বেষণ।
আৰু সহজভাবে এনেদৰেও কব পাৰি,

অসমীয়া নাৰীৰ মিশ্যনেৰীসকলৰ
আগমন, বংগৰ নবজাগৰণৰ প্ৰভাৱ, স্বাধীনতা

যুদ্ধত সক্ৰিয় অংশগ্ৰহণ, স্বাধীনতা লাভ, পাশ্চাত্যৰ নাৰীবাদী চেতনাৰ লগত, সু-পৰিচয়ৰ ফলত যি মানসিক উত্তৰণ ঘটিল, সিয়ে সমাজৰ বিভিন্ন অৱদমন আৰু সমস্যাৰ বিৰুদ্ধে সজোৰে প্ৰতিবাদ কৰিবলৈ নাৰীক উদ্বাগি দিলে আৰু নাৰী হৈ পৰিল প্ৰতিবাদী।^৩

দন্ডিনাথ কলিতাৰ 'সাধনা'ৰ প্ৰভাবতী এই সময়ৰ এ প্ৰতিনিধি। সমাজৰ অন্যান্য অবিচাৰৰ বিৰুদ্ধে তেওঁ গৰ্জি উঠিছে। নিজৰ অধিকাৰ, মৰ্যাদা সমাজত সাব্যস্ত কৰিছে। শিক্ষা গ্ৰহণ কৰি সমাজত তেওঁ নিজকে প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে। তেওঁ বিশ্বাস কৰে,

When we educate a man, the teaching is for an individual, but when a woman is taught, the teaching is for the Nation.^৪

সেয়েহে প্ৰভাবতী সুস্থ সমাজ, সুস্থ পৰিবেশ দিবৰ কাৰণে নাৰীক আত্ম প্ৰতিষ্ঠা লাভৰ ক্ষেত্ৰত সহায় কৰিবৰ বাবে, নাৰীক শিক্ষিত কৰাৰ বাবে স্কুল খুলিবলৈ যত্ন কৰিলে। তেওঁ জানে,

নাৰীৰ বাবে প্ৰধানকৈ নাৰীয়েই চিন্তা কৰিব লাগিব।.... মনত ৰাখিব লাগিব নাৰী শাৰীৰিক বা মানসিক কোনোফালে অবলা নহয়। প্ৰকৃতিয়ে তেওঁৰ কোনো সৃষ্টিক দুৰ্বল কৰি তৈয়াৰ নকৰে। দুৰ্বল কৰে পৰিবেশে।^৫

মুঠতে নাৰীসমাজৰ সৰ্বাঙ্গীন কল্যাণ সাধনৰ মানসেৰে তেওঁৰ এই প্ৰচেষ্টা। দীনবন্ধুৰ সহায় বিচাৰি তেওঁ লিখিছে, মই এজনী গাঁৱলীয়া ছোৱালী, কিন্তু পৰমেশ্বৰৰ কৃপাত নানা দুখ-কষ্ট আৰু অভাৱৰ

মাজেদিও যৎকিঞ্চিৎ শিক্ষা লাভ কৰিছিলোঁ। ইয়াতে এখন বিদ্যালয় পাতি ছোৱালী শিক্ষা প্ৰচাৰ কৰিবলৈ মোৰ একান্ত ইচ্ছা আছিল।^৬

কিন্তু প্ৰভাবতীৰ এই সপোন বাস্তবায়িত হোৱাটো অসম্ভৱ কথা। অবশ্য তেওঁ হাব না মানি দীনবন্ধুৰ সহায়ৰে স্কুল খুলি ছোৱালী কেইজন গোটাই আনি শিক্ষা দিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে।

কিন্তু সমাজৰ এচাম সুবিধাবাদী, ভোগলোলুপ মানুহে স্কুলৰ কাৰ্যনিৰ্বাহক সভা অধিকাৰ কৰি ছলে বলে কৌশলে প্ৰভাক কৰায়ও কৰি ব্যৱহাৰ কৰিব খুজিলে। অবশ্য কৰ্মক্ষেত্ৰত নাৰীক শোষণ কৰাৰ যি জঘন্য চেষ্টা প্ৰভাবতী তাৰ প্ৰবল প্ৰতিবাদ কৰে। দেখা গ'ল লক্ষ্মীকান্তৰ কুপ্ৰস্তাবত তেওঁ গৰ্জি উঠিছে,

“প্ৰভাবতী থিয় হ'লঃ কিন্তু অলপো লৰচ নকৰি দীপ্তা সিংহীৰ দৰে গৰ্জি উঠিল.” সাৰধান আৰু এখোজো আগ নাবাঢ়িবি। মোণ চুলিৰ আঁ

ছুবলৈকো তোৰ শক্তি নাই। তোৰ পাপ মুখত পদাঘাত কৰি ধৰ্মৰক্ষা কিৰিবৰ শক্তি প্ৰভাৱতীৰ আছে।^৭

দেখা গৈছে, দীনবন্ধুৰ লগতও তাৰ কেতিয়াৰ বিৰোধ ঘটিছে। দীনবন্ধুৰ দিয়া নিৰ্দিষ্ট নিয়মনীতিৰ তেওঁ প্ৰতিবাদ কৰিছে। তেওঁৰ বহুতো কথা প্ৰভাৱতী মানিব পৰা নাই।

আকৌ আমাৰ সমাজত নাৰীয়ে বিবাহ পাশত আবদ্ধ হবই লাগে। প্ৰভাৱতীও ভাবিছিল বিবাহ পাশত আবদ্ধ হোৱাৰ বিষয়ে। দীনবন্ধুও তাৰ

জীবনলগৰী কৰিব খুজিছে। কিন্তু প্ৰভাৱতীৰ দৃঢ় সিদ্ধান্ত তেওঁ বৈবাহিক বন্ধনত আবদ্ধ নহয়।

নায়ক দীনবন্ধুৰ আদৰ্শই তেওঁক অনুপ্রাণিত কৰিছে সকলো প্ৰতিকূল অৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে সাহস আৰু দৃঢ়তাৰে যুঁজি এটা স্বাধীন জীৱনযাপন কৰিবলৈ। ৮

শেষত স্কুলৰ কামৰ পৰা বেহাই লৈ দীনবন্ধুৰ লগতে সমাজ সেৱাৰ কামত তেওঁ ব্ৰতী হৈছে। যিয়ে হোক, প্ৰভাই পুৰুষ-প্ৰধান সমাজত যিদৰে ভুগিছে, আৰু তেওঁ আদৰ্শগ অনুধাৱনৰ বাবে একাকী জীৱন যাপন কৰাত যি অসুবিধাৰ সন্মুখীন

হৈছে, সি পৰোক্ষ ভাৱে আমাৰ পুৰুষ-প্ৰধান সমাজখনৰে এক সমালোচনা। এই সমাজে নাৰীক তেওঁলোকৰ নিজৰ মতে জীয়াই থাকিব নিদিয়।*

সমাজৰ অন্যান্য অবিচাৰৰ বিৰুদ্ধে থিয় দি পুৰুষ প্ৰধান এখন সমাজত নাৰীৰও যে মৰ্যাদা লাভৰ সম-অধিকাৰ আছে, প্ৰভাৱতীয়ে তাৰ জীৱনজোৰা অভিজ্ঞতা বা কৰ্মৰ মাজেদি তাৰ দৃষ্টান্ত দাঙি ধৰিলে। শেষত এনেদৰে কব পাৰি, সমাজৰ এফাল স্বৰূপ নাৰীক বাদ দি সমাজৰ উন্নতি অকল্পনীয়। কাৰণ নাৰী শক্তিশালী হলেহে সুস্থ সমাজ এখন নিশ্চিত হয়।**

তথ্যসূচীঃ-

১) প্ৰদীপ নাথ (প্ৰকাশক) : সঞ্চয়িতা, ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰ, ১ম প্ৰকাশ ২০০৩, পাবলিশাৰ্স কলকাতা, পৃ. ৪৬২

নাথ

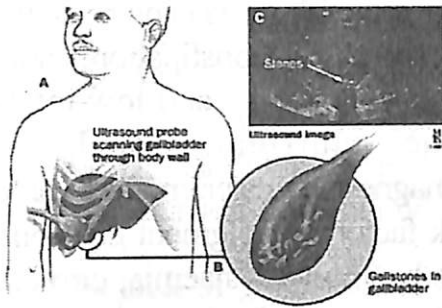
২) সুদক্ষিণা ঘোষ : মেয়েদেৰ উপন্যাসে মেয়েদেৰ কথা, ১ম প্ৰকাশ ২০০৮, দেজ পাবলিশিং, কলকাতা, পৃ.১০

৩) ববিতা বৰুৱা : নাৰীৰ অৱস্থান আৰু সামাজিক বিবৰ্তনৰ ভিত্তিত অসমত নাৰী জাগৰণৰ এটি অৱলোকন, অসম কলেজ শিক্ষক সংস্থা আলোচনী, এয়ড্ৰিংশ সংখ্যা, ২০০৯-২০১০ সম্পাদক হেমন্ত কুমাৰ বৰুৱা, দুলাল চন্দ্ৰ মহন্ত পৃঃ ২৮

৪) Krishna Bhowmik : Indian women, Mittal Publication, New Delhi, P:9

৫) ড° অনিমা গুহ : তৃতীয় বিশ্ববাসিনীৰ দৃষ্টিত নাৰী আৰু সমাজ, ১ম প্ৰকাশ ২০০০, পুবেৰুণ প্ৰকাশ, গুৱাহাটী, পৃঃ ৪

- ৬) ড° ৰফিকুজ্জামান : দন্ডিনাথ কলিতা ৰচনাৱলী, ১ম খণ্ড, ২য় সংস্কৰণ
২০০৮, অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, গুৱাহাটী, পৃঃ ৮৪
- ৭) তদেব : পৃঃ ১৩০
- ৮) শৈলেন ভবালী (সংকলন ও সম্পাঃ) : অসমীয়া উপন্যাসৰ গতিপ্ৰকৃতি, ১ম প্ৰকাশ, ২০০২
সাহিত্য অকাডেমী, নতুন দিল্লী, পৃঃ ৯৩
- ৯) ড° গোবিন্দ প্ৰসাদ শৰ্মা : নাৰীবাদ আৰু অসমীয়া উপন্যাস, ১ম সংস্কৰণ
২০০৭, অসম প্ৰকাশন পৰিষদ গুৱাহাটী, পৃঃ ৮২
- ১০) সুৰেশ শৰ্মা (অনুবাদক) : এ. পি. জে. আব্দুল কালাম, অদম্য শক্তি, পৃঃ ১৫২

GALL STONE: AN ABNORMAL PRODUCT OF GALL BLADDER

Lipika Dey Dutta
Asstt. Professor
Deptt. of Zoology

Liver is the largest exocrine gland of the body contributing about 2% of the total body weight or about 1.5 kg in a average adult human. One of the many functions of liver is to secrete bile. Bile secretion is an active and continuous process. Gall bladder is the chief storehouse of bile. Gall bladder is a small pouch that sits under the liver and stores bile.

In response to signals, the gall bladder squeezes stored bile into the small intestine through a series of tubes called ducts.

Bile is composed of bile salts, bile pigments, water, cholesterol, fatty acid, electrolytes, Na^{++} , K^{+} , C^{++} , Cl^{-} , HCO_3^{-} etc. In human being there are two types of bile salts in bile, one is sodium taurocholate and another is sodium glycholate. The bile pigments are bilirubin and biliverdin.

In the gall bladder, water, Na^{++} , Cl^{-} and most of the other small electrolytes are continuously absorbed through the mucosa lining, concentrating the remaining

bile constituents that contain the bile salts, cholesterol, lecithin, bilirubin and biliverdin.

Bile helps in the fat digestion. It also serves as a means of excretion for several important waste products from the blood especially bilirubin and excess of cholesterol.

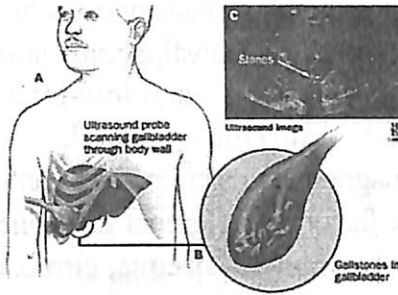
Under abnormal condition cholesterol, bile pigment precipitate in the gall bladder resulting in the formation of gallstones.

Gallstones may be small as a grain or as large as a golf ball. The stone may occur in single or may be multiple.

On the basis of their composition, the stones may be –

- Cholesterol stones –It vary from light yellow to dark green or brown and oval in shape .It contains 80% cholesterol .
- Pigment stones –These form when the bile has too much bilirubin.They are more common among patients

- ৬) ড° বফিকুজ জামান : দন্ডিনাথ কলিতা বচনারলী, ১ম খণ্ড, ২য় সংস্কৰণ
২০০৮, অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, গুৱাহাটী, পৃঃ ৮৪
- ৭) তদেব : পৃঃ ১৩০
- ৮) শৈলেন ভৰালী (সংকলন ও সম্পাঃ) : অসমীয়া উপন্যাসৰ গতিপ্ৰকৃতি, ১ম প্ৰকাশ, ২০০২
সাহিত্য অকাডেমী, নতুন দিল্লী, পৃঃ ৯৩
- ৯) ড° গোবিন্দ প্ৰসাদ শৰ্মা : নাৰীবাদ আৰু অসমীয়া উপন্যাস, ১ম সংস্কৰণ
২০০৭, অসম প্ৰকাশন পৰিষদ গুৱাহাটী, পৃঃ ৮২
- ১০) সুৰেশ শৰ্মা (অনুবাদক) : এ. পি. জে. আব্দুল কালাম, অদম্য শক্তি, পৃঃ ১৫২

GALL STONE: AN ABNORMAL PRODUCT OF GALL BLADDER

Lipika Dey Dutta
Asstt. Professor
Deptt. of Zoology

Liver is the largest exocrine gland of the body contributing about 2% of the total body weight or about 1.5 kg in a average adult human. One of the many functions of liver is to secrete bile. Bile secretion is an active and continuous process. Gall bladder is the chief storehouse of bile. Gall bladder is a small pouch that sits under the liver and stores bile.

In response to signals, the gall bladder squeezes stored bile into the small intestine through a series of tubes called ducts.

Bile is composed of bile salts, bile pigments, water, cholesterol, fatty acid, electrolytes, Na^{++} , K^{+} , C^{++} , Cl^{-} , HCO_3^{-} etc. In human being there are two types of bile salts in bile, one is sodium taurocholate and another is sodium glycocholate. The bile pigments are bilirubin and biliverdin.

In the gall bladder, water, Na^{++} , Cl^{-} and most of the other small electrolytes are continuously absorbed through the mucosa lining, concentrating the remaining

bile constituents that contain the bile salts, cholesterol, lecithin, bilirubin and biliverdin.

Bile helps in the fat digestion. It also serves as a means of excretion for several important waste products from the blood especially bilirubin and excess of cholesterol.

Under abnormal condition cholesterol, bile pigment precipitate in the gall bladder resulting in the formation of gallstones.

Gallstones may be small as a grain or as large as a golf ball. The stone may occur in single or may be multiple.

On the basis of their composition, the stones may be –

- Cholesterol stones –It vary from light yellow to dark green or brown and oval in shape .It contains 80% cholesterol .
- Pigment stones –These form when the bile has too much bilirubin.They are more common among patients

who have liver diseases, infected bile tubes or blood disorders .

- Mixed stones –Typically contains 20%-80%cholesterol,formed by cholesterol ,calcium carbonate ,palmitate phosphate,bilirubin and other bile pigments .

Presence of stones in gall bladder is referred to as cholelithiasis .If gallstones migrate to the biliary tract, the condition is known as choledocholithiasis.

Symptoms of cholelithiasis-

Gallstones may be asymptomatic, ever for years. These gall stones are called silent stones and do not require treatment. Symptoms commonly begin to appear once the stones reach a certain size (>8mm). A characteristic symptom of gallstone formation is pain in the left side of the abdomen, back pain, nausea, vomiting, sweating and restlessness.

Causes of gall stone formation : Gallstones may be caused by a combination of factors such as obesity, gall bladder motility and low calorie diet. No clear relationship has been proved between diet and gall stone formation; however low fibre and high cholesterol diets help in the formation of gallstone.Other nutritional factors that

may increase risk of gallstones include rapid weight loss, constipation, eating lower meals per day and low intake of the nutrients such as folate,magnesium, calcium and vitamin C. Risk factors for pigment gallstones include haemolytic anaemia; cirrhosis and biliary tract infection.

Cholesterol gallstones develop when bile contains too much cholesterol and not enough bile salts.Incomplete and infrequent emptying of the gall bladder may cause the bile to become over concentrated and contribute to gallstone formation.Presence of protein in the liver and bile either promote or inhibit cholesterol crystallization into gallstones. Increased level of estrogen may increase cholesterol levels in bile and also decrease gall bladder movement, resulting in gallstone formation.

Treatment for cholelithiasis :

- Medical treatment: Cholesterol gallstones can sometimes be dissolved by oral drugs. Gallstones can be broken up by using a procedure called lithotripsy.
- Surgical treatment: There are two surgical options for cholecystectomy (removal of gall bladder)-
- Open cholecystectomy is performed

via an abdominal incision (laparotomy) below the lower ribs.

- Laparoscopic cholecystectomy is performed via three to four small holes for a camera and instruments.

The lack of gall bladder may have no negative consequences in many

people. However in 10-15% people after removal of gall bladder cause gastrointestinal distress and persistent pain in the upper right abdomen, as well as 10% risk of developing chronic diarrhoea.

References-

- Chatterjee C.C (1992) - Human Physiology Vol.1, Medical allied agency, Cal-9, P-471-477.
- Gyton C Arthur (2006) – Text book of medical physiology, Hall E. John, Saunders, P-802-804, 859.
- Heuman DM, Mihas AA, Allen J(2010) “Cholelithiasis .Omaha, Nebraska: Medsea Medscape (Web MD), Retrieved 2010-11-06.

Educating women: a Weapon against Witch Hunting.

Malay Kumar Chanda
Assistant Professor, Economics
Bijni College

After 66 years of independence if we look back and ask a question; are we really independent? It will be too difficult to give an effortless answer. If independence is defined as a situation of a nation in which its residents and population exercise self-governance and having sovereignty over the territory then definitely we are independent. But if we broaden the scope of the concept then definitely the answer turns out to be complex. If the domain of freedom is increased to include social independence, economic independence, political independence and independence from blind faith, outdated customs and traditions then we cannot so easily consider ourselves as truly independent. Our society is fighting numerous evils and amongst them a predominant one is witch hunting. In an era when mobile phone is available to the poorest of the poor people; when accessibility to internet is not a difficult thing even in the interior villages, anything like witch hunting seems like a fictitious tale. Unfortunately it's not. It is the harsh reality which our society is experiencing. Our society

is still in the clutch of such superstitions and far away from independence.

Witch hunting is a practice basically among the rural uneducated people where the people detect someone or some group whom they accuse to be the evils that are responsible for their sufferings and punish them cruelly. "a witch-hunt is a search for people labelled 'witches' or evidence of witchcraft, often involving moral panic or mass hysteria." It's a practice which was common in ancient civilisation. Whether it is Germany or Europe or Africa, history tells us the existence of this social evil in past. With spread of education and knowledge it is marginalised. Unfortunately the disease is not completely cured. It's pathetic, while going through the news papers, to know that even in this modern age of globalisation some people in group burns alive a lady of her family or is beheaded just because they suspect her of practicing black magic.

With states like Jharkhand, Odisha, Rajasthan, Chhattisgarh etc., North-East India is also facing this problem basically in

those areas where the light of education has not removed the darkness of superstition fully. People of interior areas who are uneducated and filled with superstition are involved in this crime. They generally blame some particular persons, basically women for disease, death of family members or even for bad crops. They name these people as 'Dayan' or 'Diani'. Most often villagers hold meetings against these people and decide over the punishment. The punishment may range from simple social isolation to death penalty. In most of the cases, the way of execution of the punishment is too harsh and cruel. These so called Dayans are burnt alive, or beheaded, or beaten by mass people till death. Their houses are looted and burned.

In 2006 five people of a family were beheaded by a group of people accusing them of practising witchcraft in Assam. In 2012 a couple was killed in Chirang district of Assam for the same reason. It will be a long list of examples if each and every incident is mentioned. A recent incident from Assam which created sensation worldwide is that of a famous athlete who was a victim of this blind faith and had to face public wrath where she was physically assaulted.

In many cases it is observed that some of these people who are the victims of witchcraft are the self-styled religious gurus or quacks who treat people by taking advantage of superstition through traditional methods like 'jara', 'mantra', 'tabij' or 'tona-

todka'. People who hunt them are once their followers but these people go against them when their diseases are not cured or some member of their family die of some reason. It is also seen that conspiracy by the relatives or others to grab land and other property of the victims is also one of the factors responsible. Another peculiar situation is also seen in these places where some people claim to be the goddess or 'baba' and they create an environment that village people come to them for the solutions of the sufferings they face in their day to day life. Their credibility cannot be questioned in such society. These babas or devis accuse someone for all the troubles declaring them as witches and decide the nature of punishment which this ill-fated persons must face.

Blind faith or superstition has a very strong root in the community and it is not so easy to make a break through. The intensity of the problem is so deep rooted that a multidimensional approach is required for the solution. Only legislation cannot solve the problem single handedly. Various efforts are continuously undertaken to wipe out these superstitious of people but complete success is distant cry. Some states have come out with specific laws for the solution of the problem viz. the Prevention of Witch (Daain) Practices Act, 1999 in Bihar, the Witchcraft Prevention Act, 2001 in Jharkhand, Odisha Prevention of Witch-Hunting Bill 2013 etc. But still witchcraft is practiced in these states.

The government and NGOs along with community level participation can be of a great help in this respect.

Fighting superstition is never an easy task. It is not only difficult but also a sensitive work, as this fight is against the emotion and traditional belief of those people who are reluctant to change their outlook with the change of time. Their thinking, beliefs, customs have become obsolete and static. Education has a great role to play here. Debarshi Prasad Nath (2014) mentioned "The state has embarked on the road of imposing one developmental scheme on top of another without addressing fundamental problems such as illiteracy, only helping create more confusion among people. One common characteristic that seems to mark all the areas where incidents of witch-hunting took place is that people have hardly any access to basic education and healthcare facilities." In India, a large number of population are still illiterate. According to the Census report 2011 the total literacy rate in India is 74.04%. The male literacy rate is over 80%, whereas female literacy stood to be 65.46% which displays a large gender disparity in education.

It is obvious from the fact that a great number of people are still deprived of the fruits of modern education. Education can develop rational thinking in people which ultimately will not leave any space for superstition. Here women education can be of a great help. Educated women have great influence over the family and society as well. Those people who blame evil spirits for the various diseases usually do so because of their lack of knowledge, ignorance and lack of information. As the manager of the family, women have great impact on the way of thinking of other members of the family. More often it is seen that the so called 'tantricks' and 'babas' target the women and influence them to believe what they say. Once the women are aware they will not be victimised and misled. Awareness programmes, informal education, counselling sessions, documentary films, talks etc. for the women of all age groups can be a complementary measure in this regard. Educating women not only protect them against such malpractices but also will bring social reforms. If women can act rationally, definitely the men in the house will also learn to take rational, healthy and logical decisions.

References-

Nath, Debarshi Prasad (2014), Economic & Political Weekly, September 13, 2014, Vol-XLIX No 37, P-56.

<http://en.m.wikipedia.org/wiki/witch-hunt>

<http://m.bbc.com/news/world-asia-india-2965562>

<http://ibnlive.in.com/newssttopics/witchcraft.html>

<http://www.census2011.co.in/literacy.php>

<http://www.firstpost.com/fwire/odisha-passes-anti-witch-hunting-bukk-1269729.html>

ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ মানৱ ধৰ্ম আৰু বৰ্তমান সমাজত ইয়াৰ প্ৰভাৱ

আৰম্ভণিঃ- ৰবীন্দ্ৰনাথৰ মানৱকেন্দ্ৰিক ভাৱধাৰাৰ আলোচনা কৰাৰ আগতে “মানৱতা” শব্দটিৰ তাৎপৰ্য্য আলোচনা কৰাটো প্ৰয়োজন আছে। ‘মানৱতাবাদ’ বা “Humanism” শব্দটো লেটিন ভাষাৰ “Humanities” শব্দৰ পৰা আহিছে। যাৰ অৰ্থ হ’ল মানৱ আত্মাৰ পূৰ্ণতাৰ সন্ধান কৰা আৰু মানুহৰ পৰিপূৰ্ণ শক্তিৰ বিকাশ কৰা অৰ্থাৎ মানৱতাবাদে প্ৰত্যেক মানুহক তেওঁৰ আত্ম-শক্তি জাগ্ৰত কৰি উদ্ধুদ্ধ কৰে, আৰু এই আত্ম-শক্তিৰ সন্মুখত এটা লক্ষ্য ৰাখি সেই লক্ষ্যত উপনীত হোৱাত প্ৰেৰণা যোগায়। মানৱতাবাদে মানুহৰ ব্যক্তি সত্তাৰ ভিতৰত এটা মহৎ শক্তি আছে বুলি মানুহক স্মৰণ কৰি দিয়ে। মানৱমুখিতা বা মানৱতায়তাই হল “Humanism” এই মানৱমুখিতাই খৃষ্টীয় চতুৰ্দশ শতিকাৰ আৰু নিৰে পৰা সপ্তদশ শতিকাৰ সূচনালৈকে সমগ্ৰ ইউৰোপতে বহু শিল্পী, সাহিত্যিক, দাৰ্শনিক আৰু চিন্তাবিদক প্ৰভাবান্বিত কৰিছিল।

দিজৰা মেধী
বিজনী কলেজ

দৰ্শন বিভাগ (সহকাৰী অধ্যাপিকা)

উদ্দেশ্য আৰু লক্ষ্য :- এই পৰ্যালোচনাটিত প্ৰধানকৈ ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ মানৱ ধৰ্মৰ ধাৰণাৰ তাৎপৰ্য্য আৰু গুৰুত্ব বৰ্তমান সমাজত ইয়াৰ প্ৰভাৱ কেনেকুৱা এই বিষয়ে উল্লেখ কৰা হৈছে। বৰ্তমান সমগ্ৰ জনসাধাৰণৰ মাজতে মানৱ সেৱা আৰু তাগেই তেওঁৰ মতে সমাজ জীৱনৰ মূলমন্ত্ৰ।

গৱেষণা পত্ৰখনৰ বিষয় বস্তু আৰু পদ্ধতি :- গৱেষণা পত্ৰখনৰ বিষয়বস্তু ঘাইকৈ বাতৰি কাকত, আলোচনী, গ্ৰন্থপঞ্জী, ইত্যাদিৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি সংগ্ৰহ কৰা হৈছে তথা পদ্ধতিৰ ক্ষেত্ৰত বিশ্লেষণাত্মক আৰু বৰ্ণনাত্মক পদ্ধতি প্ৰয়োগ কৰা হৈছে।

ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ মানৱতাবাদঃ- বিশ্ববিখ্যাত কবি ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰ এজন মানৱতাবাদী দাৰ্শনিক আছিল। তেওঁক ভাৱবাদী আৰু আধ্যাত্ম-বাদী দাৰ্শনিক বুলি কোৱা হয়। তেওঁৰ মতে দৰ্শনৰ মূল লক্ষ্য হ’ল সত্য উলপদ্ধি কৰা। তেওঁ প্ৰকৃত পক্ষে এজন মহান কবি। কবি হিচাপে তেওঁ বিশ্বত যাউতিযুগীয়া খ্যাতি অৰ্জন কৰিছে আৰু কাব্যিক প্ৰতিভাৰ বাবেই তেওঁ নোবেল বঁটা লাভ কৰিছিল। তেওঁৰ কাব্যত য়ানৱ প্ৰীতি আৰু মানৱতাবাদে প্ৰাধান্য লাভ কৰিছে। কাব্যৰ উপৰিও তেওঁ বহুতো নাটক, গল্প, উপন্যাস আদিত খ্যাতি অৰ্জন কৰা

দেখা যায়। কাব্যৰ লগতে তেওঁৰ নাটক, উপন্যাস, গল্প আদি লিখনিসমূহতো মানৱতাবাদৰ প্ৰাধান্য লাভ কৰা দেখা যায়। তেওঁৰ সমগ্ৰ চিন্তাধাৰা আৰু আদৰ্শৰ কেন্দ্ৰ স্বৰূপ হ'ল মানৱতাবাদ। তেওঁৰ মানৱতাবাদ ঈশ্বৰধৰ্মী আছিল। তেওঁৰ মতে পৰমৱক্ষ বা পৰমেশ্বৰৰ বিশ্বজগতৰ পৰম সত্য। কিন্তু তেওঁ অদ্বৈত বেদান্তৰ দাৰ্শনিক চিন্তাধাৰা আৰু ঈশ্বৰৰ মাজত কোনো পাৰ্থক্য নেদেখে। তেওঁ শংকৰাচাৰ্য্যৰ অদ্বৈত বেদান্ত দৰ্শনৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত হোৱা বাবে তেওঁ অদ্বৈত ব্ৰহ্মৰ সত্যতা স্বীকাৰ কৰে। কিন্তু অদ্বৈত বেদান্ত দৰ্শনৰ চিন্তাধাৰাতে সীমাবদ্ধ থকা নাছিল। তেওঁ ব্ৰহ্ম আৰু জীৱৰ সমানে যথার্থতা আৰু সত্যতা স্বীকাৰ কৰে। শংকৰাচাৰ্য্যৰ দৰে তেওঁৰ মতে জগত অসত্য আৰু অলীক নহয়।

ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰ ভাৰতত সৃষ্টি হোৱা বৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত হৈছিল। কবিৰ, গুৰুনাথক, দাদু, ৰবিদাস আদি বৈষ্ণৱসকলৰ ভক্তি মাৰ্গৰ দ্বাৰা তেওঁ গভীৰ ভাৱে প্ৰভাৱিত হৈছিল। সৰ্বশক্তিমান ভগৱানৰ ওপৰত তেওঁ গভীৰ ভাৱে বিশ্বাস স্থাপন কৰিছিল। তেওঁৰ মতে পৰম ব্ৰহ্ম আৰু ধৰ্মীয় ঈশ্বৰৰ মাজত কোনো পাৰ্থক্য নাই। তেওঁ মানুহৰ দৰেই ঈশ্বৰত ব্যক্তিত্ব আৰোপ কৰিছে। সকলো মানুহেই তেওঁৰ মতে নিজৰ মাজত থকা ঈশ্বৰৰে কাৰ্য সাধন কৰি আছে। যেন ঈশ্বৰৰ নিৰ্দেশতেই তেওঁৰ মানৱ বন্দনাৰ কবিতাবোৰ লিখি গৈছে। “গীতাঞ্জলী”ত তেওঁ কৈছে যে -

“আমানে না যেন কৰি প্ৰচাৰ
আমাৰ আপন কাজে
তোমাৰি ইচ্ছা কৰোহে পূৰ্ণ

আমাৰ জীৱন মাঝে
যাৰিচহে তোমাৰ ৰচনাম শান্তি
পৰানে তোমাৰ পৰম কান্তি
আমাৰে আড়াল কৰিয়া দাঁড়াও
হৃদয় পদ্ম দলে।” ‘১’

জীৱন দেৱতাই তেওঁৰ সকলো প্ৰেম, আনন্দ আৰু উৎসাহ-উদ্দীপনাৰ উৎস। তেওঁ মানুহ আৰু ঈশ্বৰৰ মাজত পাৰ্থক্য অনুভৱ নকৰে। ঈশ্বৰেই জীৱাত্মা ৰূপেই ব্যক্তিত্ব ধাৰণ কৰে আৰু মানুহৰ মাজত স্থান লয়। তেওঁ মানুহৰ পৰা প্ৰেম আৰু ভক্তি বিচাৰে। ঈশ্বৰে এক আদৰ্শৰ ভেটিত মানুহৰ পূৰ্ণতা লাভৰ সন্ধান দিয়ে। কিন্তু ৰবীন্দ্ৰনাথৰ সকলো চিন্তা চৰ্চাকে মানৱতাবাদে আৱৰি থকা দেখা যায়।

বিশ্ব কবি ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ মতে মানুহৰ বাদ দি পূজা, অৰ্চনা প্ৰৱৰ্ত্তনা মাত্ৰ। সেয়েহে তেওঁ এক ধৰ্ম প্ৰচাৰ বাবে অহোপুৰুষাৰ্থ কৰিছিল। তেওঁৰ ধৰ্মৰ মূল লক্ষ্য হ'ল মানুহৰ প্ৰতি প্ৰেম, ভাল পোৱা প্ৰসাৰিত কৰা আৰু সকলো প্ৰকাৰে মানৱ কল্যাণ সাধন কৰা। মানুহৰ প্ৰয়োজন পূৰণ কৰাৰ বাবে ঈশ্বৰৰ পূজা অৰ্চনাৰ প্ৰয়োজন নাই। তেওঁৰ মতে বিশ্বৰ মানুহেই সত্য। মানুহতকৈ সুন্দৰ আন একো নাই। ভাৰতবৰ্ষত বুদ্ধদেৱে মানুহৰ উচ্চস্থান দি কৈছিল, যে মানুহ দৈবাধীন হীন পদাৰ্থ নহয়। ৰবীন্দ্ৰনাথেও তেওঁৰ জীৱনৰ দুৰ্যোগত ঈশ্বৰৰ কৰুণা ভিক্ষা কৰা নাই - নিজৰ মাজতে জাগ্ৰত কৰিব খুজিছে দুখ অতিক্ৰম কৰাৰ শক্তি। “গীতাঞ্জলী”ত তেওঁ এই দৰেই কৈছে।

“বিপদে মোৰ ৰক্ষা কৰো
এ নহে মোৰ প্ৰাৰ্থনা
বিপদে আমি না যেন কৰি ভয়।

দুঃখ তাপে ব্যথিত বিচতে
নাই বা দিলে সান্তনা,
দুঃখে যেন কৰিতে পাৰি জয়”। ‘২’

কবি জনৰ মতে মনুষ্যত্ব জাগত হ'লে পৃথিবীৰ কোনো ব্যক্তিয়ে মানুহক শোষণ আৰু অত্যাচাৰ কৰিব নোৱাৰিব। মানুহক ভাল পায় বাবে মানুহৰ মাজত থাকি তেওঁ বিশ্বক উপলদ্ধি কৰিব বিচাৰিছে। সেয়ে মানুহৰ প্ৰতি থকা তেওঁৰ অপৰিসীম ভাল পোৱাই এই মানৱ দৰদী কবিজনে মৰ্ত্যৰ নিষ্পেষিত আৰু নিপীড়িত কোটি-কোটি জনতাৰ হৃদয়ৰ বেদনা তেওঁৰ কাব্যত অতি সুন্দৰকৈ তুলি ধৰিছে। তেওঁৰ মতে কোনোবাই ঈশ্বৰক পূজা কৰিলে তেওঁ মানুহকো ভাল পাব লাগিব। “গীতাঞ্জলী” ত তেওঁ এইদৰেই লিখিছে।

“ভজন, পূজন, সাধন, আৰাধনা
সমস্ত থাক পড়ে
রুদ্ধ দ্বারে দেবালয়ের কোনে
কেন আৰিছিল ওৱে।
অন্ধকাৰে লুকিয়ে আপোন মনে
কাহাৰে তুই পূজিস সংগোপনে
নয়ন মেলে দেখ, দেখি তু ৰেচৰে
দেবতা নাই ঘৱে।
তিনি গেৰেছন যেথায় মাটি ভেঙে
কৰৰেছ ৰচাষা ৰচাষ
পাথড় ভেঙে কাটৰেছ মেথায়-পথ
খাটেছ বাৱো মাস”। ‘৩’

মানৱতাবাদী ৰবীন্দ্ৰনাথৰ মতে প্ৰেম আৰু সেৱাৰ প্ৰধান ক্ষেত্ৰ হৈছে মানৱ জাতি। মানুহৰ কল্যাণ সাধন কৰা আৰ্ত্ত, দৰিদ্ৰ আৰু নিপীড়িত জনতাৰ দুখ যাতনা নিৰাময় কৰি জগতত সুখ আৰু শান্তিৰ

পৰিবেশ সৃষ্টি কৰাটো মানুহৰ কৰ্তব্য। মানুহৰ অস্তিত্বক এক চৰম সত্য বুলি স্বীকাৰ কৰা বাবেই ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰক অস্তিত্ববাদী দাৰ্শনিক বুলিও কব পৰা যায়। অৱশ্যে তেওঁ যদিও মানৱতাবাদী তথাপি ঈশ্বৰৰ ওপৰতো তেওঁৰ গভীৰ বিশ্বাস আছিল। কিন্তু মানৱৰ পূৰ্ণ বিকাশ আৰু মানৱীয় প্ৰমূল্যৰ ওপৰত তেওঁ বেছিকৈ গুৰুত্ব দিয়া দেখা যায়।

ৰবীন্দ্ৰনাথৰ মতে মন্দিৰৰ দুৱাৰ বন্ধ কৰি অন্ধকাৰত লুকাই পূজা কৰিলে ভগৱান তোমাৰ সন্মুখত নাহে। তেওঁৰ মতে কৰ্মৰ মাজেৰেহে মানুহৰ জীৱনলৈ মহত্ব কঢ়িয়াই আনিব পাৰে। তেওঁৰ মতে মনুষ্যত্ব জাগত হ'লে পৃথিবীৰ কোনো ব্যক্তিয়ে মানুহক শোষণ আৰু অত্যাচাৰ কৰিব নোৱাৰিব। তেওঁ দৰিদ্ৰ আৰু শোষিত জনতাৰ বাবে ব্যথিত হৈ মানৱ কল্যাণৰ বাবে মানৱ ধৰ্মৰ পোষকতা কৰিছে। তেওঁ মানুহক আন্ধাৰৰ পৰা পোহৰলৈ আৰু মৃত্যুৰ পৰা অমৰত্বলৈ গতি কৰাৰ সোণালী পথ প্ৰদৰ্শন কৰিলে।

ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ মানৱতাবাদ বাস্তৱধৰ্মী আৰু ইয়াত মহৎ আদৰ্শ পৰিস্ফুট হৈছে। তেওঁৰ মতে প্ৰতিজন মানুহৰ মাজত মহা মানৱৰ সম্ভাৱনা আছে। মানুহে পূৰ্ণতা প্ৰকাশৰ মাজেৰেই এই মহামানৱৰ উপলদ্ধি কৰিব পাৰে। বক্তি স্বাৰ্থ, লালসা, লোভ, মোহ তথা সুখ ভোগৰ আকাংক্ষা বৰ্জন কৰি নিজকে বিশ্বজনীন ভাৱধাৰা আৰু কমত যুক্ত কৰিব পাৰিলে মনুষ্যত্ব অৰ্জন কৰিব পাৰি। মানুহৰ সকলো প্ৰকাশৰ ধ্যান, ধাৰণা শিল্প, সাহিত্যৰ সৃষ্টিৰ মূলতে আছে নিজকে এই পূৰ্ণ মানৱ হিচাপে উপলদ্ধি কৰা।

ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ মতে মানুহে মানুহে

ভেদাভেদ অথহীন। তেওঁ আশা কৰিছিল যে-মানৱ জাতিৰ মাজত থকা হিংসা, হাই-কাজিয়া, সংশয় আৰু আতংকৰ অৱসান ঘটি পৃথিৱীত চিৰস্থায়ী শান্তি বিৰাজ কৰিব। অহংকাৰ, গৰ্ব পৰিহাৰ কৰি প্ৰৱৰ্ত্তনা আৰু চলনা ত্যাগ কৰি মানুহে সকলোকে আত্মবৎ ভাবিব পাৰিলেই পূৰ্ণ মানৱতা লাভ হ'ব। তেতিয়াই এই মৰ্ত্ত্যভূমি সুখ-শান্তিৰ স্বৰ্গীয় ধামত পৰিণত হ'ব।

মানৱতাবাদী কবি ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰ এজন আশাবাদী দাৰ্শনিক আছিল। তেওঁ আশা কৰে যে বিশ্বৰ মানৱে এক সুন্দৰ শান্তিময় ভৱিষ্যতলৈ আগবাঢ়ি আছে। জগতত যদিও সুখময় পৰিবেশ বৰ্ত্তমান সম্ভৱ হোৱা নাই, অদূৰ ভৱিষ্যতত ই সম্ভৱ হৈ উঠিব। সকলো মানুহে যেতিয়া প্ৰেম প্ৰীতিৰ বান্ধোনেৰে একতাৰ দোলেৰে বান্ধ খাব, সকলো মানুহৰ মাজতে যেতিয়া একাত্মবোধৰ উপলব্ধি হ'ব তেতিয়াই পৃথিৱীত স্বৰ্গীয় সুখ বিৰাজ কৰিব। "The cycle of spring" নাটকৰ জৰিয়তে অন্ধ বৃদ্ধলোকজনৰ জড়িততে তেওঁ ব্যক্ত কৰিছে।

"Victory to life, to joy, to love to eternal light.

The night shall wane, darkness shall vanish have faith brave heart"

অৰ্থাৎ ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ মতে প্ৰেম, ভালপোৱা আৰু মানৱতাৰ জয় অনিবাৰ্য্য। নিশাৰ অন্ধকাৰৰ পিছত অসীম আৰু নিত্য পোহৰে ধৰা উদ্ভাসিত কৰি তুলিব। ৰবীন্দ্ৰনাথৰ অন্যতম গ্ৰন্থ 'Crisis in civilization' ত তেওঁৰ মনৰ এই দুনিবাৰ আকাংখ্যা ব্যক্ত কৰিছে। ইয়াত তেওঁ কৈছে যে - ভাৰত ভূমিত দ্ৰবিড়, নিপীড়িত জনতাৰ উন্নতিৰ

হকে এদিন মহামানৱৰ জন্ম হ'ব। সেই মহামানৱৰ মৰ্মবাণী শুনিবলৈ তেওঁ অপেক্ষা কৰিছে। তেওঁৰ মতে দুৰ্নীতি, পাপ, অপৰাধ, ব্যক্তি স্বার্থ, যুদ্ধ বিগ্ৰহ আদিৰ ফলত মানুহৰ প্ৰাচীন গৌৰবোজল ঐতিহ্যৰ সৌধ ক্ৰমে ক্ৰমে নিচিহ্ন হ'ব ধৰিছে। তথাপিও তেওঁৰ মানুহৰ ওপৰত অসীম আস্থা আছে।

বৰ্তমান সমাজত ৰবীন্দ্ৰনাথৰ মানৱতাবাদৰ প্ৰভাৱ - বৰ্তমান যুগতো হৈছে বিজ্ঞানৰ যুগ। বিজ্ঞানৰ নতুন নতুন আৱিষ্কাৰে মানুহৰ দৈনন্দিন জীৱনৰ মান উন্নত হোৱাত বিশেষ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে। কিন্তু মানুহৰ চিন্তা চৰ্চা এতিয়াও উন্নত হোৱা নাই। কুসংস্কাৰ, অন্ধ বিশ্বাস আদিয়ে সমাজত মানুহৰ মনত গঢ়লৈ উঠিছে। ফলত মানৱতাবাদ নাইকীয়া হৈ দুৰ্নীতি, পাপ, অপৰাধ, ব্যক্তি স্বার্থ, যুদ্ধ বিগ্ৰহ আদিৰে সমাজখন ভৰি পৰিছে। ইয়াৰ জলন্ত উদাহৰণ ২০১২ চনৰ বিটি এডিৰ অশান্ত পৰিবেশৰ কথা ক'ব পাৰি। সেই সময়ত আমাৰ অসমৰ বিটিএডি অঞ্চলত হৈ যোৱা ভয়াবহ গোষ্ঠী সংঘৰ্ষত বহুতো মানুহ বঞ্চিত হ'ব লগা হৈছিল। অশান্ত পৰিবেশ, গোষ্ঠী সংঘৰ্ষ, ৰাজনৈতিক সংঘৰ্ষ আটাইবোৰে মানুহৰ মনোজগত দৈহিক পৃথিৱী আটাইবোৰ ক্ষত-বিক্ষত হয়। এই পৰিবেশ সমূহে শিশুৰ মাজত বিভিন্ন সমস্যা সৃষ্টি কৰে। এই সমস্যাসমূহক কোৱা হয় 'post traumatic disorder' এক ধৰণৰ উৎকণ্ঠা সম্বলিত সমস্যা ফলত শৈশৱৰ জীৱনটোত হঠাতে সন্মুখীন হ'ব লগীয়া দুৰ্যোগ, নিৰ্যাতন, মৃত্যু বিভীষিকাই কোমল মনটোত প্ৰচণ্ড আঘাত হানে। এই বোৰৰ ফলত কেতিয়াবা শিশু অৱস্থাৰ পৰাই মানৱীয় গুণৰ অভাৱ হ'ব পাৰে। ফলত শিশুৰ দৈহিক বিকাশ আৰু মানসিক বিকাশ দুয়োটা

বাধাগ্ৰস্ত হয়। তেনেবোৰ শিশু সাধাৰণতে ভয়াতুৰ হয়, মিলা-মিছা কৰোতে অসুবিধা হয়। খাদ্য, বস্ত্ৰ, বাসস্থান ইত্যাদিবোৰৰ অভাৱৰ ফলত সিহঁতৰ মাজত খেল মানৱতাগুণৰ অভাৱ। আন এটা উদাহৰণ পৰাওঁ আমি সমাজৰ অমানৱীয় গুণৰ কথা ক'ব পাৰো যে - "যোৱা ২ নৱেম্বৰ ২০১৪ ত আনবাৰ প্ৰদেশৰ টুটিৰ নামৰ এখন চহৰ দখল কৰাৰ পিছত আই এছ জেহাদীয়ে কমেও ৫০ জন লোকক বন্দী কৰে আৰু শাৰী পাতি থিয় কৰাই হত্যা কৰে। এই হত্যা কাণ্ডৰ কেইদিনমান পূৰ্বে ছুন্নি জেহাদী সংগঠন টোৰে আন ৩০ জন ছুন্নি জন-জাতিৰ মানুহক একে ধৰণে হত্যা কৰিছে। শেহতীয়া ভাৱে পোৱা খবৰ মতে আনবাৰ প্ৰদেশত নিতোট হত্যা কাণ্ড চলি আছে। এফালে ক্ষমতাৰ সহসাৰণ আৰু আনফালে ক্ষমতা সংহত কৰণৰ সমান্তৰাল কাৰ্যসূচীৰ বিপৰীতে আইছিছে আৰু কৰিছে দখলীকৃত এলেকাৰ তৈলক্ষেত্ৰৰ পৰা চোৰাংভাৱে খাৰুৱা তেল বিক্ৰী, পণবন্দীৰ বিনিময়ত ধন আদায় ইত্যাদি কাৰ্যত ইছলামিক ষ্টেৰ খলিফাতান্ত্ৰিক তথাকথিত ৰাষ্ট্ৰখন হৈ পৰিছে যেন এখন মধ্যযুগৰ অন্ধকাৰ ৰাষ্ট্ৰ, য'ত মানৱতাবাদৰ অভাৱ হৈ মুকলি ভাৱেই মুকলি বজাৰত দাস দাসীৰ ৰমৰমীয়া ব্যৱসায়।" '৪'

এইবোৰ সমস্যাৰ অন্ত পৰিবলৈ আমি সকলোৱে একগোট হৈ আধ্যাত্মিক শক্তিৰ আলমত তথা মানৱীয় দৃষ্টিভংগীৰে এখন সুস্থ সবল সমাজ সৃষ্টি কৰিবলৈ ৰবীন্দ্ৰ নাথ ঠাকুৰৰ মানৱতাবাদ অনুকৰণ কৰিলে সফল হ'ব পাৰিব বুলি আশা হয়। গতিকে বৈজ্ঞানিক মানসিকতাৰে চালিজাৰি চাই সকলো কথা গ্ৰহণ-বৰ্জন কৰাৰ মানসিকতা গঢ়ি তোলা বৰ প্ৰয়োজন। যদিহে ৰবীন্দ্ৰ নাথ ঠাকুৰৰ মানৱ ধৰ্মৰ

প্ৰতি লক্ষ্য কৰি ব্যৱহাৰিক জীৱনত প্ৰত্যেক মানুহেই আগুৱাই যোৱা হয় তেতিয়া হ'লে সমাজখন জিলিকি উঠিব। বৰ্তমান সমাজত এই মানৱীয় ভাৱধাৰাৰ উদাহৰণ নোহোৱা নহয়।

উদাহৰণ স্বৰূপে কোৱা যায় যে - বৰ্তমান ভাৰতৰ প্ৰধান মন্ত্ৰী নৰেন্দ্ৰ মোদীৰ মানৱতাবাদ। সাধাৰণ প্ৰচলিত ধৰ্মৰ ঠাইত এটা নতুন সমাজ ধৰ্ম তেওঁ প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে। ইয়াৰ বাবেই তেওঁ মানুহৰ মংগলৰ বাবেই লোকহিতৰ কাৰ্য্য নিৰ্দেশ কৰিলে। ঈশ্বৰৰ পূজাৰ লগতে মানুহৰ পূজাৰে তেওঁ অনুমোদন জনালে। নৰেন্দ্ৰ মোদীয়ে 'মানৱতাস্ক শব্দটো তেওঁৰ ৰাজনৈতিক দৰ্শনত ব্যৱহাৰ কৰিছিল যাৰ ভিত্তি আছিল শান্তি আৰু অহিংসা। তেওঁৰ নিজৰ দৰ্শন সত্যগ্ৰহৰ মাজেৰে প্ৰমাণ কৰিছিল। গান্ধীজীৰ আদৰ্শৰ প্ৰতি সন্মান জনাই তেওঁ সত্যগ্ৰহৰ নীতি গোহে ভাৰতবৰ্ষৰ মানুহৰ মাজত সাঁচ বহুৱাম্প। এই উদ্দেশ্য আগত ৰাখি মোদীয়ে পৰিষ্কাৰ-পৰিচ্ছন্নতাৰ তথা তেওঁৰ ঝাড়ু দিয়াৰ প্ৰয়াসৰ মাজেৰে ভাৰতত জনমত গঠন কৰিব বিচাৰিছিল। ভাৰতৰ প্ৰতিখন নগৰক সুসজিত কৰাৰ লগতে প্ৰতিজন ব্যক্তিকেই উচ্চনীচৰ ভাৱ ধাৰা আঁতৰাই মানৱতাৰ ভাৱ গঢ়ি তুলিবলৈ তেওঁৰ কৰ্মৰ মাজেৰে আন্তৰিকতাৰে প্ৰয়াস কৰিছিল।

খ্ৰীষ্টপূৰ্ব চতুৰ্থ শতিকাত দাৰ্শনিক প্ৰট গৰাছে মনৱতাবাদ সম্পৰ্কে এই কথা কৈছিল যে "Man is the measure of all things." আধুনিক যুগৰ অস্তিত্ববাদী ফৰাচী সাহিত্যিক জঁ্যাপল ছাণ্ড্ৰেই মানৱতাবাদৰ এজন বিখ্যাত প্ৰৱক্তা। তেওঁ ঈশ্বৰৰ কোনো অস্তিত্ব বিশ্বাস নকৰে। তেওঁ মানুহৰ

অপৰীসীম ব্যক্তি স্বাধীনতাত অধিক গুৰুত্ব দিয়ে। তেওঁৰ মতে মানুহে নিজে নিজৰ ভৱিষ্যত গঢ়িব পাৰে। কোনো লোকৰে ভৱিষ্যত পূৰ্বে নিৰ্দ্ধাৰিত হৈ নাথাকে। মানুহৰ নিজৰ কামৰ বাবেই নিজেই দায়ী। তেওঁ ব্যক্তিগত মানুহৰ বিকাশ আৰু উন্নতিত সৰ্বাধিক গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিছে।

বৃটিছ "Humanist association"ৰ সভাপতি A.J. Ayer ৰ মতে যি চিন্তা ধৰাই অকল মানুহ আৰু মানৱীয় সমস্যা, মানুহৰ আশা, আকাংখ্যাৰ লগত জড়িত সেয়ে মানৱতাবাদ। ইয়াত কোনো ধৰ্মীয় বা দৈৱিক সত্তা বা ঈশ্বৰৰ স্থান নাই। মানৱতাবাদৰ কেন্দ্ৰ বিন্দু মানুহ।

কলাকাৰ, সমাজ সংস্কাৰক, একশৰণ হৰিনাম ধৰ্মৰ প্ৰচাৰক সৰ্বগুণাকৰ শংকৰদেৱ আছিল এজন আন্তিক, মানৱতাবাদী দাৰ্শনিক। তেওঁ মানৱতাবাদী ধৰ্ম দৰ্শনক প্ৰতিষ্ঠা কৰিব বাবে কৃষ্ণ সংস্কৃতিক মূল আধাৰ হিচাপে গ্ৰহণ কৰিছে। কৃষ্ণ সংস্কৃতিৰ মহাপ্ৰভাৱতেই প্ৰভাৱান্বিত হৈ জাত-পাত, উচ্চনীচ, পুৰুষ-স্ত্ৰী, কুকুৰ, শিয়াল সমস্ত প্ৰাণীকে পৰমাত্মাৰ প্ৰতিভূ স্বৰূপে দৃষ্টি নিষ্ক্ষেপ কৰিছে। তেওঁৰ মানৱতাবাদী দৰ্শনত কোন ব্ৰাহ্মণ, কোন চণ্ডাল, কোন উচ্চ-জাতৰ, কোন নীচ জাতৰ এনে প্ৰশ্নৰ অৱতারণা হোৱা নাই। প্ৰাচীন ভাৰতৰ সমাজ ব্যৱস্থাৰ পৰাই চামনি লাগি থকা জাত-পাতৰ প্ৰাচীৰ ভেদ কৰিবলৈ মানৱ সমাজক তেওঁ এইদৰে আহ্বান জনাইছে।

‘কৃষ্ণৰ কথাত যিটো বসিক।
ব্ৰাহ্মণ জন্ম তাৰ লাগৈ কিংক ॥
স্মৰোক মাত্ৰ হৰি দিনে বাতি।
নবাছে ভকতি জাতি অজাতি ॥ ‘৫’
শাস্ত্ৰত নিৰ্দিষ্ট স্বধৰ্মাচৰণেই সভ্যতাৰ প্ৰাথমিক

পৰিচয়। এই স্বধৰ্ম শিক্ষাৰ বাবেই মানুহৰ বিবেকৰ উন্নতি সাধন কৰা উচিত। ইয়াৰ বাবেই কৃষ্ণানুশীলন কৰা উচিত। ইয়াৰ ফলত পাৰমাৰ্থিক সমাজ গঢ়ি উঠিব আৰু সমগ্ৰ বিশ্ব শান্তিময় হ’ব। শ্ৰী মদ্ভাগৱতত শ্ৰীসূত গোস্বামীয়ে যথার্থ মানৱ ধৰ্মক এইদৰে বৰ্ণনা কৰিছে যে -

“ধৰ্মস্য হি অপবৰ্গস্য
নাৰ্থোহৰ্থায়োপ কল্পতে।

নাৰ্থস্য ধৰ্মে কাল্পস্য

কামো লাভায় হি স্মৃতঃ” ॥ ‘৬’

ধৰ্মৰ উদ্দেশ্য হৈছে মানৱক অন্তিম মুক্তি দান কৰা। ধৰ্মানুষ্ঠান বৈষয়িক লাভৰ বাবে নহয়। আকৌ যি পৰ ধৰ্ম যাজন কৰে বিষয় ভোগৰ বাবে তেওঁৰ বৈষয়িক উন্নতি ব্যৱহাৰ কৰা উচিত নহয়। জাতি, ধৰ্ম, বৰ্ণ, আশ্ৰম, নিৰ্বিশেষে সকলোৱেই কৃষ্ণ ভাৱনাময় হৈ ভক্ত সকলৰ সৈতে মিলি জুলি থাকি প্ৰসাদ গ্ৰহণ কৰিলে মানৱীয় অনুভূতি জাগি উঠিব। ফলত প্ৰকৃত উন্নত ভক্তৰূপে বিবেচিত হ’ব। “অপবাধৰ মাজেদি মানৱতাৰ সন্ধান কৰা বাহিয়ান সাহিত্যিক লেখক ডষ্টয়েভস্কীয়ে শাসন ব্যৱস্থাৰ বিৰুদ্ধাচৰণ কৰাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত শাসক বৰ্গৰ ৰোষত পৰি সশ্রম কাৰাদণ্ড ভূগিবলীয়া হৈছিল। প্ৰচলিত সমাজ ব্যৱস্থাৰ প্ৰতি জেহাদ পত্নীৰপৰা পোৱা অশান্তি আদিয়ে ডষ্টয়েভস্কীৰ চিন্তা চেতনাক অধিক বিষময় কৰি তুলিছিল। তথাপি তেওঁ আছিল মানৱতাবাদৰ প্ৰবক্তা। মানুহৰ জীৱনত অপবাধ থাকিব পাৰে, একেদৰে মানুহৰ অপবাধৰ বলিও হ’ব পাৰে কিন্তু সেই অপবাধৰ মাজতো মানুহৰ প্ৰতি মানুহৰ কৰণীয় থাকে। এনে চিন্তা চেতনাক বাস্তৱমুখী কৰাৰ প্ৰয়াসেই নিজৰ জীৱন আৰু সমাজৰ ভিন্ন দিশসমূহ

আলোকিত কৰি ডষ্টয়েভস্কীয়ে ৰচনা কৰিছিল যুগজয়ী আৰু সাৰ্বজনীন উপন্যাস "ট্ৰাইম এণ্ড পানিছমেন্ট। মানুহৰ চিৰন্তন আবেগ অনুভূতি এই উপন্যাসৰ ঘাই উপজীৱ্য। এই উপন্যাস খনৰ জৰিয়তে ডষ্টয়েভস্কীয়ে এনে এটা পৰিৱৰ্তন দেখুৱাব বিচাৰিছে যি আধ্যাত্মিক। উপন্যাস খনত তেওঁ মানৱতাবাদৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব দিছে। ফলত সমাজৰ পৰিৱৰ্তন আনিব পাৰে।" '৭'

মানৱতাবাদী সংগীতজ্ঞ ড॰ ভূপেন হাজৰিকাই সমগ্ৰ মানৱ জাতিৰ ঐক্য আৰু প্ৰগতিৰ সপোন দেখিছিল। ড॰ ভূপেন হাজৰিকা সাম্প্ৰদায়িক, সম্প্ৰীতি, প্ৰেম, ভালপোৱা আৰু অহিংসাৰ এক জীৱন্ত নিদৰ্শন। তেওঁৰ চিন্তা ধাৰাত উচ্চ, নীচ, ধনী, দুখীয়া, জাতি, উপজাতি আৰু ধৰ্ম, বৰ্ণৰ ভেদভাবৰ স্থান নাই। তেওঁ ৰচনা কৰা অপূৰ্ব সুন্দৰ গীতবোৰ প্ৰকৃত অৰ্থত অমৰ কবিতা। এই গীতিময় কবিতাত আছে মানুহৰ প্ৰতি অকৃত্ৰিম প্ৰেম আৰু মানৱতাৰ জয় গান। আধুনিক সমাজত দেখা দিয়া অমানৱীয় সংস্কৃতিয়ে মানৱ সমাজক পতনমুখী কৰিছে। দুৰ্নীতি, ব্যক্তি স্বাৰ্থ, শোষণ, নিষ্পেষণ সামাজিক জীৱন অসহনীয় কৰি তুলিছে। ১৯৬০-৬১ চনৰ ভাষা আন্দোলনৰ সময়ত অসমক দুৰ্যোগে চানি ধৰাত তেওঁ গণনাট্য কৰ্মীসকলৰ লগত সহযোগ কৰি এই গীত ৰচনা কৰিছিল।

"মানুহে মানুহৰ বাবে
যদিহে অকনো নাভেবে
অকনি সহানুভূতিৰে
ভাবিব কোনেনো কোৱা ? সমনীয়া ?" '৮'
এই গীতৰ মাজেৰে মানৱ হৃদয়ৰ স্নেহ আৰু

অনুকম্পাই বিশ্বমানৱৰ আন্তৰিক সমাদৰ লাভ কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছে।

আধুনিক ভাৰতৰ দাৰ্শনিক স্বামী বিবেকানন্দৰ মতে সকলো মানুহ এক আৰু অভিন্ন। মানুহৰ মাজত কোনো পাৰ্থক্য নাই সকলো মানুহৰ মাজতে একেটি আত্মা বিৰাজমান। তেওঁৰ মতে মুনীহ আৰু তিবোতাৰ মাজত কোনো পাৰ্থক্য নাই। সাঁচা অৰ্থত তেওঁ এজন মানৱতাবাদী দাৰ্শনিক। সেয়ে তেওঁ অগণন দৰিদ্ৰ, অশক্ত আৰু নিৰক্ষৰ জনতাৰ দুখ-কষ্ট দেখি ব্যাখিত হৈছিল। দুখ-যাতনা নিৰাময়ৰ বাবে তেওঁ বুদ্ধদেৱৰ দৰে মানৱ সেৱাত আত্মনিয়োগ কৰাত গুৰুত্ব দিছিল। যদিহে অগণন লোক অজ্ঞানতাৰ অন্ধকাৰত ডুব গৈ থাকে, তেতিয়া হলে তেওঁৰ মতে অকলেই তেওঁৰ মুক্তি সাধন নহয়। সেয়ে মানুহৰ মুক্তি মানে সকলো মানুহৰ মুক্তি।

ডঃ ৰাধাকৃষ্ণনৰ দৰ্শনতো মানৱতাবাদ ভাৱ ফুটি উঠে। তেওঁৰ মতে সৰ্ব মুক্তি অনিবাৰ্য আৰু ইয়েই মানুহৰ চৰম অদৃষ্ট। ইয়াৰ বাবেই তেওঁৰ মানুহৰ মাজত এটা আধ্যাত্মিক স্পৃহা জগাই তোলাৰ বাবে চেষ্টা কৰিবলৈ উপদেশ দিছে। তেওঁৰ মতে যদি সকলো মানুহৰ মুক্তি অনিবাৰ্য হয়, তেন্তে মানুহে ব্যক্তিগত ভাৱে চেষ্টা কৰাৰ আৱশ্যকতা কি ? সেয়েহে আধ্যাত্মিক মনোভাৱে "সৰ্বমুক্তি"ৰ চেষ্টা কৰা প্ৰয়োজন।

জাৰ্মান দাৰ্শনিক কাৰ্ল জেচপাৰ এগৰাকী মানৱতাবাদী দাৰ্শনিক। তেওঁৰ মতে মানুহৰ দুখ-যাতনা, হতাশা আৰু নিঃসহায়তা বিজ্ঞান-প্ৰযুক্তিবিদ্যা আৰু ব্যাপক শিল্পায়নৰ ফল। যান্ত্ৰিকতাৰ মাজেৰে চলি মানুহে মনুষ্যত্ব হেৰাই

পেলাইম্পছে। মানুহে অনুভূতিহীন যন্ত্রত পৰিণত হৈছে তেওঁৰ মতে কঠোৰ বাস্তৱৰ লগত মানুহে নিজকে কিদৰে খাপ খুৱায় চলিব পাৰে দৰ্শনে তাৰ ব্যৱহাৰিক শিক্ষাদান কৰিব লাগে। সেয়ে মানুহক জীৱন যুজত অৱশ্যকীয় শক্তি, সাহস আৰু জ্ঞান দৰ্শনেই জগাব পাৰিব লাগে।

মহাত্মা গান্ধীৰ আদৰ্শ সমাজত অস্পৃশ্যতাৰ স্থান নাই। তেওঁৰ মতে প্ৰত্যেক মানুহ সমান। কোনো মানুহ, উচ্চ নহয় আৰু কোনো মানুহ একমাত্ৰ জন্মৰ বাবেই নীচ নহয়। সকলো মানুহৰ মাজত এক ঐশ্বৰিক সত্তা বা আত্মা বিৰাজমান। সেয়ে সকলো মানুহক এক পৰমেশ্বৰৰ অংশ বুলিয়ে শ্ৰদ্ধা কৰিব লাগে। তেওঁৰ মতে মানৱ সেৱাৰ জড়িতত ইশ্বৰ প্ৰাপ্তি সৰ হই। ইয়াৰ বাবেই তেওঁ অহিংসা আৰু প্ৰেমক মানৱীয় মূল্যবোধ বুলি নিৰ্ণয় কৰে। তেওঁৰ মতে নৈতিকতা পূৰ্ণ মানৱ সেৱাই প্ৰকৃত কৰ্মযোগ যাৰ দ্বাৰা মোক্ষ লাভ সৰ হই।

“জেক স্বানেপল নামৰ এজন বিদেশী নাগৰিকৰ এনে মানৱীয়তাৰ বিষয়ে কব পাৰো আৰু তেওঁৰ মানৱীয়তা সঁচাই প্ৰশংসনীয়। তেওঁ অলপতে ভাৰতৰ ভিন্ন প্ৰান্তত তাণ্ডৱৰ সৃষ্টি কৰা ঘূৰ্ণিতাহ ‘হৰ হৰ’ বুলি হোৱা লোকৰ কাষত থিয় দি বিশাখাপট্টনমত সেৱা আগবঢ়াইছিল। এই ভয়াৱহ প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগত বিশাখা পট্টনমৰ প্ৰায় এহেজাৰটা পৰিয়ালে সৰ্বস্ব হেৰুৱাব লগীয়া হৈছিল। জেক এনে এখন দেশৰ নাগৰিক যত তেওঁ কোনো কালেই প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগৰ সন্মুখীন হব লগীয়া হোৱা নাই। বিশাখাপট্টনমৰ এই ভয়াৱহ

পৰিস্থিতি আছিল তেওঁৰ জীৱনৰ প্ৰথমটো অভিজ্ঞতা। জেকৰে কোনো বিশেষ কামৰ সুত্ৰে হায়দৰাবাদত থাকোতে ‘হৰ হৰ’ বিষয়ে অৱগত হৈছিল। এনে অৱস্থাত মোজাম্বিকৰ এগৰাকী ভ্ৰম মহিলাই জেকক কৈছিল তুমি সকলোকে সহায় কৰাটো সম্ভৱ নহয়, তথাপি তুমি কোনো এটা সময়ত অন্তত এজন লোকৰ সহায়ার্থে কাষ চাপিব পৰা। এই কথাশাৰীয়ে তেওঁক টানি লিছিল বিশাখাপট্টনমৰ দুৰ্যোগত ভোগা দুৰ্গত সকলৰ মাজলৈ আৰু সেই পৰিস্থিতিৰ সৈতে তেওঁ মিলি সেৱা আগবঢ়াইছিল। এজন বিদেশী নাগৰিকৰ এনে মানৱীয়তা সঁচাই প্ৰশংসনীয়। তেওঁৰ মানৱীয়তা আমাৰ বাবে এক অনুকৰণীয় আদৰ্শ।”

সামৰণি - মানৱতাৰ গান গোৱা কবি তথা শিল্পী গৰাকীৰ প্ৰতিটো গীত আৰু কবিতাই কেৱল আমাৰ মানৱ সমাজৰ ভিন্ন প্ৰতিচ্ছবি। মানুহক ভাল পোৱা, মানুহৰ দুখৰ সমভাগী হোৱা, মানুহৰ বাবে কিবা এটা কৰাৰ বাবে অহৰহ চিন্তা কৰা এই গৰাকী কবিয়ে ইতিহাসৰ এক নতুন অধ্যায় আশা কৰিছে য’ত মানৱ সেৱা আৰু ত্যাগেই হ’ব সমাজ জীৱনৰ মূল মন্ত্ৰ।

সমাজত অবাধ পূজিৰ মুক্ত চলনে সকলো ব্যৱহাৰিক বস্তুকে পণ্যলৈ ৰূপান্তৰিত কৰে। সকলো দুৰ্গীতিৰ উৎস বিশ্বায়নে সমাজৰ সমস্ত প্ৰমূল্য নিৰ্মম হাতেৰে মৰ্চি নিয়ে। ইয়াৰ লগে লগেই সমাজত গা কৰি উঠে ভয়াবহ নৈতিক স্বলন, ভোগবাদ, ভ্ৰষ্টাচাৰ, অবাধ দুৰ্নীতি, শিক্ষা, সাহিত্য, সংস্কৃতি সকলোকে বেচা-কিনাৰ পণ্যলৈ

ৰূপান্তৰিতকৰি ই এক প্ৰকাৰ 'টকাৰ ৰাজ্য' ৰচনা কৰে। অপৰাধ প্ৰৱণতা, সন্ত্ৰাসবাদ, বিচ্ছিন্নতাবাদী মনোভাৱে সমাজ জীৱন আঙুৰি ধৰে। কিন্তু ৰবীন্দ্ৰনাথৰ নিচিনাকৈ কোনো বিপ্লৱী দাৰ্শনিকৰ দ্বাৰাই মনৱতাবাদৰ ধাৰাৰ সোঁত বোৱাই আনিলে এক সংগত অৰ্থনৈতিক সমাজৰ সৃষ্টি হ'ব। গতিকে শেষত ক'ব পাৰিয়ে জগতৰ সকলো সমস্যা মানৱ

হৃদয়ৰ কলুষ-কালিমা নিকা কৰি একমাত্ৰ মানৱতাবাদেহে বিশ্বৰ মানৱবাসীলৈ শান্তিৰ নিজৰা বোৱাই আনিব পাৰিব। ইয়াৰ বাবে মানৱতাবাদী কবি ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ মানৱতাবাদী দৰ্শন বিশ্ববাসীৰ বাবে অতি অনুকৰণীয় হৈ জ্ঞান চেতনাত সমৃদ্ধ হৈ ইষ্টানুগ একানুবৰ্তিতাত সুসংহত প্ৰচেষ্টাৰে সুব্যক্তিত্বৰ সাৰ্থকতাত অধিকাৰ হৈ উঠো আহক।

পাদটীকাঃ

- ১,২,৩। ৰবীন্দ্ৰ-ৰচনাবলী - (একাদশ খণ্ড - "গীতাঞ্জলী" - ১৩১৩) বিশ্বভাৰতী (৬ আৰ্চাৰ্য জগদীশ বসু
ৰোড (কলিকাতা-১৭)
- ৪। সাদিন - ৭ নৱেম্বৰ - ২০১৪ - পৃষ্ঠা নং - ৮
- ৫। শ্ৰীশ্ৰী শংকৰদেৱ আৰু শ্ৰীশ্ৰী মাধৱদেৱ বিৰচিত - (কীৰ্ত্তন ঘোষা - পাৰন্দ ম'ন) - তৃতীয় ভাগ ঘোষা নং- ১২৯
- ৬। ব্ৰহ্মাচাৰী দাস শ্ৰী প্ৰণৱ লীল ৰূপ গোস্বামীৰ বিৰচিত শ্ৰীউপদেশ্যামৃতৰ সংস্কৃত মূল শ্লোকানুবাদ- পৃষ্ঠা নং - ১৪।
- ৭। অসমীয়া প্ৰতিদিন - ৯ নৱেম্বৰ - ২০১৪- পৃষ্ঠা নং - ৮
- ৮। দত্ত, ড° দিলীপ - ভূপেন হাজৰিকাৰ গীত আৰু জীৱন ৰথ- পৃষ্ঠা নং- ২৩১
- ৯। অসমীয়া প্ৰতিদিন দেওঁবৰীয়া স। ৰ ১৬ নৱেম্বৰ ২০১৪- পৃষ্ঠা নং - ১২

সহায়ক গ্ৰন্থঃ-

- ১। কলিতা চন্দ্ৰ শ্ৰী মদন- (প্ৰাক্তন জ্যেষ্ঠ প্ৰৱক্তা (দৰ্শন বিভাগে) বাপুজী মহাবিদ্যালয় সৰ্বেবাৰী) "সমসাময়িক ভাৰতীয় দৰ্শন"।
"সমসাময়িক পাশ্চাত্য দৰ্শন"।
- ২। ভট্টাচাৰ্য্য ড° জ্যোৎস্না (প্ৰাক্তন মূল্য অধ্যাপিকা (দৰ্শন বিভাগ কটন কলেজ) "সমসাময়িক ভাৰতীয় দৰ্শন"।
- ৩। চৌধুৰী ড° সুমিত্ৰা (সহযোগী অধ্যাপিকা, দৰ্শন বিভাগ, দিশপুৰ কলেজ) "শংকৰদেৱৰ দৰ্শন"।
- ৪। ভৰালী কুমাৰ হেমন্তঃ "নৰেন্দ্ৰ মোদী উৰ্বৰণৰ ইতিহাস"।
- ৫। তালুকদাৰ শ্ৰী হিৰণ্য (কামৰূপ কলেজ, চামতা)
"সমসাময়িক ৰাজনৈতিক বিষয়"

মনু সংহিতাত নাৰীৰ স্থান : এক অৱলোকন

প্ৰীতিৰা গোস্বামী
অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ

মানৱ সভ্যতাৰ সৰ্বপ্ৰথম ধৰ্ম বা আইনস্বৰূপ ব্ৰহ্মাৰ পুত্ৰ মনু ৰচিত 'মনু সংহিতা' ভাৰতীয় আইনৰ উৎস। মনু সংহিতাত সমাজ জীৱনত বসবাস কৰিবলৈ হ'লে কেনেধৰণৰ বিচাৰ ব্যৱস্থাই সমাজৰ শান্তি অক্ষুণ্ণ ৰাখিব পাৰিব তাৰ বিধান দিয়া হৈছিল। মানুহৰ নিত্যকৰ্ম, অধ্যয়ন, বিবাহ, ন্যায়-অন্যায় আদিৰ নীতি-নিয়ম সম্বলিত এখন স্মৃতি বা সংহিতা মনুৱে লিখি উলিয়াইছিল। বেদৰ শিক্ষাৰ ভিত্তিত ৰচিত মনুস্মৃতি বা সংহিতাখন প্ৰথমে একলাখ শ্লোকত ৰচনা কৰা হৈছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত সময়ে সময়ে ঋষিমুনি বা সিদ্ধপুৰুষ সকলে কালৰ পৰিৱৰ্তন অনুসৰি শ্লোকসমূহ বঢ়া-টুটা কৰাৰ ফলত কিছু শ্লোক বৰ্জিত আৰু কিছু সংযোজিত হৈছিল বুলি জনা যায়। আৰ্যসকলৰ প্ৰথম ধৰ্মপুথি চাৰিবেদ — ঋক্বেদ, যজুৰ্বেদ, অথৰ্ববেদ, সামবেদ ব্ৰহ্মাৰ চাৰিখন মুখৰ পৰা নিসৃত হোৱা বুলি কোৱা হয়। এই বেদ সমূহৰ বহু ঋচাৰ বা মন্ত্ৰত মনুৰ উল্লেখ পোৱা হেতুকে বেদ ৰচনাৰ বহুপূৰ্বে মনুৰ আবিৰ্ভাৱ হোৱা বুলি বহুতো পণ্ডিতে ক'ব খোজে। কিয়নো ঋক্বেদত চাৰি-পাঁচ ঠাইত মনুৰ উল্লেখ পোৱা যায়। দ্বাদশ অধ্যায়ত ৰচিত মনুস্মৃতিৰ প্ৰথম অধ্যায়ত

সৃষ্টিৰ বচনা আৰু প্ৰাণীৰ উৎপত্তিৰ বৰ্ণনা, দ্বিতীয় অধ্যায়ত চাৰি আশ্ৰমৰ ধৰ্ম, তৃতীয় অধ্যায়ত চাৰি বৰ্ণৰ বিবাহৰ নিয়ম, প্ৰকাৰ, গৃহস্থৰ পঞ্চ মহাযজ্ঞ, আতিথ্য সংকাৰ, শ্ৰাদ্ধৰ বিষয়ে আৰু চতুৰ্থ অধ্যায়ত গৃহস্থৰ কৰ্তব্যৰ বিষয়ে নিৰ্দেশাৱলী দিয়া হৈছে। সেইদৰে পঞ্চম অধ্যায়ত খাদ্য-অখাদ্য, দূষিত পদাৰ্থৰ বিশুদ্ধিকৰণ আৰু স্ত্ৰীৰ কৰ্তব্য, ষষ্ঠ অধ্যায়ত বানপ্ৰস্থ, যতি ধৰ্ম আৰু সন্ন্যাসৰ বিৱৰণ, সপ্তম আৰু অষ্টম অধ্যায়ত ৰাজ্য শাসন, ৰাজদণ্ড বিধান, সাক্ষী আদিৰ বিষয়ে পৰামৰ্শ প্ৰদান কৰা হৈছে। 'মনু সংহিতা'ত বৰ্ণিত বহুতো বিষয় আৰু বিধান সাম্প্ৰতিক যুগত অপ্ৰাসঙ্গিক হ'লেও কিছুমান নীতি-নিয়ম সমাজ সু-শৃংখলিত কৰাত আজিও প্ৰাসঙ্গিক হৈ আছে। মনু সংহিতাত মনুই নাৰীক অৱমাননা আৰু ব্ৰাহ্মণক শ্ৰেষ্ঠ বুলি প্ৰতিপন্ন কৰি শূদ্ৰক ইতৰ প্ৰাণীতুল্য আখ্যা দি হয় জ্ঞান কৰা বুলি অপপ্ৰচাৰেৰে সমাজত অৱহেলিত হৈ আহিছে। দৰাচলতে মনুই গুণগত বিচাৰতহে উচ্চ-নীচ ভাগ কৰিছিল আৰু বৌদ্ধিক চিন্তা-চৰ্চা কৰাসকলক ব্ৰাহ্মণ বুলি শ্ৰেষ্ঠতাৰ স্বীকৃতি দিছিল। একেদৰে তেওঁ নাৰীৰ ক্ষেত্ৰতো 'ন গৃহং গৃহামিত্যাঃ গৃহীণী গৃহমুচ্যতে' বুলি কৈ গৃহীণীক আচল ঘৰ হিচাপে স্বীকৃতি দি প্ৰকৃত সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। প্ৰকৃতপক্ষে মনুই নাৰীক অৱমাননা কৰা নাছিল, পৰৱৰ্তী সময়ৰ ~~একংশ~~ শাস্ত্ৰ পণ্ডিতে স্বাৰ্থৰক্ষাৰ বাবে নাৰীক হয়

জ্ঞান কৰি মনু সংহিতাৰ ভুল ব্যাখ্যা আগবঢ়াইছিল বুলিহে ভবাৰ অৱকাশ আছে। কিয়নো মনু সংহিতাত নাৰীক সন্মানজনক বা মৰ্যাদাপূৰ্ণ স্থানত অৱতীৰ্ণ কৰাৰ প্ৰমাণ ভালেকেইটা শ্লোক বা উপদেশে বহন কৰিছে।

মনু সংহিতাৰ দ্বিতীয় অধ্যায়ৰ ১৩১-৩২ নং শ্লোকত কোৱা হৈছে —

“মাতৃষসা মাতুলানী স্বশ্ৰবথ পিতৃষসা।
সংপূজ্যা গুৰুপত্নীৰলমাস্তা গুৰুভাৰ্যয়া।।” (১৩১)

অৰ্থাৎ মাহী, মামী, শাহু, পেহী— এওঁলোকক গুৰুপত্নীৰ দৰে সন্মান কৰিব লাগে। লগতে কৈছে নিজৰ বৌয়েকক, খুৰী আৰু শাহুক দূৰ দেশৰ পৰা আহি ভৰি চুই সম্ভাষণ কৰিব লাগে। তৃতীয় অধ্যায়ৰ ৫৫ আৰু ৫৬ নং শ্লোকত কোৱা হৈছে —

“পিতৃভিঃ ভ্ৰাতৃভিশ্চৈতাঃ পতিভির্দেৱবৈশ্বত্থা।
পূজ্যাভূষয়িতব্যাস্চ বহুকল্যানমীশুভিঃ।। ৫৫।।
য়ত্র নার্ষস্ত পূজ্যন্তে ৰমন্তে তত্র দেৱতাঃ।
য়ত্ৰৈতাস্তন পূজ্যন্তে সৰ্বাস্তত্রাফলাঃ ক্ৰিয়া।।” ৫৬।।

এই শ্লোকত মনুৱে কৈছে, যি কুলত তিৰোতা পূজিতা বা সন্মানিতা হয়, সেই কুলৰ প্ৰতি দেৱতাসকল প্ৰসন্ন হয় আৰু য'ত তিৰোতাৰ অপমান হয় তাত সকলো যজ্ঞাদি কৰ্ম নিষ্ফল হয়। তৃতীয় অধ্যায়ৰ ৫৭-৫৮ আৰু ৫৯-৬০ নং শ্লোকত কোৱা হৈছে, যি কুলত নৱবিবাহিতা জী, বোৱাৰীয়ে ক্ৰেশ ভোগ কৰে, সেই কুল শীঘ্ৰে নষ্ট হয়। তেনেদৰে যি কুলত জী আৰু বোৱাৰীয়ে কোনো কষ্ট নোপোৱাকৈ আনন্দৰে থাকে, সেই কুলত সদায় শ্ৰীবৃদ্ধি হয়, তাৰ বিপৰীতে যি ঘৰত নৱবিবাহিতা জী-বোৱাৰীবোৰে সন্মানিতা নহৈ গালি-শপনি খাই থাকে সেই ঘৰ কুম্ভ কৰি নাশ কৰাৰ দৰে নাশ হয়। দ্বিতীয়টো শ্লোকত

কোৱা হৈছে, যি কুলত স্ত্ৰীৰ দ্বাৰা স্বামী আৰু স্বামীৰ দ্বাৰা স্ত্ৰী সম্ভষ্ট হৈ থাকে, সেই কুলত সদায় কল্যাণ হয়। এনেদৰে মনুৱে নাৰীক উচ্চ স্থান দি সমুচিত সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। সেই সময়ৰ সমাজ ব্যৱস্থা, ৰীতি-নীতি আজিৰ সমাজৰ লগত খাপ খোৱা নাছিল। সেয়েহে মনু সংহিতাৰ ভালেমান শ্লোকত নাৰীক নীচ বা হীন হিচাপে প্ৰতিপন্ন কৰাও দেখা যায়। কিন্তু আজিৰ আধুনিক সমাজ ব্যৱস্থাৰ লগত নিমিলা সেইসমূহ উপদেশ বা পৰামৰ্শ আমাৰ বাবে বিচাৰ্য নহয়। নাৰী বাল্যকালত পিতৃৰ অধীন, যৌৱন কালত স্বামীৰ অধীন আৰু বৃদ্ধকালত পুত্ৰৰ অধীন বুলি কোৱা কথাষাৰ অকল নাৰী স্বাধীনতাৰ পৰিপন্থী বুলি বিচাৰ কৰিলে নহ'ব। নাৰীৰ সন্মান তথা প্ৰাণৰক্ষাৰ বাবে পুৰুষৰ সহযোগিতাৰ প্ৰয়োজন হয়, সেয়ে নাৰীতকৈ পুৰুষৰ শাৰীৰিক শক্তি বেছি কাৰণে মনুই পুৰুষক সদায় নাৰীক ৰক্ষা কৰিবলৈ পৰামৰ্শ দিছিল বুলিও ভাবিব পাৰি। অৱশ্যে মনুৱে নাৰীক কেতিয়াও স্বাধীনতা দিব নালাগে বুলি কোৱা কথাষাৰ সাম্প্ৰতিক যুগত গ্ৰহণযোগ্য নহয়। নাৰীক স্বাধীনতা দিব নালাগে বুলি কোৱা মনুৱে নৱম অধ্যায়ৰ এক শ্লোকত অৱশ্যে নাৰীক বিবাহৰ ক্ষেত্ৰত স্বাধীনতা প্ৰদান কৰি থৈ গৈছে—

ত্ৰীনি বৰ্ণান্যাদীক্ষেত কুমৰ্গুতুমতী সতী।
উৰ্দ্ধং তু কালাদেতস্মাধিদেত সদৃশং পতিম্।। ৯০।।

(সতী কন্যা ঋতুমতী হোৱাৰ পৰা তিনি বছৰলৈকে অভিভাৱকে উপযুক্ত পাত্ৰ যোগাৰ কৰিব নোৱাৰিলে, ভাল বৰৰ অভাৱত নিজৰ জাতিৰ গুণীবৰৰ লগত কন্যাই নিজে বিয়া সোমাব।)

মনুৱে একে অধ্যায়ৰ ৮৯ নং শ্লোকত কৈছে, ঋতুমতী হ'লেও কন্যাক আজীৱন পিতাৰ ঘৰত

অবিবাহিতা কৰি ৰখাই ভাল, তথাপি মুৰ্খ, গুণহীন
বৰৰ লগত তাইক কেতিয়াও বিয়া নিদিব —

‘কামমামৰ নান্তিষ্ঠেদগৃহে কন্যতুৰ্মত্যপি।

নচৈৰৈনাং প্ৰয়চ্ছেদু গুণহীনায কৰ্হিচিং।।’ ৮৯।।

৯১ নং শ্লোকতো মনুই নাৰীৰ প্ৰতি থকা শ্ৰদ্ধা
আৰু সন্মানৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰি নাৰীক উপযুক্ত বয়সত
উপযুক্ত পাত্ৰ বাচি লোৱাৰ স্বাধীনতা প্ৰদান কৰিছে।
উক্ত শ্লোকত উল্লেখ আছে, নিজৰ পিতা-মাতা আদিৰ
দ্বাৰা বিবাহ দিয়া নহ’লে যদি কন্যাই যথা সময়ত স্বয়ং
বিয়া হয়, তেতিয়া কন্যাৰ বা তাইৰ পতিৰো কোনো
পাপ নহয়। বিবাহৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁ যোগ্য স্বামী আৰু
কন্যাৰ সন্মতিৰ কথা কেইবাবাৰো উল্লেখ কৰিছে।
কন্যাৰ অভিভাৱকক বিয়াৰ বাবে গা-ধন দিয়াৰ পাছত
বিয়াৰ আগতে দৰাজনৰ মৃত্যু হ’লে মৃতকৰ ভায়েকলৈ
সেই কন্যাক বিয়া দিব পাৰে যদিহে কন্যাৰ সন্মতি
থাকে বুলি মনুস্মৃতিত কোৱা হৈছে। পিতৃ-মাতৃৰ
সম্পত্তিৰ ওপৰত কন্যা সন্তানক পুত্ৰৰ সমানে
অধিকাৰ দিয়াৰ কথা কোৱা হৈছে। মনুস্মৃতিৰ এই
সিদ্ধান্ত সম্প্ৰতি আইনত পৰিণত হৈছে। মাকৰ
যৌতুকৰ বস্তু জীয়েকৰ হ’ব আৰু জীয়েকৰ পুত্ৰই
পুত্ৰহীন লোকৰ সকলো সম্পত্তি নাইবা জী-পতিয়ে
পাব আৰু জী-নাতিয়ে পিতাকৰ আৰু মাতামহৰ
দুয়োৰে পিণ্ড দিব পাৰিব—

‘মাতৃস্ত যৌতুকং যৎস্যাৎ কুমাৰীভাগ এৰ সঃ।

দৌহিত্ৰ এৰ চ হৰেদপুত্ৰস্যখিলং ধনম্।। ১৩১।।

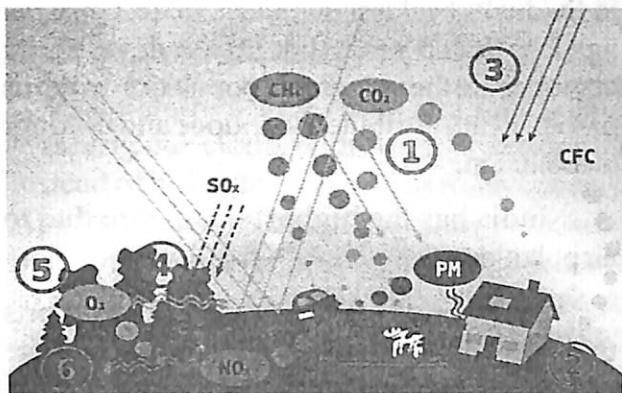
দৌহিত্ৰো হি অখিলং বিক্ৰমপুত্ৰস্য পিতৃহৰেৎ।

স এৰ দদ্যাৎ দৌ পিণ্ডো পিত্ৰে মাতাসহায় চ।।’ ১৩২।।

মনু সংহিতাত পৌত্ৰ (পো-নাতি) আৰু দৌহিত্ৰৰ

(জী-নাতি) মাজত বিশেষ কোনো পাৰ্থক্য নাই বুলি
কোৱা হৈছে। কিয়নো এওঁলোক দুয়োৰে মাক-বাপেৰ
এক শৰীৰৰ পৰা উৎপন্ন হৈছে।

আজিৰ যুগত মনু সংহিতাৰ ভালেমান উপদে
বা পৰামৰ্শ গ্ৰহণযোগ্য নহ’লেও মনুৰ উপদেশ সমাজ
সুশৃংখল কৰি ৰখাত আজিও সহায়ক হ’ব পাৰে
নাৰী-পুৰুষৰ সম্পৰ্ক, সাংসাৰিক জীৱনত পালন
কৰিবলগীয়া বিভিন্ন আচাৰ-আচৰণ, গুৰুভক্তি,
অতিথি সেৱা, পিতৃ-মাতৃ ভক্তি, পৰিৱেশ সংৰক্ষণ
আদি সমস্ত বিষয় সম্পৰ্কে মনুৱে বহুতো আপুৰুগীয়া
উপদেশ মানৱ জাতিক দি থৈ গৈছে। পিতৃয়ে কন্যাক
স্বামীয়ে পুত্ৰক আৰু পুত্ৰই মাতৃক অৱমাননা কৰাটো
মনুই চৰম অপৰাধ হিচাপে বিবেচনা কৰিছিল। নাৰীৰ
সন্মান কৰা সমাজক উত্তম আৰু অৱমাননা কৰা
সমাজক অধম বুলি মনুস্মৃতিত চিহ্নিত কৰা হৈছে।
আজিৰ উচ্চ শিক্ষিত সুধী সমাজত কন্যাৰ পিতৃৰ পৰা
যৌতুক দাবী কৰাৰ বিপৰীতে মনুসংহিতাই কন্যাৰ
ক্ষতিপূৰণ হিচাপে দৰাক কন্যাৰ পিতৃক গা-ধন
দিবলৈহে পৰামৰ্শ দিছিল। সেইদৰে নিজৰ পত্নীৰ
বাহিৰে পুৰুষে অন্য স্ত্ৰীক সদায় মাতৃ বা ভগ্নী হিচাপে
চাব লাগে বুলি পুৰুষক উপদেশ দিয়া হৈছিল। মনু
সংহিতাত জ্ঞান-বিদ্যা আহৰণকে মানৱ-জীৱনৰ
শ্ৰেষ্ঠতম লক্ষ্য আৰু কৰ্মৰূপে দেখুওৱা হৈছে। ব্যক্তি
জীৱন আৰু সমাজ জীৱনৰ ক্ষতিকাৰক কাৰ্য মাত্ৰেই
অসৎ কাৰ্য ৰূপে বিবেচনা কৰাৰ লগতে অসৎ কাৰ্য
কৰা মানুহৰ বিৰুদ্ধে শাস্তি বিধানো দিয়া হৈছে। যিসমূহ
শাস্তি বিধানৰ অনুকৰণত পৰৱৰ্তী সময়ত ভাৰতীয়
দণ্ডবিধিৰ বিভিন্ন ধাৰা আৰু সেই অনুসৰি শাস্তিৰ বিধান
কৰা হৈছে।

Air pollution : health hazard & its reduction

Sanjita Ray

Assistant Professor

Department of Physics, Bijni College

The atmosphere is the complex natural gaseous system that is essential to support life in planet Earth. But this is now almost polluted due to our several activities. Stratospheric ozone depletion due to air pollution has been recognized as a threat to human life as well as to the earth's eco system.

The pollutant [substances presents in the atmosphere that can have adverse effect on human and the ecosystem] that pollute the atmosphere can be natural origin or man made.

Natural pollutant are –ash from volcanic eruption, dust particle radon gas , radioactive decay within the earth's crust etc.

The major man made pollutants are-

1. SO₂:- Produced in various industrial processes. Oxidation of SO₂ in the presence of catalyst such as NO₂ forms H₂SO₄ the acid rain occurs.
2. Nitrogen Oxide (NO₂):- nitrogen Oxide s one of the most prominent pollutants particularly are expelled from the high temperature combustion. It ha s sharp biting odour.

3. Carbon monoxide (CO):- It is colourless, odourless toxic non-irritating gas produced in incomplete combustion of fuel as natural gas, coal or wood, vehicular exhaust is a major source of CO.

4. Volatile organic compound (VOC):- it is well known outdoor air pollutant, such as CH₄, non methane (NMVOC). Methane is an extremely efficient green house gas, contributes to enhance global warming. Other hydrocarbon VOC are also significant green house gases because of their role in creating ozone.

Waste deposition by human being generates methane. Methane is also an asphyxiant and may displace oxygen in enclosed space. Asphyxia or suffocation may result if particulates, particulate matter or tiny particles of solid or liquid suspended in a gas.

Aerosol refers to combined particles and gas. Average worldwide anthogogenic aerosols those made by human activities currently account for approximately 10% of atmosphere. Increased level of fine particles in

the air are linked to health hazard such as heart disease, altered lung function and lung cancer.

Chlorofluoro Carbon [CFC]: These gases are released from air conditioner, refrigerator etc. CFC on being released into air rises to stratosphere. Here they come in contact with other gases and damage the ozone layer. So the U-V ray enter earth surface which causes skin cancer, disease to eye and can even damage to plants.

Odours:- Odours, such as from garbage, sewage and industrial process.

So there are various locations, activities or factors which are responsible for releasing pollutants into the atmosphere and make the air polluted.

This polluted air is a significant risk factor to a number of health conditions including respiratory infection, heart disease or chronic obstructive pulmonary disease or chronic bronchitis, stroke lung cancer. The health effect caused by air pollution may include difficulty in breathing, wheezing, asthma and worsening of existing respiration and cardiac condition.

According to recent study conducted by Malaysia about risks of pollution it has come to light that a single mosquito repellent coil carries the same risk as that of smoking of 100 cigarettes.

Individual reaction to air pollutants depends on the type of pollutants a person exposed to the degree of exposure, the

individual's health status and genetic. Children age less than 5 years that live in developing countries are the vulnerable population in terms of total death attributed to indoor and outdoor air pollution.

India has the highest death rate due to air pollution.

The World Health Organization Reports that the greatest concentration of particulate are found in countries with low economic world power, high poverty and population growth rate.

In a June, 2014 study conducted by researcher at the University of Rochester Medical Centre published in the journal of Environment Health prospective, it was discovered that early exposure to air pollution cases the same damaging change in the brain as autism and schizophrenia. The study also shows air pollution also affect short term memory learning ability and impulsivity.

It is seen that air pollution has become dangerous factor for human being and the ecosystem and so we should do our best to reduce the air pollution which will give healthier easy life.

We can take some preventive measure to control air pollution as follows-

1. Conserve energy: Saving energy at home and at our working place is one of easiest way to reduce air pollution. It is important to turn off all appliance and lights if there is no one in room. Less energy use

means less CO_2 emission from power plants that help produce energy.

2. Wash clothes with warm and cold water: Washing our cloths with warm or cold water instead of hot water will help us to save energy. Approximately 90% of the energy washing machines use is for heating the water. Instead of hot water we can use warm water for two loads of laundry a week, which will save 500 pound of air pollution.

[3]Smoking outside: Smoking outside the home instead of indoors can prevent 65% of asthma cases among elementary school students. A smoke free home will help family live longer.

[4]Use of car: If we have car, then filling of car tank should be in the evening that can cut down evaporation emission that reduce outside air pollution. The Environment Protective Agency advises drivers to not refuel their cars during Ozone action days as car and trucks account for a third of air pollution in the country.

5. Car pooling: Public transportation and car pooling is one of the best way of reducing air

pollution. Fewer cars on the road mean less air pollution coming from car tail pipe. Car pooling can reduce the amount of hydrocarbons, nitrogen oxides, carbon monoxide and carbon dioxide [According to Florida's ' Department of Air Resources Management]

5. For shorter distance we should walk or use bicycle.

6. If possible then we should share our room with others when air condition, cooler is on.

7. We should not burn leaves in our garden, should put in a compost pit.

8. We should choose recycled products. When possible reuse bags.

9. Should use energy star products which use 20-30% of less energy than required by federal standard.

10. Should look after the trees in our neighbourhood and should begin a tree-watch group.

Lastly we can write to our local newspaper to support action for healthy air.

Reference:

1. *India- Green growth – overcoming India' environment challange to promote development. 13th. July 2013.*
2. *[www.vc a pcd. Arg/pubs/Fact sheets/50 ways fact sheet.](http://www.vc.a.pcd.Arg/pubs/Fact%20sheets/50%20ways%20fact%20sheet)*
3. *Air quality guidelines for Europe (WHO, Regional Publication European Series, No.23.*

LEAD POLLUTION AND THE ENVIRONMENT

Lead (Pb) is an elemental heavy metal found naturally in the environment as well as in manufactured products. Lead can be released directly in the air, as suspended particles.

Historic major sources of lead air emissions were motor vehicle (such as cars and trucks) and industrial sources. Motor vehicle emission has been reduced by the phasing out of leaded gasoline, but lead is still used in general-aviation gasoline for piston-engine aircraft.

Lead also enters the environment by escape during smelting of its sulphide ore, galena as well as through use in storage-batteries, pipe and conduit, solder and pewter.

Lead tetroxide is used in corrosion resistant paint (red lead), Lead monoxide is added to fine glass (leaded glass) and lead hydroxyl carbonate and sulphate were the principal white paint pigments until replaced in recent years by titanium dioxide. Millions of pounds of lead arsenate were applied for insect control in the first four decades of this

Swapna Saha
Asstt. Professor
Deptt. of Chemistry
Bijni College

century and it contaminates large areas of once agricultural land now occupied by housing developments.

Other sources of lead pollution include use of lead containing ceramics for cooking, eating or, drinking. In some countries, people are exposed to lead after eating food products from cans that contain lead solder in the seams of the cans.

Lead is removed from the atmosphere by wet and dry deposition processes. As a result, street dusts and road side soils become enriched with lead with concentrations typically of the order 1000-4000 mg/kg on busy streets. The rain water dissolves some lead compounds and gets mixed with the water in ponds, lakes, rivers etc.

Drinking water sent to homes through lead pipes (old) also contains some quantity of lead. Removing old piping is costly and lead continues to dissolve even from old pipes. The amount of lead that may dissolve in water depends on acidity (pH), temperature, water hardness and standing time of the water.

Most of the lead intake by a typical city dweller is from diet (about 200 – 300 μg per day), air and water adding a further 10-15 μg per day each of this total intake, 200 μg of lead is excreted while 25 μg is stored in the bones each day.

EFFECTS OF LEAD POLLUTION:

Lead is a metal with no known biological benefit to humans. Once taken into the body, lead distributed throughout the body in the blood and accumulates in the bones. Depending on the level of exposure lead can adversely affect the nervous system, kidney function, immune system, reproductive and developmental systems and the cardiovascular system. Lead exposure also affects the oxygen carrying capacity of the blood.

The lead effects most commonly encountered in current populations are neurological effects in children and cardiovascular effects (eg- high blood pressure and heart disease) in adults, Infants and young children are especially sensitive to even low levels of lead, which may contribute to behavioral problems, learning deficits and lowered IQ. At very high levels, lead can cause convulsions, coma & death.

Lead poisoning due to exposure to lead-based paints has affected a large number of children's over the years. Most of the epidemiological studies have been centered on the United States of America. The disease is confined to children, especially those living in inner city areas in dilapidated buildings with

surfaces of flaking and peeling lead-based paints. Children playing in the vicinity can take in particle and flakes of paints by inhalation and hand to mouth activities. Certain children have a craving for eating non food items such as flaking paints. This habit called "Pica" and the more normal hand to mouth activities of children are capable of introducing excessive amounts of lead into the body e.g – a square centimeter of paint may contain over one milligram of lead.

Following steps have been taken to reduce the level of lead pollution-

- The government set up an agency called the EPA, to reduce the level of lead pollution.
- The EPA has reduced the levels of lead pollution by reducing and then removed the lead content from gasoline.
- Also the EPA has introduced many rules and regulations to reduce the level of Lead pollution.

References

- Environmental Chemistry, DE, A.K.
- Colege Chemistry
Sharma, Y.R.
Sharma, K.D
- Environmental Chemistry –
Satake, M.
Mido, Y.

বনলতা সেন কাব্যত নাৰীভাৱনা

ড° উৰ্মিলা পোদ্দাৰ
সহকাৰী অধ্যাপিকা
প্ৰধান, বাংলা বিভাগ,
বিজনী মহাবিদ্যালয়

জীৱনানন্দ দাশে তেওঁৰ কাব্যত নাৰীক বিশেষ মৰ্যাদাৰ স্থান দিছে। 'বনলতা সেন' কাব্যত নাৰী কবিৰ জীৱনত কেনেকুৱা প্ৰেৰণা দিয়ে তাক সুন্দৰভাৱে দেখুৱাইছে। তেওঁৰ বিভিন্ন কাব্যত কল্পনাসুন্দৰীয়ে বিভিন্ন নাম লৈ আহিছে। কবিৰ মন যেতিয়াই বেদনা-দ্বন্দ্বজৰ্জৰ সমস্যাৰ সন্মুখীন হৈছে, তেতিয়াই মনক উজ্জীৱিত কৰাৰ কাৰণে আশ্ৰয় লৈছে শাস্ত-স্নিগ্ধা নাৰীৰ ওচৰত। নাৰীক জীৱনানন্দই দৈহিক ৰূপত দেখিলেও ইন্দ্ৰিয়জ-ভোগলালসাই একমাত্ৰ বস্তু হিচাবে দেখা নাপায়। প্ৰসঙ্গত বিশিষ্ট সমালোচক কুন্তল চট্টোপাধ্যায়ৰ মন্তব্য উল্লেখ কৰিব পাৰি —

“প্ৰেম ও বিপন্নতা, মহাবিশ্বলোকৰ আলো ও অন্ধকাৰেৰ অলৌকিক কাৰুকাৰ, শঙ্খমালা-সুদৰ্শনা-সুৰঞ্জনা-সুচেতনাদেৱ মতো আশ্চৰ্য নাৰীৰা 'আলো, প্ৰেম, নিৰ্জনতা' সন্ধানী কবিৰ পথ পৰিক্ৰমায় বাৰবাৰ এসেছে বনলতা সেন - এৰ বহুখ্যাত কবিতাগুলিতে।”

'বনলতা সেন' কাব্যত জীৱনানন্দই মাথোন 'বনলতা' বুলিয়েই উল্লেখ কৰা নাই, তেওঁক আৰু সুনিৰ্দিষ্ট কৰি তোলাৰ কাৰণে 'নাটোৰেৰ বনলতা সেন' বুলি কৈছে। প্ৰিয়াৰ দৈহিক ৰূপ প্ৰত্যক্ষ কৰা যায় 'বনলতা সেন' কবিতাত। ইতিহাস ও ভূগোলৰ প্ৰশস্ত পৰিধিত কবি স্থাপন কৰিছে উত্তম পুৰুষ নায়ক ও প্ৰথম মানুষী নায়িকাক

“চুল তৰ কবেকাৰ অন্ধকাৰ বিদিশাৰ নিশা
মুখ তৰ শ্ৰাবস্তীৰ কাৰুকাৰ্য, অতি দূৰ সমুদ্ৰেৰ পৰ
হাল ভেঙ্গে যে-নাবিক হাৰায়েছে দিশা
সবুজ ঘাসেৰ দেশ যখন সে চোখে দেখে দাৰুচিনি-দ্বীপেৰ ভিতৰ
তেমনি দেখেছি তাৰে অন্ধকাৰে; বলেছে সে, 'এতদিন কোথায় ছিলেন?'
পাখিৰ নীড়েৰ মতো চোখ তুলে নাটোৱেৰ বনলতা সেন।”

কবিৰ ধাৰণা দিশহাৰা মানব মনক শাস্তি দিব পাৰে একমাত্ৰ নাৰীৰ প্ৰেমই। সেই প্ৰেমৰ লগত মানুহৰ আত্মাৰ ঐতিহাসিক স্মৃতি জড়িত হৈ আছে। কবি জীৱনানন্দৰ ভাষাত —

“আমারে দুদণ্ড শান্তি দিয়েছিলো নাটোরের বনলতা সেন।”

কবি জীৱনানন্দই প্ৰেমক স্বীকাৰ কৰিছে ‘সুবঞ্জনা’ কবিতাত এনেদৰে —

“আৰে আলোঃ মানুষেৰ তৰে এক মানুষীৰ গভীৰ হৃদয়।”

আকৌ কবি জীৱনানন্দই প্ৰিয়াৰ শৰীৰক তুলনা কৰিছে পোহৰৰ লগত ‘সুদৰ্শনা’ কবিতাত - প্ৰেম ও প্ৰকৃতি যেন একাকাৰ হৈ গৈছে —

“সব চেয়ে আকাশ নক্ষত্ৰ ঘাস চন্দ্ৰমল্লিকার রাত্রি ভালো
তবুও সময় স্থির নয়;
আৰেক গভীৰতাৰ শেৰ ৰূপ চেয়ে
এই পৃথিবীৰ আলো পৰিচিত ৰোদেৰ মতন
তোমাৰ শৰীৰ।”

কবি জীৱনানন্দই ‘শঙ্খমালা’ কবিতাটিত প্ৰেম আৰু সৌন্দৰ্যৰ নাৰী ‘কবেকাৰ শঙ্খিনীমালা’ৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। ‘শঙ্খমালা’ কবিতাত নাৰীয়ে পাঠকক মনত পেলায় - ‘ডাকিয়া কহিল মোৰে রাজাৰ দুলাল।’ পৃথিবীৰ সমগ্ৰ ৰূপকথাৰ ৰাজকন্যাৰ সৌন্দৰ্যৰ চিৰ অলভ্যতাই মানুহক কৰিছে হতাশাময়। কবি জীৱনানন্দৰ ‘শঙ্খমালা’ কবিতাত শঙ্খমালাৰ প্ৰতীকে হাহাকাৰ কৰি উঠিছে —

“কান্তাৰেৰ পথ ছেড়ে সন্ধ্যাৰ আঁধাৰে
সে এক নাৰী এসে ডাকিল আমাৰে,
বলিল, তোমাৰে চাই।”

কবিয়ে সেই সুদূৰকালৰ ৰূপসীক মাতি আনিছে তেওঁৰ সময়ত। শঙ্খমালাই কবিক মিলনৰ প্ৰাপ্তিত পূৰ্ণ কৰা নাই, বাখি গৈছে মাথো হাহাকাৰ স্বপ্নভঙ্গৰ বেদনা —

“চোখে তার
যেন শত শতাব্দীৰ নীল অন্ধকাৰ।
সুন্দ তার
কৰুণ শঙ্খৰ মতো - দুখে আৰ্দ্ৰ - কবেকাৰ শঙ্খিনীমালাৰ;
এ পৃথিবী একবাৰ পায় তাৰে, পায়নাকো আৰ।”

প্ৰসঙ্গত অশ্ৰুকুমাৰ সিকদাৰৰ মন্তব্য —

“যেখানে প্ৰেম নেই, সেখানে প্ৰতিভা কৌশল মাত্ৰ। জীৱনানন্দ অনুভব কৰেছিলেন প্ৰেমহীনতা

আৰ অস্তিত্বহীন শূন্যতা সমার্থক। প্ৰেমের প্রতিমা এই নারী পবিত্র শিখার মতে শুধু আলো দেয় তাই নয়, অস্তিত্বের বীভৎসতাকেও সহনীয় করে তোলে।”

শঙ্খমালাৰ নিচিনা নাৰীক কেন্দ্ৰ কৰি কবিয়ে বচনা কৰিছে সৌন্দৰ্য আৰু প্ৰেমৰ ৰূপকথা। প্ৰাপ্তিৰ আনন্দত কবি তেওঁক নিজস্ব চেতনাত সম্পূৰ্ণ ভিন্নৰূপত আবিৰ্ভূত হোৱা দেখিছে। আলোচ্য কবিতাত দুই নাৰী যেন পৰস্পৰৰ প্ৰতিদ্বন্দী। এফালে কঠিন জাগতিক প্ৰেক্ষাপট, আনফালে স্বপ্নবাসিনী শঙ্খমালা — এই দুই নাৰীৰ ট্ৰাজিকময়তা আলোচ্য কবিতাত অৰ্থময় কৰি তুলিছে।

‘নগ্ন নিৰ্জন হাত’ কবিতাক কেন্দ্ৰ কৰি জীবনানন্দ যে হেৰোৱা বিপ্লয়ৰ জগতত প্ৰবেশ কৰিছে ত বাংলা কবিতাৰ প্ৰচলিত কাঠামোতে এক আমূল পৰিবৰ্তনৰ সোৱাদ বহন কৰিছে। আলোচ্য কবিতাত জীবনানন্দ ব্যতিক্ৰম হৈ উঠিছে। আধুনিক খণ্ড পৃথিবীৰ খণ্ডাংশ লৈ জীবনানন্দ আধুনিক সভ্যতাৰ মৰ্মকেন্দ্ৰ গৈ পাইছে কোনো এক বিলুপ্ত নগৰীৰ প্ৰাসাদকক্ষত একখানা নগ্নহাত - কবিৰ বৰ্ণনা —

“ভাৰতসমুদ্ৰেৰ তীৰে
কিংবা ভূমধ্যসাগৰেৰ কিনাৰে
অথবা টায়ার সিঙ্কুৰ পাৰে
আজ নেই, কোনো এক নগৰী ছিল একদিন,
কোনো এক প্ৰাসাদ ছিল;”

এই ‘নগ্ন হাত’ কবিতাটোৱে যেন কবিক সপোনৰ জগতত লৈ যায়। মাত্ৰ এটা নগ্নহাতৰ যোগেদি জীবনানন্দই দেখিছে অতীত ও বৰ্তমানৰ যোগ। পূৰ্ববতী বহু কবিয়ে নাৰীক দেখিছে গাহস্থ্য-আশ্ৰমৰ স্নেহময়ী গৃহলক্ষ্মীৰূপত। তথাপিও সেই নাৰী অখণ্ড। কবিৰ ভাষাত —

“আৰ তুমি নারী —
এই সব ছিলো সেই জগতে একদিন।”

‘মিতভাষণ’ এ কবিৰ বক্তব্য এই যে, নাৰীৰ প্ৰেমে যে মানুহক প্ৰেৰণা দি থাকে তাৰ ক্ষয় নাই —

“সময়ের শতকের মৃত্যু হবে তবু
দাঁড়িয়ে রয়েছে শ্রেয়তর বেলাভূমি।”

প্ৰসঙ্গত দীপ্তি ত্ৰিপাঠীৰ বক্তব্য —

“ইয়েটস যখন প্ৰিয়ৱ আলিঙ্গনেৰ মধ্যেই যুগযুগান্তৰেৰ কথা স্মৰণ কৰেছিলেন তেন্তে প্ৰিয়ৱ স্মৃতিচাৰণৰ মধ্যে জীবনানন্দেৰ জোৰেও তেওঁ উঠিছে হাৱানো - সৌন্দৰ্যেৰ, হাৱানো পূৰ্ণতাৰ নানা চিত্ৰ।”

জীবনানন্দৰ কাব্যত প্ৰেমিকাক বাস্তবৰ তৃণময় জগতৰ দেহৰূপত আবিৰ্ভূত হোৱা দেখা যায়। ত্ৰিশ দশকত এক নতুন কাব্য আন্দোলনৰ যোগেদি তেওঁৰ কাব্যত প্ৰেমচেতনা সম্পূৰ্ণ ভিন্নমত পৰিচালিত হৈছে প্ৰসঙ্গত সমালোচক শীতল চৌধুৰীৰ বক্তব্য —

“নারী যে শুধু প্রেম সম্বোধনের বস্তু নয়, নারী যেন আরও কিছু এই ভাবনায় আলোকিত হয়েছে। নারী যে পুরুষের জীবনে শুধু শয্যাসঙ্গী নয়, প্রেরণাময়ী এবং পুরুষ জীবনের সার্থকতার মূলে রয়েছে নারীর মহিমাযয়ী এক প্রেমময় মূর্তি - এ সত্য - উপলব্ধি তিনি কবি হৃদয় দিয়ে যে অনুভব করেছিলেন তা বোঝা যায় তাঁর কাব্যপাঠে।”⁴

‘বনলতা সেন’ কাব্যত নারীসকলে কেতিয়াবা ‘পাখির নীড়ের মতো’ আৰু কেতিয়াবা ‘বেতের ফলের মতো’ চকু লৈ, কেতিয়াবা ‘দূরতম দ্বীপ’ - ৰ নিচিনা কবিক আকৰ্ষণ কৰিছে। কবিয়ে অনুভব কৰিছে যেন বাস্তব আৰু পৰবাস্তবৰ সীমান্তনত নারী আহি উপনীত হৈছে। কবিৰ মন নারীৰ মান-অভিমান, মিলন-বিবহৰ এক আশ্চৰ্য আবেশেৰে স্পষ্ট হৈছে।

উল্লেখপঞ্জী -

- ১) চট্টোপাধ্যায়, কুন্তল, ‘সাহিত্যের রূপ-রীতি ও অন্যান্য প্রসঙ্গ’, পৃঃ - ৫৫
- ২) সিকদার, অশ্রুকুমার, ‘আধুনিক কবিতার দিগবলয়’, পৃঃ ১৪৮, ১৪৯
- ৩) ত্রিপাঠী দীপ্তি, ‘আধুনিক বাংলা কাব্য পরিচয়’ - পৃঃ ১৫২
- ৪) চৌধুরী, শীতল, ‘রূপসী বাংলায় জীবননন্দ : ধ্যানে চেতনায়’ - পৃঃ ১৯

গ্রন্থপঞ্জী -

- ১) চক্রবর্তী সুমিতা, আধুনিক কবিতার চালচিত্র, প্রথম প্রকাশ জানুয়ারী ১৯৯৬, সাহিত্যলোক, কলিকতা - ৬
- ২) সিকদার, অশ্রুকুমার, ‘আধুনিক কবিতার দিগবলয়’ প্রথম সংস্করণ অগ্রহায়ণ ১৩৮১, অরুণা প্রকাশনী, কলকাতা - ৬
- ৩) সিংহরায়, জীবেন্দ্র, ‘আধুনিক কবিতার মানচিত্র’, প্রথম প্রকাশ ১ লা বৈশাখ ১৩৯৩, দে’জ পাবলিসিং, কলিকাতা
- ৪) চট্টোপাধ্যায়, কুন্তল, ‘সাহিত্যের রূপরীতি ও অন্যান্য প্রসঙ্গ’, প্রথম প্রকাশ শ্রাবণ ১৪০২ আগষ্ট ১৯৯৫, বঙ্গাবলী, কলকাতা - ৭০০০০৯
- ৫) ত্রিপাঠী দীপ্তি, ‘আধুনিক বাংলা কাব্য পরিচয়’, প্রথম প্রকাশ শ্রাবণ ১৩৬৫, আগষ্ট ১৯৫৮, দে’জ পাবলিসিং, কলকাতা - ৭০০০৭৩
- ৬) চৌধুরী শীতল, ‘রূপসী বাংলায় জীবনানন্দ ধ্যানে-চেতনায়’, প্রজ্ঞা বিকাশ, কলকাতা - ৭০০০০৯

Role of e-governance in promoting good governance

Bibekananda Roy
Asstt. Professor,
Dept. of Political Science
Bijni College

Introduction:

Now a days, most of the political leaders use in their lectures a common word 'Sushashan', that is, good governance. 'Governance' and 'good governance' are being increasingly used in development literature and there is a cry everywhere in the world for good governance and for happy and peaceful civil life. E Governance is electronic governance or an application of information technology to the functioning of the government. Recently, both central & state governments are giving maximum stress on ongoing computerization, teleconnectivity, messaging system and internet connection in its various departments. These are some of the initiatives of e-Governance.

Recognizing the increasing importance of electronics, the Government of India established the department of Electronics in 1970. The subsequent establishment of the National Informatics Centre (NIC) in 1977 was the first major step towards e-Governance in India as it brought 'information' and its communication in focus.

National Task Force on Information Technology and Software Development was constituted in May 1998. It recommended the launching of an 'operation knowledge' aimed at universalizing computer literacy and spreading the use of computers and I.T. in education. In 1999, the Union Ministry of Information Technology was created. Information Technology Act (IT) was passed in 2000. (web:15-04-2014)

Meaning of Governance:-

Governance is a system of control which regulates the individual and collective behavior of people inhabiting a certain territory. Governance is a process where decisions are made and implemented. The term governance implies more involvement of government in the regulation of public affairs and the supply of commodities and services for the upleapment of the people.

Meaning of e-Governance:-

E-governance is alternative Government. E-governance is Government 'any time, any where'. E-governance is

broadly defined as an “application of information technology to the functioning of the Government”. E-governance involves access to government information and services 24 hours a day, seven days a week, in a way that is focused on the needs of the citizens. (web: 01-04-2014)

The fundamental motivation for the implementation of e-governance in India was to provide SMART Government. SMART means Simple, Moral, Accountable, Responsive and Transparent governance. This would generally involve the use of Information and communications Technology [ICTs] by government agencies for any or all of the following reasons:

- (a) Exchange of information with citizens, business or other government departments.
- (b) Speedier and more efficient delivery of public services.
- (c) Improving internal efficiency.
- (d) Reducing costs/increasing revenue
- (e) Re-structuring of administrative processes
- (f) Improving quality of services. (Fadia, 2013: P 970)

Definition of E-governance:-

There is no standard definition of the term e-governance. Different governments, organizations and scholars are defined this term to suit their own aims and objectives.

Some widely used definitions are as follows:

(a) According to the World Bank: -

“E-Governance refers to the use by government agencies of information technologies (such as wide Area Networks, the Internet, and Mobile Computing) that have the ability to transform relations with citizen, businesses, and other arms of government. These technologies can serve a variety of different ends: better delivery of government services to citizens, improved interactions with business and industry, citizen empowerment through access to information, or more efficient government management. The resulting benefits can be less corruption, increased transparency, greater convenience, revenue growth, and/or cost reductions.” (Fadia, 2013: P 971)

(b) UNESCO defines:

“Governance refers to the exercise of political, economic and administrative authority in the management of a country's affairs, including citizen's articulation of their interests and exercise of their legal rights and obligations. E-Governance may be understood as the performance of this governance via the electronic medium or order to facilitate an efficient, speedy and transparent process of disseminating information to the public, and other agencies, and for performing government administration activities”. (Fadia, 2013: P 971)

(c) According to Dr. APJ Abdul Kalam :

A transparent smart E-governance with seamless access, secure and authentic flow of information crossing the interdepartmental barrier and providing a fair and unbiased service to the citizen." (Fadia, 2013: P 972)

E-Governance is generally understood as the use of information and communications Technology (ICT) at all levels of the government in order to provide service to the citizens, interaction with business enterprises and communication and exchange of information between different agencies of the Government in a speedy, convenient, efficient and transparent manner.

Stages of E-governance:

In India, with the liberalization of the economy from the early 1990's onwards, there has been a convergence in the availability of cutting edge technologies and opportunities in the field of e-governance. In India, e-governance proceeded through the following phases:

- (a) **Computerization:** Firstly, with the availability of personal computers, a large numbers of Government offices got equipped with computers.
- (b) **Networking:** In this stage, some units of a few government organizations got connected through a hub leading to sharing of information and flow of India between different government entities.
- (c) **On-line presence:** The third stage was

the stage of maintenance of websites by government departments and other entities. These web-pages/web-sites contained information about the organizational structure, contact details, reports and publications, objectives and vision statements of the respective government entities.

- (d) **On-Line interactivity:** This stage provides a natural consequence of on-line presence was opening up of communication channels between government entities and the citizens, civil society etc. The chief aim was to minimize the scope of personal interface with government entities by providing downloadable Forms, Instructions, Acts, Rules etc.

Types of Interaction in E-governance:

The interactions in E-governance may be described as follows:-

G2G (Government to Government) : This kind of interaction is only within the sphere of government and can be both horizontal i.e. between different government agencies as well as between different functional areas within an organization, or vertical i.e. between national, provincial and local government agencies as well as between different levels within an organization.

G2C (Government to citizens) : Here, an interface is created between the government and citizens which enables the citizens to

benefit from efficient delivery of a large range of public services. It gives citizens the choice of when, where & how to interact with the government.

G2B (Government to Business) : It used to aid business community-providers of goods and services to interact with the government. Its objective is to cut red tape, save time, reduce operational costs and to create a more transparent business environment with the government.

G2E (Government to Employees) : Government has to interact with its employees on a regular basis. E-Governance help in making these interactions fast and efficient on the one hand and increase satisfaction levels of employees on the other. (web:15-04-2014)

E-Governance Promoting good governance:

E-governance is the other name of information technology, which has indeed gained much popularity in almost every span of human life. It has already said that the fundamental motivation for the implementation of e-governance in India was to provide SMART Government. SMART stands for simple, moral, accountable, responsive & transparent government, these elements of the e-governance are the elements of good governance.

The computer revolution happened and it has affected millions of lives. It has led

to places we had barely imagined through websites and internet connections.

The Internet and the www have brought the 'anytime anywhere' paradigm to consumers allowing them to conduct their transactions at their convenience. N.R. Narayana Murthi, Chairman, CEO, Infosys Technologies Ltd., Bangalore, while delineating many uses of IT says: "Every School and college in the country will have the opportunity to listen to the finest teachers and professors, and remote process control technologies will make it possible for top surgeons to conduct or assist-local surgeons in performing intricate operations or for physicians to provide consulting services to patients in remote areas." (Fadia, 2013: P 980)

The distributed processing model brings the power of computing to large resource-scarce countries. Every Village, School, Small business, Hospital & Public offices-could access information and knowledge available anywhere and anytime in the country.

Following are some success examples of e-governance in India.

The introduction of computerized passenger reservation system in the Indian Railways, the second largest reservation system in the world, initially through five centers in Delhi, Mumbai, Chennai, Kolkata and Secunderabad in the 1980's. It was transformed into a single network by April

1999. It started to provide passenger reservation related information through internet by August 2002 and to facilitate e-ticketing by April 2005. It has not only benefited the Railways department in terms of manpower and cost savings but also the traveling passengers those who are frequently visits to the railway station on booking offices.

Another remarkable success of e-governance is in the Indian customs and Excise Department. It covers India's 95 percent international trade through the Electronic Data Inter change operation. In this department government of India has benefited from better realization of statutory fees with revenue increasing from Rs. 474 crore in March 2005 to Rs. 1,038 crore in 2007. (Fadia, 2013: P 981)

Introduction of NICNET - based Agricultural Marketing Information systems Network (AGMARK-NET) providing details on over 300 commodities, daily mandi-wise/commodity-wise prices and 7,000 agricultural marketing committee sets out the difficulties experienced in stabilizing the system. (Fadia, 2013: P 981)

In Gujarat, the state Road Transport Department's 'Computerized Check posts Project' has reduced corruption at the 10 control posts on Gujarat's borders to 'Zero level' and enhanced revenue earning from Rs. 60 crores in 1998-99 to Rs. 250 crore in the year 2000-2001. (Fadia, 2013: P 981)

Benefits of E-governance:

Hope, E-governance is about reform in governance, facilitated by the creative use of Information and Communication Technology. It is expected that this would lead to:

(a) Better access to information and quality services for citizens: Information and Communication Technology would make available timely and reliable information on various aspects of governance. The ultimate objective of E-governance is to reach out to citizen by adopting a life-cycle approach, i.e., providing public services to citizens which would be required right from birth to death.

(b) Simplicity, efficiency and accountability in the government: Application of Information and Communication Technology would be simplification of the functioning of government, enhanced decision making abilities and increased efficiency across government-all contributing to an overall environment of a more accountable government machinery. This in turn, would result in enhanced productivity and efficiency in all sectors.

(c) Expanded reach of governance: Expansion of telephone network, rapid strides in mobile telephone, spread of internet and strengthening of others communications infrastructure would facilitate delivery of a large number of doorsteps services provided by the government. This enhancement of the

reach of government-both spatial and demographic would also enable better participation of citizens in the process of governance.

Conclusions:

Indeed, the search for good governance is an endless process. It has been an eternal challenge to rulers since the very beginning of 'state', irrespective of its nature, structure and form. Alexander Pope has very rightly remarked "For forms of government, let fools contest; whatever is best administered is best." India is developing country currently launching major e-governance projects aiming to improved availability of government services and transparency with participation of citizens.

Needless to say that information technology provides competitive advantage, financial gains, better delivery of services, besides ushering in authenticity, accountability, transparency and speed to the working of administrators. To make e-governance work, it is necessary to train the present work force to work in a new technology driven atmosphere. It is high time that the central and state governments should have clear target oriented plans before choosing a particular e-governance project after understanding the benefits of its implementation to the common citizens. Besides, it is necessary to create more awareness among the common man for effective implementation of e-governance projects.

Bibliography.

1. Atal, Yogesh. *Changing Indian Society*, Rawat Publication, Agra : Reprinted 2011.
2. Basu, Rumki. *Public Administration*, Sterling, Delhi : fifth revised edition, 2014.
3. Fadia, B.L. and Fadia. Kuldeep. *Public Administration*, Sahitya Bhawan: Agra : Eleventh Revised Edition, 2013.
4. Kapur, Jadish C. "IT and Good Governance," *The India Journal of Public Administration*, July - Sept., 2000,
5. Pylee, M.V. *An Introduction to The Constitution of India*, Vikas Publishing house, Noida, fifth edition 2013.
6. "e-Governance : Initiatives in India". <web.http://www.arc.gov.in/II threp/arc_II threport_ch4.pdf. dt.15-04-2014.
7. "Significant E-Governance Projects in Indian States"
<web.http://w.ijrte.academypublisher.com/vol02/no 04/index.htm dt.01-04-2014.
8. <http://www.indg.in/e-governance/ict-initiatives-in-states-uts>

Gender Responsive Budgeting and India

Kandarpa Pathak,
Associate Professor
Deptt. Of Political Science
Bijni College

Gender Budgeting refers to the systematic examination of budget programmes and policies for their impact on women. It has been tried in many countries in recent years. Australia is the first country to formally incorporating gender budgeting into its budget process¹. Interest in gender budget analysis accelerated following the Fourth World Conference on Women in Beijing, 1995². The last two decades have witnessed an overwhelming endorsement of Gender Budgeting as a valuable tool for engendering budgets and policies all over the world.

The Term Gender Budgeting includes a range of gender budget initiatives known by different names such as women's budget, gender sensitive budget, applied gender budget analysis etc. Most gender budgeting initiatives seek to mainstream gender issues within government policies and promote greater accountability for governments' commitment to gender equality.³

Gender budget initiatives aim to move the countries in the direction of a Gender Responsive Budget (GRB).

A Gender Responsive Budget has the following characteristics:

1. It acknowledges the gender pattern in the society.
2. Allocates money to change this pattern.
3. Policies and programmes are made to move towards a gender equal society.

Gender budgeting is not a separate women's budget. Nor it is an accounting exercise. It is not an equal division of money in the budget between men and women, but what is equitable and fair because the needs of men and women may be different. Gender budgeting looks at every part of budget to assess how it will assess the different needs of women and men⁴

Merits of Gender Responsive Budgeting (GRB): Gender Responsive Budgeting is a powerful tool for achieving gender mainstreaming so as to ensure that benefits of development reach women as much as men. It is a process of keeping a gender perspective in policy and programme formulation and their implementation and review.⁵

The merits of GRB are as follows:

1. A traditional budget though appears to be gender neutral; in practise it has different impact upon man and women and places women in a disadvantageous state. GRB removes these anomalies in government expenditure and act as an instrument of equality.
2. Government often makes commitments in domestic as well as international forum. But these commitments are not translated into action. With the help of GRB the sincerity of government's commitment can be measured. It makes the governments accountable to their commitments.
3. GRB offers scope to civil society and NGOs, the women groups in particular to get involved in government budgetary policies. It is helpful for participatory and responsive system of governance.
4. It recognises the matters that private market does not take into account. For example distribution of labour within the household with women doing most of the work of reproduction and care is not taken into account by market. GRB puts emphasis on integrating this type of matters into public policies.
5. The market force though can boost economy unfortunately cannot build a fair society. Public intervention is necessary for it. GRB acts as a good instrument in this regard.
6. The awareness created by GRB contributes towards women development.

Gender Budgeting in India

It was in 1974, when the historical report 'Towards Equality'⁶, came out detailing the status of women the government of India realised the urgent need to introduce measures to promote women's equality more rigorously⁷. Different women conferences under UN were held thereafter in 1975, 1980, 1985 and 1995 respectively. The participant countries including India were committed to work for women's equality. In India several initiative were already taken initiating development scheme for women. The concept of Gender Budgeting became important in this context.

The time line of India in introduction of Gender Budget is as follows:

<u>Year</u>	<u>Action Taken</u>
2001	: Special reference by the Finance Minister of India in his Budget speech.
2003	: Recommendation of Government of India those Ministries/Departments should have a chapter on Gender issues in their annual Report.
2005	: Introduction of Gender Budgeting Statement.
2007	: A Charter for Gender Budgeting cell (GBC) issued by Ministry of finance.
2010	: Planning commission in favour of adopting gender Budget.
2013	: MWCD issued guidelines to states towards institutionalising Gender Budgeting at state level.

Source: Ministry of women and Child Development (MWCD), <http://wcd.nic.in>

In Assam Gender Budgeting made its debut In March 2008 when Chief Minister Tarun Gogoi, who also holds the Finance

portfolio, while laying the state budget for 2008-09 announced the introduction of gender budgeting from the coming fiscal year.⁸

Many other states of India also have adopted Gender budgeting.

Institutionalisation:

Gender Budget statement (GBS) is a landmark in the institutionalisation of Gender Budgeting in India. GBS comprises two parts: Part A and Part B. Part A reflect 100% allocation for women and part B reflects 30% of allocations. GBS reveals what percentage of budget flows to the women. GBS shows the programmes and schemes and corresponding budgetary outlays of the departments with respect to gender development. GBS is an important accountability tool because it shows the sincerity of the government on their commitment to the development of women.

The second major landmark in the institutionalisation of GBS is the formation of Gender Budget Cells in the ministries and departments.

Training:

The government of India has taken step to familiarise gender budgeting in India. It took the following steps:

1. The Ministry of women and child Development produced a handbook and trainers' manual on GRB for Ministries and Departments of

Government.

2. Approximately 400 people were trained on the importance of Gender Budgeting across ministries.
3. In 2010, for the first time The Reserve Bank of India brought together 70 bankers for training on gender responsive budgeting and women's credit needs.⁹

Criticism:

GRB is an important instrument for gender justice and is a welcome step by the governments. However, there is criticism in respect to the process of its implementation. Some criticism in context of India is as follows:

1. In India it is criticised that financial resource committed in the union budget as well as twelfth Five Year Plan document are grossly inadequate for the promotion of gender equality.
2. The GBS which was introduced in 2005-06 has been criticised as being misleading with inaccurate reporting. Scholars also point out some methodological error in this regards.
3. It is criticised the GBCs in India are largely ineffective and remained mostly in papers.
4. It is criticised that there is a gap of policy endorsement and implementation.
5. It has been criticised that despite the steps towards gender responsive budgeting, the budgetary allocations for

promoting gender equality and women's empowerment show a decline¹⁰.

To conclude, Gender Budgeting is relatively a new concept. As such its tool and techniques are still evolving. It needs different methodologies for different nations and even

in the regions of the same nation. There may be some anomalies, therefore, in its execution in the initial stages. In course of time these will be removed. It is expected that GRB will contribute towards Gender Justice not only in India but all over the world.

REFERENCE:

- 1 IMF Working paper: Gender Budgeting by Stotsky, Janet Gale, publisher: IMF, October 2006
- 2 Gender Responsive budgeting ,UN Women, http://www.gender-budgets.org/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=112
- 3 Sharp, Rhonda & Ray Broom hill (2002), 'Budgeting for equality: The Australian experience', Feminist Economics, 8 (1), 25-47
- 4 Gender Budgeting handbook for Government of India Ministries and Departments
- 5 <http://wcd.nic.in/> Retrieved on 14.11.2014.
- 6 Towards Equality: Report of the Committee on the Status of Women in India(1974)
- 7 (<http://wcd.nic.in/gb/material/GBEvaluationreportfinal16.09.2013.pdf>, retrieved on 20.11.2014
- 8 <http://news.oneindia.in/2008/03/10/gender-budgeting-makes-debut-in-assam-1205150710.html#infinite-scroll-1> Retrieved on 12.11.2014
- 9 National Planning and Budgeting (<http://www.unwomessouthasia.org/focus-areas/national-planning-budgeting/gender-responsive-budgeting/>) Retrieved on 14.11.2014.
- 10 The Paradox of Gender Responsive Budgeting by Bhumika Jhamb, Yamini Mishra, Navanita Sinha Economic & Political Weekly May 18, 2013 vol Xi, Viii no 20

পশ্চিম অসমৰ কোচ-ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ খাদ্য

আৰম্ভণি :- ভাৰতৰ উত্তৰপূব দিশত অৱস্থিত বাৰেবৰণীয়া সংস্কৃতিৰ মিলনস্থল অসম প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্যৰে ভৰপূৰ এখন ৰাজ্য যত নানা জাতি-উপজাতিয়ে একেলগে বসবাস কৰি আহিছে।

অসমীয়া সংস্কৃতি সমন্বয়ৰ সংস্কৃতি, ই কোনো নিৰ্দিষ্ট জনগোষ্ঠীৰ সংস্কৃতি নহয়। আৰ্য্য, কিৰাট, নিষাদ, দ্ৰাবিড় সকলো সংস্কৃতিৰে উপাদান সংমিশ্ৰিত হৈ বহুযুগৰ ক্ৰমবিৱৰ্তনৰ ফলস্বৰূপে অসমীয়া সংস্কৃতি গঢ় লৈ উঠিছে।^১

অসমৰ সামাজিক জীৱনৰ মূল ভেটি হল গাঁও। এই গাঁওৰ স্থিতি আৰু গঠনো ভূগোলৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। অসমীয়া গাঁও সাধাৰণতে নদীৰ কাষত অথবা উপত্যকা অঞ্চলত পতা হয়। ধান খেতি কৰিবলৈ আৰু ফলমূলৰ বাৰী পাতিবলৈ এনে ঠাইতে সুচল। পূৰ্ব এচিয়াৰ দেশসমূহৰ দৰে অসমৰ সংস্কৃতি ধান খেতিৰ লগত ওতঃপ্ৰোতভাৱে সাঙোৰ খাই আছে।^২

সবিতা ৰায়
সহযোগী অধ্যাপিকা
অৰ্থনীতি বিভাগ, বিজনী কলেজ

অসমৰ পশ্চিম প্ৰান্তৰ অঞ্চলসমূহত কোচ-ৰাজবংশীসকলে বৃহৎ জনগোষ্ঠী হিচাপে বেছি সংখ্যকেই গাঁও অঞ্চলত বসবাস কৰি আহিছে। এই গোষ্ঠীৰ লোকসকল কৃষিৰ কামত জড়িত আৰু পশু পালন কৰি জীৱিকা অৰ্জন কৰে। বেচিভাগ পৰিয়ালৰ অৰ্থনৈতিক অৱস্থা টনকিয়াল নহয়। শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰতো এই গোষ্ঠীটো পিছপৰা। এই গোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ কিছুমান স্বকীয় বৈশিষ্ট্য দেখা যায়। কথা-বতৰা, পোচাক-পৰিচ্ছদ, ৰীতি-নীতি, আচাৰ-ব্যৱহাৰ, সাংস্কৃতিক দিশ বা গীত-নৃত্য, খাদ্যাভাস আদি দিশৰ স্বকীয়তা মন কৰিবলগীয়া।

উদ্দেশ্য :- পশ্চিম অসমৰ কোচ-ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ খাদ্যাভাস সম্পৰ্কে চমু আভাস দাঙি ধৰাই এই লিখনিৰ মূল উদ্দেশ্য

পদ্ধতি :- এই লিখনিটো প্ৰস্তুত কৰোতে কিতাপৰ সহায় লোৱাৰ উপৰিও কোচ-ৰাজবংশীৰ গাঁওসমূহ নিৰীক্ষণ কৰি খাদ্য সম্পৰ্কে কিছু কথা সংগ্ৰহ কৰা হয়।

ব্যাখ্যা :- এই জনগোষ্ঠীৰ লোকসকল বিশেষকৈ কৃষিজীৱি। এওঁলোকে পশু পালন কৰে। ঘৰতে হাঁহ, কুকুৰা, পাৰ, গৰু-ছাগলী পালন কৰি

জীৱিকা অৰ্জন কৰে। এই গোষ্ঠীৰ লোকসকল মাছ মৰা কাৰ্যত পাৰ্গত। হাবি, বননি, বাৰী আদিত সহজতে পোৱা বনৰীয়া শাক-পাচলি এওঁলোকৰ প্ৰিয় খাদ্য। কৃষিজীৱি হিচাবে ভাত এওঁলোকৰ প্ৰধান খাদ্য। তাৰোপৰি প্ৰকৃতিৰ বুকুত পোৱা মাছ-কেকোঁৰা, কচু ঢেকীয়া ইত্যাদি খাদ্য হিচাবে গ্ৰহণ কৰি আহিছে। এওঁলোকে কম খৰচৰ কলৰ খাৰ, তিতা-টেঙা, পিঠা গুড়িৰ আঞ্জা আদি খোৱা পৰিলক্ষিত হয়।

খাদ্য আৰু বন্ধন পদ্ধতি ভৌগলিক পৰিৱেশৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰি সৃষ্টি হয়। যোগিনীতন্ত্ৰত উল্লেখ থকা মতে অসমৰ মানুহৰ খাদ্যত কোনো বাধা নিষেধ নাই। জাতি বা জনজাতি বিশেষে মাংস আৰু মাছ খোৱাৰ উপৰিও কিছুমান কীট-পতঙ্গও মুকলিকৈ ভক্ষণ কৰিছিল।

অসমৰ জনগোষ্ঠী হিচাবে অসমৰ সকলো খাদ্য সম্ভাৰেই কোঁচ জনগোষ্ঠীৰো খাদ্য। বিহুৰ পিঠা-পনা, শীতকালৰ শাক-পাচলি, বিভিন্ন সময়ৰ বতৰত অসমৰ মাটিত হোৱা ফল-মূল, কচু-ঢেকীয়া, তিতা-টেঙা, বিভিন্ন জাতৰ ধানৰ পৰা হোৱা চাউলৰ ভাত ইত্যাদি কোঁচ-ৰাজবংশীৰ লোক সকলেও খায়।

মানুহৰ মৌলিক প্ৰয়োজনীয়তাৰ ভিতৰত খাদ্য অন্যতম। পৰম্পৰাগত যিকোনো অসমীয়া খাদ্যই এওঁলোকৰো খাদ্য যদিও খাদ্য সম্পৰ্কত এওঁলোকৰ স্বকীয়তা বিৰাজমান। কোঁচ-ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ পৰম্পৰাগত খাদ্য আৰু বড়ো জনগোষ্ঠীৰ পৰম্পৰাগত খাদ্যৰ মাজত বহু পৰিমাণে মিল থকা দেখা যায়। এই দুয়োটা জনগোষ্ঠীয়ে লফা শাক, টেঙা-পিঠাগুড়ি, তিতা-পিঠাগুড়ি খাৰ খাই ভাল পায়।

বিভিন্ন ধৰণৰ খাদ্যসমূহক কিছুমান ভাগত

ভগাব পাৰি -

- পানীয়
- পিঠা পনা
- ভাত
- শাক-পাচলি
- টেঙা আৰু তিতা

পানীয় :- পানীয় বা জুলীয়া খাদ্যৰ ভিতৰত চাহ, গাখীৰ, বেলৰ চাহ, ৰঙা চাহত নিমখ, ফলৰ ৰস, কুহিয়াৰ ৰস, নাৰিকলৰ পানী, বগবীৰ চৰবত, নেমুৰ চৰবত, কঠালৰ ৰস, কৰ্দৈৰ ৰস, চিৰতা তিতাৰ ৰস, হালধীৰ ৰস, জয়ন্তী তিতাৰ ৰস, শুকাতিৰ ৰস আদিয়ে প্ৰধান। এইবিলাক খাদ্য ঔষধি গুণেৰে ভৰপূৰ।

পিঠা-পনা :- পশ্চিম অসমৰ কোঁচ-ৰাজবংশীসকলৰ মাজত দেখা পোৱা বিভিন্ন ধৰণৰ পিঠা-পনাসমূহ হ'ল খলা-চাপুৰি পিঠা বা চাপলা পিঠা, তেততেৰী পিঠা, জাল পিঠা, কাণ মুচুৰি পিঠা, কল পিঠা, তেলৰ পিঠা, টোপলা পিঠা বা টোপলা ভাত, ভুকুলি গুড়া, উহা লাডু, শুকনা লাডু, কৰাই চিৰা, ধান চিৰা, বৰা চিৰা ইত্যাদি।

ভাত :- উহা চাউলৰ ভাত, আওলা চাউলৰ ভাত, জহা চাউলৰ ভাত, টোপোলা ভাত আদি এওঁলোকে খোৱা বিভিন্ন চাউলৰ ভাত। ইয়াৰ ভিতৰত বৰা চাউলৰ টোপোলা ভাত এওঁলোকৰ পৰম্পৰাগত খাদ্য। এই ভাত কলপাতত বান্ধি সিজোৱা হয়। বৰা চাউল তিয়াই কলপাতত বান্ধি পানীত উতলাই সিজাই লৈ গাখীৰ, মাছ-মাংস, লফা শাক আদিৰে খোৱাৰ প্ৰচলিত অভ্যাস আছে। এই অঞ্চলৰ মানুহে জুইত বাতিপুৰা

মাৰি ভাত ৰান্ধি ৰাতিপুৱাৰ ভাত খোৱা দেখা যায়। মাৰি মাৰি ভাত আঠিয়া কলৰ পাত বুলি এয়াৰ কথা গাঁওসমূহত প্ৰচলিত আছে।

শাক-পাচলি :- কোঁচ-ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলে অসমীয়াৰ যিকোনো প্ৰিয় শাক-পাচলি খোৱা পৰিলক্ষিত হয় যদিও কিছু স্বকীয়তা বিৰাজমান। এই লোকসকলে কিছুমান খাদ্য পুৰি খাই ভাল পায়। কেৰোঁৰা, মাছ, আলু, বেঙেনা, ভোল, জলকীয়া, কৰ্দৈ, কঠালৰ গুটি, কচুৰ পেটা, কাচকল আদি পুৰি খাই জুতি লয়। তাৰোপৰি কচু পাতত দিয়া, সৰু মাছ পাতত দিয়া বা পিভিকা খাই ভাল পায়।

এই অঞ্চলৰ কোঁচ-ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ আন এবিধ প্ৰিয় খাদ্য কচু। বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ কচু যেনে - মান কচু, কলা কচু, বোনা কচু, ভোগচানা কচু, ডুৱাৰ দিমা কচু, আহিনা কচু, ওল কচু ইত্যাদি বিভিন্ন প্ৰকাৰে ৰান্ধি খায়। কচু-খাৰ-শুকান মাছ এওঁলোকৰ প্ৰিয় খাদ্য। কচুৰ পাত, কচুৰ ঠাৰি, কচুৰ মুৰাক, বিভিন্ন প্ৰণালীৰে ৰান্ধি জুতি লগাই খায়।

টেঙা আৰু তিতা :- এই অঞ্চলৰ কোঁচ-ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ আন এবিধ প্ৰিয় খাদ্য টেঙা। টেঙা-মাছ-পিঠাগুড়িৰ জোল, মাছ-টেঙাৰ জোল, টেঙা - মাছ - পিঠাগুড়ি জোল, ও টেঙা মাছ পিঠাগুড়িৰ জোল, আমৰা টেঙা-গৰৈ মাছৰ জোল, মেস্তা টেঙা-মাছৰ জোল, টুৰিমাছ-টেঙাৰ জোল, তিনপতীয়া টেঙা, নাশি টেঙা, আমচেঙেৰী টেঙাৰ আঞ্জাৰ উপৰিও বগৰীৰ গুড়ি, জলপাইৰ আচাৰ, আমৰা টেঙাৰ আচাৰ, চোকা টেঙা, বৰাৰ টেঙা আদি

সোৱাদেৰে প্ৰস্তুত কৰি খায়।

এই জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ আন এবিধ প্ৰিয় খাদ্য তিতা। তিতা-পিঠা গুড়ি - খাৰৰ জোল, বাসকা তিতাৰ শুকান ফুল - খাৰ - পিঠা গুড়িৰ জোল, শুকান শেৰালি ফুল - খাৰ - পিঠাগুড়িৰ জোল, শুকটি - তিতা - খাৰ - পিঠাগুড়িৰ জোল ইত্যাদি খাই ভাল পায়।

খাৰ মাহৰ দালি, খাৰ - কালাইৰ দালি খোৱাৰ উপৰিও সিদল মাছ প্ৰস্তুত কৰি খাৰেৰে উতলাই খায়। খাৰ-মাহৰ দালিত কেঁচা আদাৰ পাত গাঠি দি সোৱাদৰ খাদ্য প্ৰস্তুত কৰি খোৱা দেখা যায়। জোনাকী ফুল, জিলমিল শাক, ঠুনঠুনি শাক, খুতুৰা শাক, ঢেকীয়া শাক আদিও খায়। পকা কোমোৰা - হাঁহৰ মাংস, ৰঙা লাও - হাঁহৰ মাংস এই জনগোষ্ঠীৰ অতি প্ৰিয় খাদ্য। আলহীক পকা-কোমোৰা-হাঁহৰ মাংসৰে এসাজ খুৱাই আনন্দ লাভ কৰে। ই সন্মানৰ খাদ্য হিচাপে প্ৰচলিত আছে। বিভিন্ন মচলাৰ লগতে তেজপাত, ধনীয়া পাত, পিয়াজ, নহৰু, মান ধনীয়া বা বৰ ধনীয়া পাত, নৰ সিংহৰ পাত, নিমপাত আদি খায়। কল-পচলা, কল দিল, পুৰা কল, অমিতাৰ ফুল আদি বিভিন্ন পদ্ধতিৰে খায়। জোনাকী ফুল (সৰু মেটেং), কলমৌ, ভেট আদিও খোৱা দেখা যায়। ঠুনঠুনি আৰু জিলমিল শাক খাৰেৰে ৰান্ধি খায়। পোৰা মাছৰ উপৰিও কাঠ খোলাত (তেল নিদিয়া কেৰাহী) সিজাই খায়। পিয়াজৰ সেউজীয়া কেঁচাপাতৰ লগত কনী ভাজি খোৱা দেখা যায়। পাৰৰ মাংস কলা কচুৰে ৰান্ধি খোৱা পৰিলক্ষিত হয়। মাগুৰ মাছ - মগু দাইল, মাগুৰ মাছ - তিল আদিৰ তৰকাৰী প্ৰস্তুত কৰি খোৱাও দেখা যায়। ঢেকীয়া শাক কেঁচা আমৰ সৈতে কেঁচা জলকীয়া কাটি দি ভাজি খাই জুতি পায়।

পশ্চিম অসমৰ কোঁচ-ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ গাঁওসমূহ অধ্যয়ন কৰিলে বুজা যায় যে বিশেষকৈ বয়স্ক লোকসকলৰ বাবে উপৰোক্ত পৰম্পৰাগত খাদ্যসমূহ বৰ প্ৰিয়। কিন্তু বৰ্তমান আধুনিকতাৰ প্ৰভাৱত কোঁচ-ৰাজবংশীসকলৰ নৱ প্ৰজন্মৰ খাদ্যৰ তালিকাত মেগী, চাওচাও, পায়স, চিকেন, ঘূগনি, দোচা, এগৰোল, ভূজিয়া, মিঠাই, চকলেট, গজা, সন্দেশ আদিৰ প্ৰভাৱ নপৰাকৈ থকা নাই।

সামৰণি :- খাদ্য নহলে মানুহে জীয়াই থাকিব নোৱাৰে। সুস্বাদু আহাৰে মানুহক নিৰোগী কৰি ৰাখে। এই পৰম্পৰাগত খাদ্যসমূহৰ মাজত বহুতো ঔষধি গুণ থকা খাদ্য সন্নিৱিষ্ট আছে। মাছ, মাংস, কণী, গাখীৰ আদিৰ উপৰিও মিঠা, তিতা, টেঙা, খাৰ,

শাক-পাচলি, ফল-মূল আদি সকলোখিনি মানুহৰ শৰীৰৰ বাবে প্ৰয়োজন।

সকলো গোষ্ঠীৰে পৰম্পৰাগত খাদ্যসমূহৰ ওপৰত গুৰুত্ব দি বিজ্ঞানসন্মত বিশ্লেষণৰ জৰিয়তে প্ৰচাৰ কৰি ব্যৱহাৰৰ বাবে আগবাঢ়ি আহিলে উপকৃত হব। অৰ্থনৈতিক দিশত গুৰুত্ব দি পৰম্পৰাগত খাদ্যৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি বহুতে স্বাৱলম্বী হবলৈ আগবাঢ়ি আহিব পাৰে।

খলুৱা গোষ্ঠীসমূহৰ স্বকীয় বৈশিষ্টবোৰ সংৰক্ষণ কৰি নাৰাখিলে বা এইবোৰৰ ওপৰত গুৰুত্ব নিদিলে এইবোৰৰ অস্তিত্ব হেৰাই যাব পাৰে। সময়ৰ লগত খাপ খুৱাবলৈ গৈ নিজকে যাতে হেৰুৱাব নালাগে তাৰ প্ৰতিও গুৰুত্ব দিব লাগিব।

পাদটীকা :-

- ১) গগৈ, লীলা, অসমৰ সংস্কৃতি, পৃঃ ১৯
- ২) প্ৰাপ্ত গ্ৰন্থ, পৃঃ ২৮-২৯
- ৩) বৰুৱা, বিৰিঞ্চি কুমাৰ 'অসমৰ লোক-সংস্কৃতি', পৃঃ ২৮

সহায়ক গ্ৰন্থপঞ্জী :-

- ১) গগৈ, লীলা, অসমৰ সংস্কৃতি, দ্বিতীয় সংস্কৰণ (১৯৮৬) বীণা লাইব্ৰেৰী, গুৱাহাটী - ৪।
- ২) চৌধুৰী, অম্বিকাচৰণ, দ্বিতীয় প্ৰকাশ, (১৯৯৩), কোঁচ-ৰাজবংশী জাতিৰ ইতিহাস আৰু সংস্কৃতি, ৰুমা প্ৰিন্টাৰ্চ, বঙাইগাঁও, অসম।
- ৩) বৰুৱা, বিৰিঞ্চি কুমাৰ, অসমৰ লোক-সংস্কৃতি। তৃতীয় প্ৰকাশ (১৯৮৯), বীণা লাইব্ৰেৰী, গুৱাহাটী, অসম।

Mystical view in Tibetan Buddhism

Sulabh Chandra Das
Asstt. Professor
Deptt. of Philosophy
Bijni College

Introduction:

Buddhist Philosophy is based on the teachings of Gautama Buddha. According to him, the ultimate goal of the Buddhism is to achieve the liberation of all creatures from pain of existence. He valued only knowledge that could be considered useful for achieving enlightenment.

Buddhism is believed to be the world's 5th largest religion today. The Buddha did not present himself as the messenger of supreme God. But Buddhism denies the existence of a creator- god and teaches that no sanity being has a soul, or cores identify that lives on after death. The three main traditions of Buddhism are Theravada, Mahayana and Tibetan Buddhism.

Buddhism is deeply mystical, and mysticism belongs to religion more than philosophy. Through meditation, Siddhartha Gautama intimately experienced Thusness beyond subject and object, self and other, life and death. It is said that the only way to understand Buddhism is to practice it. Through practice, one perceives its transformative

power. A Buddhism that remains in the realm of concepts and ideas is not Buddhism.

Objective:

This paper attempts to focus the mystical aspect in the Tibetan school of Buddhism.

Methodology:

My entire study is based on secondary data which is collected from various books, journals, magazines, newspapers, internet etc.

Concept of Mysticism:

The concept of mysticism is one of those concepts that do not have one true definition. There is no one way to have a mystical experience. Nor is there a specific time in one's life when mystical experiences happen. The best way to define mysticism is having an ultimate realization or realizing an ultimate goal. Every religion has its own interpretation of the ultimate goal. For Christian's, the ultimate goal, or ultimate reality is being one with God or finding a place with God and being accepted into heaven. A Buddhist's ultimate goal is to reach the state of Nirvana, whether it is through this present

life or the next, or some life after that.

Mysticism has many meanings in the study of the history of religions. Generally it refers to a type of faith that emphasizes the direct experience of unity with the divine. Mysticism is the pursuit of communication with, identification with or conscious awareness of an ultimate reality, divinity, spiritual truth, or God through direct experience, intuition, instinct or insight. Different religious traditions have described this fundamental mystical experience in different ways.

Two great school of Buddhism:

The religious school of Buddhism is divided into two great schools. They are the Hinayana and the Mahayana. Hinayana represents the earlier form of Buddhism. Like Jainism, it stands as the example of a religion without God. Instead of God, they have taken in it, the universal moral law of karma or dharma which governs the universe in such a way that no fruit of action is lost and every individual gets the mind, the body and the place in life that he deserves by his past deeds. Hinayana is a religion of self help. The Hinayana religion is based on the *pali* canon, the original teaching of Buddha, and preserves its monastic and rationalistic elements. The Mahayana religion possesses no canon, and develops a mystical and devotional religion. The Mahayana lays the greatest stress on the conception of Bodhisattva. A Bodhisattva is a future Buddha. All human beings are future

Bodhisattvas. The Mahayana teaches their followers to become Bodhisattvas and lead humanity to liberation through enlightenment.

The Theravada Buddhism claims to follow the Buddha's original teachings, also holds that the Buddha is a historical person. The Hinayana is called Theravada. The Hinayana religion aims at the attainment of Arhathood or individual liberation. The Hinayana believes in the reality of the external world and individual minds or streams of consciousness. It also believes in the impermanence of all phenomena, physical and mental.

The second major tradition of Buddhism is Mahayana, which regards the Buddha as a transcendental, eternal, and absolute, who saves all beings through his triple body. Mahayana believes in an infinite number of Bodhisattvas who take a vow to attain perfection and liberate all sentient creatures. It aims at the attainment of Bodhisattvahood to liberate all. The Mahayana believes in the Sunyata or Emptiness, which is the noumenon behind the impermanent phenomena. Phenomena are manifestations of the noumenon, Sunyata.

In India Mahayana developed two main philosophical schools- the Madhyamika and the Yogacara. The Madhyamika is also known as the Sunyavada. The emptiness is the key concept of Sunyavada. Nagarjuna is the founder of Madhyamika School. He is a South Indian monk, philosopher and mystic. In the Sunyavadin perspective, each phenomenon

lacks an inherent nature, and so all are said to share an empty non-nature as their nature. It implies that no such self-existent substance exists. The world is a web of fluxing, interdependent, baseless phenomena. Nagarjuna emphasizes that ultimate truth, indicated by talk of emptiness, completes rather than subverts conventional truth.

Mysticism in Tibetan Buddhism:

The Tibetan Buddhism is the third major tradition of Buddhism emerged from the Mahayana. The Tibetan Buddhism is known as Tantrayana (Tantra Vehicle) or tantric Buddhism, because many of its beliefs and practices were based on scriptures called tantras. It is also known as Mantrayana (Mantra Vehicle) because the recitation of mantras—sacred words or sounds—in central to its practice. Tantric Buddhism is often described as 'secret' mainly because tantric techniques were open only to the initiated. This developed mystic practices as a way of eliminating the fetters that tie beings to samsara. In fact the goal of all Buddhists is to end the cycle of birth-death-rebirth and to eliminate suffering.

Buddhism had adopted a complex pantheon of supernatural beings, and had become more of a religion than a philosophy. This change was due to Mahayana tradition, which had that faith in the compassion of bodhisattvas, rather than personal effort through meditation and careful observance of the rules of the Sangha was the key to salvation however, the Buddha never rejected the beliefs

and practices of older religions.

In the Theravada traditions claims to follow the Buddha's original teachings, prayers were secondary to meditation and studying or chanting the scriptures. The role of all these practices was to concentrate the mind. However Mahayana Monks introduced the practice of praying to Bodhisattvas and other deities for personal help. Some schools promoted the chanting of mantras, mystical sayings such as 'om mani padmehum' ('praise to the Jewel in the lotus') as a prayer like practice to aid concentration.

All the Buddhist tradition consider it meritorious to worship anything that recalls the Buddha or Dharma to keep a shrine clean and to decorate it with coverings, artworks and lights, and to pay respect to an image that recalls the Buddha or a bodhisattva by reverential gestures and prostrations.

The Dalai Lama is the pre-eminent voice of the Tibetan Buddhism or Buddhism. Dalai Lama is a blend of Mongolian and Tibetan terms. Dalai is Mongolian term which means Ocean and Lama is the Tibetan word means Teacher. It is equivalent of the Sanskrit word Guru. Dalai Lama is a scholar and a practitioner of one of the richest and most sophisticated traditions of mind training in human history.

In Buddhist writings, many different systems of belief and traditions are explained. These are referred to as vehicles—the vehicles of divine beings and human beings, and the

low vehicle, the great vehicle (Mahayana) and the vehicle of Tantra. The highest vehicle is known as the Tantric vehicle which comprises not only techniques for heightening our own realization of emptiness or mind of enlightenment, but also certain techniques for penetrating the vital points of body.

In Mahayana Buddhism, practitioners should cultivate six perfections, the first of which is dana, or generosity. In the danka system (danka means perfection of givings) the concept of giving-based relationship between the temple patron and parishioners. The parishioners supported the temple financially- indeed, they were obliged to do so- and took part in temple rituals and prayers, while the temple patron could benefit the local population through blessings and the performance of funeral services. Some of the mystical aspects of Tibetan Buddhism are given as follows-

Bodhisattva:

Mahayana Buddhism is called Northern Buddhism, since it prevailed in Tibet, China, and Japan. The Mahayana religion possesses no canon, and develops a mystical and devotionals religion. The ideal of Mahayana is Bodhisattva a spiritual hero. A Bodhisattva is a being, divine or human, who, upon reaching the threshold of enlightenment, chooses instead to remain behind, enduring the endless cycles of life, death, and rebirth in order to help all other beings achieve enlightenment. The Bodhisattva is another important concept, described as one who works for the good of

mankind in an unselfish manner and is willing to forego Nirvana until such time as his work is completed. Bodhisattva was also interpreted as a previous incarnation of Buddha, working towards Nirvana and acquiring merit in successive births. The Mahayana taught their followers to become Bodhisattvas and lead humanity to Liberation through enlightenment. A Bodhisattva takes four vows to liberate all beings to learn the truth and teach it to others, and lead to all beings to Buddhahood. He must be full of love and compassion for all creatures. He must practice the perfection (*paramitas*). The six perfection are – generosity (*dana*), good conduct (*sila*), patience (*ksanti*), energy (*virya*), meditation (*dhyana*), and wisdom (*prajna*).

“The Mahayana is focused on the Bodhisattva, one on the path to perfect Buddhahood, whose task is to compassionately help beings while maturing his or her own wisdom. In his wisdom, he knows that there are no ‘beings’ just fluxes of empty ‘dharmas’, but his ‘skilful means’ enables him to reconcile this wisdom with his compassion.” (Harvey, Peter, “An Introduction to Buddhism”, p.121)

Mantras and Mandalas :

Mantras and Mandalas are the mystical elements of Tibetan Buddhism. Both Tibetan and Vajrayana Buddhism use techniques to enable devotees to reach enlightenment instantly. Both forms use mantras and

mandalas, for example, to deeper concentration with the aim of accelerating the loss of self and to bringing about instant liberation and attainment of the state of Buddhahood.

All schools of Tibetan Buddhism emphasize reliance and a spiritual guru, who can transmit not only texts and teaching but also spiritual energy to the acolyte. All are strongly devotional as well as prostrations, prayers and practices such as the recitation mantras for spiritual purification visualization techniques using mandalas are important.

A mandala is a sacred representation of the Buddhist universe. Through meditation devotees visualize themselves entering the mandala, passing through its outer circles, which represent the external world and following the path through the gateways leading to the bodhisattva or Buddha at the centre. They visualize losing their sense of self and actually becoming the deity, chanting ringing bells and other ritual practices, many of them esoteric or secret, feature in devotions. They believed to invoke the help of deities for protection from danger or ensure personal salvation.

Mandalas are the Sanskrit word for circle, and mandalas are called 'cosmic' or 'sacred' circles. They are originally symbols used Brahmins and are a part of Hindu worship. They may have originated with the practice of chanting the verses of the Rig-Veda, which is divided into ten 'mandalas' whose verses the universes was believed to

originate. In Tibetan Buddhism, mandalas are often used for meditation. They are also used during initiation rituals for monks when they represent the universe with the Buddha at the very centre. Mandalas were pointed on temple walls, including on those of the mystic mandala temple of the Tabo monastery in Himachal Pradesh. Mandalas are made from paper or painted in coloured sand or chalk for Tibetan Buddhist initiation rites. When the rites are over, the mandalas are destroyed and the sand is swept up and deposited in a river or a lake to emphasize the transitory nature of all things. Permanent mandalas are painted on textiles or wood, usually to invoke Buddhas or Bodhisattvas. Some Buddhist temples were also constructed as mandalas allowing the ideal of entering a mandalas to become a reality.

The sutras and tantras of Tibetan Buddhism purport to be the word of the Buddha, which was kept secret for centuries until Buddhist, were ready to understand the texts. Tantras are classified into four or five major groups. The largest and earliest is the kriya group, written between the 5th and 7th century. It is concerned with cultivating the magical powers of mantras and meditation to achieve worldly goals such as control of illness and weather. Later group were concerned with achieving Buddhahood- but not gradually, over many disciplined lives. They sought instant transformation into Buddhas. The most important of the eight carya tantras focuses on identification with Buddha vairocana, a symbol of ultimate reality. Mantras are sacred

words of power, which give an arrangement of sound of great potency. When pronounced in the right way, with the right attitude of mind, the sound arrangement of mantra is seen as tuning in practitioners mind to a being he wishes to visualize.

Trantric Practice:

There is a different opinion among Tibetan scholars concerning the evolution of the trantric teachings, including the Kalachakra trantra. One system maintains that the Budha gave the trantric teachings on the full moon day one year after his complete enlightenment; whereas a second system maintains that he gave the tantric teachings one month prior to his parinirvana. The second view seems to be more consistent because the Kalachakra trantra itself says that just as the Buddha gave the second turnings of the wheel of dharma at Vulture's peak, he gave trantric teachings at Dhanyakataka.

"The practice of trantra can be undertaken when a person has gained a firm foundation in the path presented in the sutra system. This consists of a correct view of emptiness, and a realization of the altruistic aspiration to achieve enlightenment for the benefit of all living beings, based on love and compassion, together with the practices of the six perfections." (Mehrotra, Rajiv, 'The Path of Tibetan Buddhism', p. 41)

Four classes of Trantra:

There are four classes of trantric system.

The four classes of trantras are termed according to their functions and different modes of purification. In the lowest class of trantra, mudras or hand gestures are regarded as more important than the inner yoga, so it is called Action trantra.

The second class, in which there is equal emphasis on both aspects, is called performance trantra. The third, yoga trantra, is where inner yoga is emphasized more than external activities. The fourth class is called Highest yoga trantra because it not only emphasizes the importance of inner yoga, but there is no trantra superior to it. The three vehicles- Action trantra, performance trantra and yoga trantra are called external vehicles, because they emphasize the practice of external activities. There are another three inner trantras, which are referred to it the great perfection terminology as Mahayoga, Annuyoga and Atiyoga. These three inner vehicles are termed the methods or vehicles for gaining control, because they contain methods for making manifest the subtlest levels of mind and energy. By these means a practitioner can place his or her mind in a deep state beyond the discriminations of good or bad, which enables him or her to transcend such worldly conventions. The trantra system, through which one can come to understand the Buddha- nature or essence of Buddhahood is the mystical elements of Tibetan Buddhism.

Conclusion:

From above discussion it may be noted

here that, the practice of Bodhisattva to achievement of the enlightenment is the essential nature of Mysticism in Tibetan Buddhism. The trantric practice and meditation to achieve enlightenment for the benefit of all living being is another mystical experience in Tibetan Buddhism. The study of mystical experience of Tibetan Buddhism will give a

new insight in the field of Buddhist philosophy. No great philosopher refuses to accept the fact that there is something mystical about the ultimate reality and that this mystical element transcends our intellect. The Tibetan Buddhism is essentially mysticism in the sense that its central doctrines and practice are penetrated by mysticism.

BIBLIOGRAPHY

1. Bali, D.R. : Introduction to Indian Philosophy, Second Revised Edition, 1997.
2. Chatterjee, S.C & Dutta, D. M. : An Introduction to Indian Philosophy, Eighth Reprint Edition, 1984.
3. Dattavadhal, S. : Mysticism in India, 1998.
4. Flood, G. : An Introduction to Hinduism.
5. Hick, J.H. : Philosophy of Religion, Fourth Edition 2004.
6. Hiriyanna, M. : Outlines Of Indian Philosophy.
7. Harvey Peter : An University Introduction To Buddhism, Cambridge University Press India Pvt. Ltd. Reprinted 2005.
8. Krishna, S. Ananda : The Buddhism, The Essence Of Dhamma And Its Practice, Revised Edition, 2010.
9. Lal, R. B. : Contemporary Indian Philosophy, First Edition 1978
10. Mukerjee, R. k. : The Theory and Art of Mysticism, 1960.
11. Masih, Y. : Introduction to Religious Philosophy, First Edition, 1971.
12. Pandit, M. P. : Traditions in Mysticism, 19
13. Singh, Khushwant : Life's Mysteries, An Introduction to the Teachings Of OSHO, 1995.
14. Sinha, J. N. : Indian Philosophy Voll-11, First Edition 1952"

মানবতাবাদ আৰু ৰবীন্দ্ৰনাথৰ মানবধৰ্ম

বিভা তালুকদাৰ

দৰ্শন বিভাগ

বিজনী মহাবিদ্যালয়, বিজনী

আৰম্ভণিঃ- প্ৰায় দহ-হাজাৰ বছৰ আগতে ঈশ্বৰে পৃথিৱী আৰু মানৱ-সমাজ সৃষ্টি কৰিছিল। আমেৰিকাৰ ক্ৰিয়েশ্বনিষ্ট খ্যাত এটা খ্ৰীষ্টান তাত্ত্বিক সম্প্ৰদায়ে সৃষ্টি কৰা তত্ত্বত এই কথা বিশ্বাস কৰা হয়। খ্ৰীষ্টান আৰু ইছলাম ধৰ্মীসকলে আদম আৰু ইভৰ পৰাই মানৱ জাতিৰ সৃষ্টি বুলি বিশ্বাস কৰে। ভাববাদী দৰ্শনৰ ভিত্তিত গঢ়ি উঠা ধৰ্মীয়-তত্ত্ব মতে ঈশ্বৰেই এই বিশ্ব-ব্ৰহ্মাণ্ড জীৱ-জন্তু, গছ-লতা আদি সৃষ্টি কৰিছে। গতিকে তেওঁৰ ইচ্ছাতে জগতৰ সকলোবোৰ চলে। হাজাৰ হাজাৰ বছৰ ধৰি এই ধৰ্ম মতকে বিশ্বাস কৰি অহা হৈছে।

বিংশ শতাব্দীৰ পৰাই যুক্তিবাদীসকলে ধৰ্মৰ বিৰুদ্ধে স্বাধীন চিন্তা-চৰ্চা কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে আৰু তেওঁলোকে বিশ্বাস কৰিছিল যে সকলোৰে ওপৰত মানুহ সত্য। ধৰ্মই মানুহক ঈশ্বৰ-আল্লাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল হবলৈ শিকাইছে। এই চিৰা-চৰিত ধ্যান ধাৰণাৰ অৱসান ঘটাই তেওঁলোকে বিজ্ঞান, মানৱতাবাদ আৰু যুক্তিৰ ভিত্তিত নতুন পথ প্ৰদৰ্শন কৰিছে।

১৯২৯ চনত মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ নিউয়ৰ্কত প্ৰথমে মানৱতাবাদী সমাজ প্ৰতিষ্ঠা হয়। পাশ্চাত্য

সমাজত ইহুদী আৰু খ্ৰীষ্টানসকলৰ মাজত চলা সংঘৰ্ষৰ ফলস্বৰূপে মানৱতাবাদী সমাজৰ আত্ম-প্ৰকাশ হয়। মানৱতাবাদী সমাজৰ উপদেষ্টা হিচাপে আছিল এলবাৰ্ট আইনষ্টাইন, উটেল ডুৱান্ট, টমাছ মেন, হাৰ্ভাৰ্ড আদি বিখ্যাত ব্যক্তিসকল। তেওঁলোকে মানৱতাক আনসকলো ধৰ্মৰ বিৰুদ্ধে হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰিব বিচাৰিছিল। তেওঁলোকৰ মতে ঈশ্বৰে মানুহ সৃষ্টি কৰা নাই; মানুহেই ঈশ্বৰ সৃষ্টি কৰিছে।

মানৱতাবাদৰ বিষয়ে আলোচনা কৰাৰ আগতে 'মানৱতা' শব্দটিৰ তাৎপৰ্য্য সংক্ষেপে আলোচনা কৰা প্ৰয়োজন। মানৱতাবাদ শব্দটোৰ ইংৰাজী প্ৰতিশব্দ হ'ল 'Humanism'। 'Humanism' শব্দটো লেটিন ভাষাৰ 'Humanitas' শব্দৰ পৰা আহিছে; যাৰ অৰ্থ হ'ল মানৱ-আত্মাৰ পূৰ্ণতাৰ সন্ধান কৰা আৰু মানুহৰ পৰিপূৰ্ণ শক্তিৰ বিকাশ কৰা; অৰ্থাৎ মানৱতাবাদে প্ৰত্যেক মানুহক নিজৰ আত্মশক্তি জাগ্ৰত কৰি উদ্ধুদ্ধ কৰে আৰু এই আত্ম-শক্তিৰ সন্মুখত এটা লক্ষ্য ৰাখি সেই লক্ষ্যত উপনীত হোৱাৰ প্ৰেৰণা যোগায়। মানৱমুখীতাই হ'ল মানৱতা।

উদ্দেশ্য - এই পৰ্যালোচনাৰ মূল উদ্দেশ্য হ'ল মানুহে মানুহৰ প্ৰতি কৰা মানৱীয় ব্যৱহাৰৰ এটা আভাষ

লোৱা আৰু এই ধৰ্মটো যে শ্ৰেষ্ঠ ধৰ্ম তাক প্ৰতিপন্ন কৰিব বিচৰা হৈছে।

পদ্ধতি - এই পৰ্যালোচনাটো প্ৰধানকৈ গৌণ উৎসৰ পৰা লোৱা হৈছে বিশেষকৈ কিতাপ, আলোচনী, বাতৰি কাকত আদিৰ সহায় লোৱা হৈছে।

মানবতাবাদৰ বিকাশঃ ৫০০ বছৰ আগতেই শ্ৰীচৈতন্যই যি ধৰ্মৰ বাণী প্ৰচাৰ কৰিছিল তাৰ মুখ্য কথা আছিল মানৱ-প্ৰেম। বন্ধুত্ব, ভক্তি, প্ৰীতি আদি মানৱ সম্পৰ্কৰ মাজেদি বৈষ্ণৱসকলে ঈশ্বৰ উপাসনাৰ পথ বিচাৰি পাইছিলে। বালক গোপাল যশোদাৰ নয়নমণি, সখা কৃষ্ণ, ৰাখাল-সুদামাৰ প্ৰাণৰ বন্ধু, ৰাখাৰ প্ৰেমৰ প্ৰাৰ্থী- এইবোৰ মানৱ সম্পৰ্কৰ মাজেদিয়েই বৈষ্ণৱসকলৰ ভগবৎ প্ৰেম আৰু চণ্ডীদাসৰ 'চিৰ-সত্য বানী উদ্ভাসিত হৈছে- 'সত্যৰ উপৰে মানুহ সত্য, তাহাৰ উপৰে নাই।'

ফৰাচী দাৰ্শনিক কোম্‌টেই (Comtel) ঈশ্বৰৰ ঠাইত মানৱতাৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে। গোটেই জগতৰ সৃষ্টিত কোনো ঐশ্বৰিক শক্তি মানি লোৱা নাই। তেওঁৰ মতে বৈজ্ঞানিক দৃষ্টিভঙ্গীয়েই সকলো বস্তুৰে বিচাৰ বিশ্লেষণৰ একমাত্ৰ মানদণ্ড। সেই কাৰণে ঈশ্বৰৰ অস্তিত্ব সম্পূৰ্ণভাৱে অস্বীকাৰ কৰিছে। কিন্তু তেওঁ দুৰ্ভাৱে বিশ্বাস কৰিছিল যে ধৰ্ম আমাৰ জীৱনৰ লগত অবিচ্ছেদ্যভাৱে জড়িত। মানৱজাতিৰ ইতিহাসত ব্যক্তি মানৱৰ স্বতন্ত্ৰ অস্তিত্ব মহাকালৰ গৰ্ভত বিলীন হৈ যায়। কিন্তু সমগ্ৰ মানৱ জাতিৰ ত্যাগ, মহত্ব, ঐতিহ্য আৰু আদৰ্শৰ মূৰ্ত প্ৰতীক 'মানবতা' চিৰকাল বিৰাজ হৈ থাকে।

বিশ্বকবিৰূপে খ্যাত ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰ সৰুৰেপৰাই প্ৰকৃতিৰ পূজাৰী আৰু জনসাধাৰণৰ বন্ধু আছিল। তেওঁ মানৱ প্ৰেমৰ মাজেৰে স্বৰ্গীয় অমৃতৰ সোৱাদ লব বিচাৰিছিল আৰু এয়ে আছিল মানৱ দৰ্শনৰ ভেটি। ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ পৰিয়াল আছিল ব্ৰাহ্মণ সম্প্ৰদায়ৰ আৰু সেয়ে তেওঁ নিজেও ব্ৰাহ্ম-ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিছিল। তেওঁ একমাত্ৰ ব্ৰহ্ম বা পৰমতত্ত্বকেই বিশ্বাস কৰিছিল। ৰাজা ৰামমোহন ৰায়, স্বামী বিবেকানন্দ আদিৰ দৰে ৰবীন্দ্ৰনাথেও প্ৰেম আৰু বিশ্ব-ভাতৃত্বৰ বাণী প্ৰচাৰ কৰিছিল।

ৰবীন্দ্ৰনাথে পাশ্চাত্যৰ মানৱতাবাদ বিশেষকৈ বৃষ্টি সৰুৰ প্ৰেম, স্বাধীনতা আৰু সংস্কাৰবোৰৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হৈছিল। তেওঁলোকৰ মতে মানুহেই হ'ল প্ৰধান আৰু পৰম সত্তা আৰু ভগৱান যদি আছে তেনেহলে তেওঁকো মানৱৰ জৰিয়তে জানিব পাৰি। ৰবীন্দ্ৰনাথে অনুভৱ কৰিছিল যে একমাত্ৰ মানৱতাৰ ভেটিতে প্ৰাচ্য আৰু পাশ্চাত্যৰ মাজত সম্বন্ধ স্থাপন কৰিব পাৰি।

ৰবীন্দ্ৰনাথৰ কবিতাসমূহে মানৱতাৰ ধাৰণা ব্যক্ত কৰা দেখা যায়। তেওঁৰ জীৱনৰ পৰৱৰ্তী কালত লিখা কবিতাবোৰত 'মানুহৰ মাজত দেৱত্ব' (Divinity of man) ধাৰণাই মুখ্য ভূমিকা গ্ৰহণ কৰা দেখা যায়। তেওঁৰ মুখ্য গ্ৰন্থ হ'ল 'মানুহৰ ধৰ্ম' (The Religion of man)। এই গ্ৰন্থত তেওঁ মানৱ ধৰ্মক আগ স্থান দিছে। তেওঁৰ ধৰ্ম আছিল কবিৰ ধৰ্ম। জীৱনৰ বিচিত্ৰ অভিজ্ঞতাৰে তেওঁ আধ্যাত্মিক ধাৰণা গঢ়ি তুলিছিল। আত্ম-সংগ্ৰামৰ মাধ্যমেৰে আত্ম-উপলব্ধি কৰিছিল। সেই মানৱ আত্মাৰ অগ্ৰগতি

হৈছে ব্যক্তি জীৱনৰ পৰা সমাজ জীৱনলৈ, সমাজ জীৱনৰ পৰা বিশ্ব জীৱনলৈ আৰু বিশ্ব জীৱনৰ পৰা অসীম মানৱতালৈ।

মানৱতাৰ অৰ্থ হ'ল মানৱ আত্মাই নিজে নিজৰ পূৰ্ণতা সন্ধান কৰি অন্তৰ্নিহিত শক্তিৰ পৰিপূৰ্ণ বিকাশ কৰা। ৰবীন্দ্ৰনাথেও ব্যক্তিগত জীৱনৰ নানা জটিলতা অতিক্ৰম কৰি আত্ম-সন্ধান আৰু আত্ম-প্ৰকাশৰ কাৰণে ব্যাকুল হৈ পৰিছিল। অস্তিত্ববাদী দাৰ্শনিক কিয়েৰ্কেগাৰ্ডে (Kierke-gard) কৈছিল যে বিশ্ব সংসাৰৰ জটিল ৰহস্য সন্ধান কৰাৰ পৰিবৰ্তে ব্যক্তিগত জীৱনৰ সমস্যা আৰু জটিলতাৰপৰা মুক্তি পোৱাই দাৰ্শনিকতা। সেই দাৰ্শনিকতাই ৰবীন্দ্ৰনাথক সমস্ত দুখ আৰু গ্লানিৰপৰা মুক্তিৰ পথ প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। কিন্তু কবিগুৰুৰ মতে অস্তিত্ববাদীসকলে ভবাৰদৰে মানুহৰ জীৱনৰ উদ্বেগ, আশঙ্কা আৰু অশান্তিয়ে মূল কথা নহয়, আৰু কবিয়ে এই সকলোৰপৰা মুক্ত হৈ জ্যোতিৰ সন্ধানত ব্ৰতী হৈছিল।

ভাৰতবৰ্ষত বুদ্ধদেৱও মানবক উচ্চ স্থান দিছিল। ৰবীন্দ্ৰনাথেও জীৱনৰ দুৰ্যোগত ঈশ্বৰৰ কৰুণা ভিক্ষা কৰা নাই। নিজৰ মাজতে দুখ অতিক্ৰম কৰিব পৰা শক্তিহে জাগ্ৰত কৰিব বিচাৰিছিল। কিন্তু ৰবীন্দ্ৰনাথ আৰু বুদ্ধদেৱৰ পথ ভিন্ন। বুদ্ধদেৱে সকলো কামনা বাসনা ত্যাগ কৰি নিৰ্বান লাভৰ দিশলৈ মানুহক লৈ যাব বিচাৰিছে, কিন্তু ৰবীন্দ্ৰনাথে অসংখ্য বন্ধনৰ মাজেদিয়ে পৰম মুক্তি লাভ কৰিব বিচাৰিছে। সেয়ে বুদ্ধদেৱৰ পথ কৃচ্ছ-সাধনাৰ পথ আৰু ৰবীন্দ্ৰনাথৰ পথ হ'ল বিচিত্ৰ আনন্দৰ পথ।

ৰবীন্দ্ৰনাথৰ মানৱতা ব্যক্তিমুখী আৰু

আত্মকেন্দ্ৰিক উৎসৰপৰা বিকশিত হৈছে। ব্যক্তিগত জীৱনৰ গভীৰ সংকটৰপৰা মুক্ত হৈ নিজৰ প্ৰকৃত পৰিচয় লাভৰ কাৰণে সংগ্ৰাম, আত্ম-জাগৰণৰ কাৰণে সাধনা আৰু আত্ম-প্ৰকাশৰ কাৰণে অস্থিৰতা-এই তিনিটা লক্ষণ তেওঁৰ মানৱতাবাদৰ বৈশিষ্ট্য।

ৰবীন্দ্ৰনাথে পাশ্চাত্য বিজ্ঞান আৰু ভাৰতীয় আধ্যাত্মবাদৰ মাজত এক বুজাপৰা গঢ়ি তুলিবলৈ বিচাৰিছিল। মানৱ জাতিক আশুৱাই নিবলৈ আৰু একে সংস্কৃতি আৰু নৈতিকতাৰ বিকাশ কৰিবলৈ ৰবীন্দ্ৰনাথে প্ৰাচ্য আৰু পাশ্চাত্যৰ জ্ঞানৰ সমন্বয়ৰ ভেটিত এখন আদৰ্শ পৃথিৱী উপলব্ধি কৰিব বিচাৰিছিল। বিভিন্ন সংস্কৃতিৰ এক উমৈহতীয়া অনুষ্ঠান হিচাপে তেওঁ আন্তৰ্জাতিক শিক্ষানুষ্ঠান গঢ় দিয়াৰ কথা চিন্তা কৰিছিল। অৱশেষত, ১৯২১ চনত বিভিন্ন সংস্কৃতিৰ সমন্বয়ৰে গঢ় লৈ উঠিল এক বিশ্ব ভাতৃত্বৰ বিশ্ববিদ্যালয়। ৰবীন্দ্ৰনাথে এই মিলনেৰে মানৱ জাতিৰ মাজত বিশ্ব-ভাতৃত্বৰ ভাৱ গঢ়ি উঠাটো আশা কৰিছিল। গতিকে বিশ্বভাতৃত্ব অৰ্থাৎ মানৱতাৰ মাজেৰে এখন পৃথিৱী স্থাপন কৰিব বিচাৰিছিল।

ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰ এজন কবি আৰু শিল্পী আছিল যদিও তেওঁৰ লিখনীত দাৰ্শনিক ভাৱধাৰাৰ প্ৰকাশ পাইছিল। তেওঁৰ মানৱতাবাদৰ ধ্বনি গোটেই বিশ্বতে বিয়পি আছে। ৰবীন্দ্ৰনাথক অধ্বিতীয় মানৱতাবাদী হিচাপে আখ্যা দিয়া হৈছিল কিয়নো তেওঁৱেই একমাত্ৰ লোক যিজনে মানুহক পৰম সত্তাৰ স্তৰলৈ নিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। তেওঁ মানৱতাৰ মাজেৰে মানুহৰ মাজত একতা আনিব বিচাৰিছিল। তেওঁৰ 'শান্তি নিকেতন' আৰু 'বিশ্ব-

ভাৰতী' তাৰেই নিদৰ্শন। এইদৰে ৰবিন্দ্ৰনাথে মানৱতাক আগস্থান দিছে।

সামৰণিঃ- শেষত উল্লেখ কৰিব পাৰি যে ভাৰতীয় দৃষ্টিকোণত মানৱতাবাদ অনুযায়ী আমি সৰ্বেশ্বৰবাদ বা ঈশ্বৰবাদ যি মতবাদেই পোষণ নকৰো লাগিলে পৰম সত্তাৰ ওপৰত বিশ্বাস পৰিহাৰ কৰাৰ কোনো যুক্তি থাকিব নোৱাৰে। এই মতবাদে ঈশ্বৰ

বিশ্বাসৰ ওপৰত মানৱতাবাদ প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল আৰু ঈশ্বৰক মানুহৰ লগত এক বুলি বিবেচনা কৰি মানৱ সেৱাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিছে। ধৰ্ম বিশ্বাসৰ বিবেচনা কৰি মানৱ সেৱাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিছে। ধৰ্ম বিশ্বাসৰ ওপৰত মানৱতাবাদ প্ৰতিষ্ঠিত আৰু ধৰ্মৰ লগত ইয়াৰ প্ৰত্যক্ষ সম্বন্ধ আছে। গতিকে মানুহক সেৱা কৰাটোৱে প্ৰকৃত মানৱতাবাদ।

প্ৰসংগ পুথিঃ-

- ১) সমসাময়িক ভাৰতীয় দৰ্শন- ডঃ জ্যোৎস্না ভট্টাচাৰ্য
- ২) আমাৰ অসমৰ দেওবৰীয়া আলোচনী- পূৰ্বাচল।
- ৩) Radhakrishnan, S. – The Philosophy of Rabindra Nath Tagore
- ৪) Narvane, Y. S. - Rabindra Nath Tagore
- ৫) Roy, B.G – The Philosophy of Rabindra Nath Tagore
- ৬) সমসাময়িক ভাৰতীয় দৰ্শন- কলিতা শ্ৰীমদন চন্দ্ৰ

কয়াধুৰ কাহিনী

ড° প্ৰমথেশ বায়ন

অসমীয়া বিভাগ

বিজনী কলেজ

স্ত্ৰীশক্তিৰ মহিমা অপাৰ। দেশ-বিদেশৰ কথা বাদেই আমাৰ অসমৰে সতী ৰাধিকা, সতী জয়মতী, মূলা গাভৰু, কনকলতা আদি ভালেমান স্ত্ৰীশক্তিয়ে নিজৰ কাৰ্যৰে দেশ-জাতিক মহীয়ান কৰি থৈ গৈছে। আমাৰ এই আলোচনাত তেনে এগৰাকী নাৰীৰ জীৱনৰ কথা উল্লেখ কৰা হ'ব। নাৰীৰ জীৱনত পতি আৰু সন্তান এটা আনটোৰ বিকল্প হ'ব নোৱাৰে। পিছে কয়াধুৰ জীৱনত সেয়াই ঘটিছিল। তদুপৰি কয়াধুয়ে স্বয়ং নিজৰ স্বামীৰ ক্ৰুৰতা, হিংসা, সন্ত্ৰাস, বৰ্বৰতাৰ মাজত জীৱন অতিবাহিত কৰি আদৰ্শ সন্তান জন্ম দি সেই সন্তানৰ দ্বাৰাই সন্ত্ৰাসৰ অৱসান ঘটাই নতুন যুগৰ সূচনা কৰি খিয়াতি অৰ্জন কৰিছিল। সেই বাবেই কয়াধু সতী।

কয়াধুৰ লগত সম্পৰ্কিত পৌৰাণিক কাহিনীটো হৈছে ভক্ত প্ৰহ্লাদৰ কাহিনী। ভাগৱত আৰু বিষ্ণু পুৰাণত উল্লিখিত এই কাহিনীটোত পিছে কয়াধু তেনেই বিৰল পৰিচিত। কৃষ্ণৰ মাহাত্ম আৰু ভক্তিৰ গৌৰৱ কেন্দ্ৰিক এই কাহিনীৰ ৰচকসকলৰ বাবে কয়াধুৰ বিশেষ গুৰুত্ব নাই। প্ৰথম অসমীয়া লিখিত গ্ৰন্থ হেম সৰস্বতীৰ প্ৰহ্লাদ চৰিতত এই গৰাকী নাৰীৰ নামৰ কোনো উল্লেখ নাই। শঙ্কৰদেৱৰ কীৰ্ত্তন ঘোষাৰ অন্তৰ্গত প্ৰহ্লাদ চৰিততো কয়াধুৰ নামৰ উল্লেখ নাই।

কবিৰত্ন গোপাল মিশ্ৰ দ্বিজ ৰচিত ভাগৱতৰ সপ্তম স্কন্ধত কয়াধু নামবিহীন। সুবোধ চন্দ্ৰ মজুমদাৰ সম্পাদিত বাংলা শ্ৰীমদ্ভাগৱতৰ পদতহে কয়াধুৰ উল্লেখ আছে-

কয়াধু দানবী বটে জাতিতে ৰমণী।

কোন দোষে নাৰী - হত্যা কৰ দেবমণি ॥১

সেইদৰে -

নাৰদেৰ বাণী শুনি তবে বজ্ৰধৰ।

কয়াধুৰে সমৰ্পণ কৰিল সত্ৰৰ ॥২

কয়াধু অসুৰ বংশীয় নাৰী। অশ্বকৰ্ণ যুদ্ধৰ সময়ত পাতালত ভীমক অপহৰণ কৰি নিয়া জঙঘাসুৰ কয়াধুৰ পিতৃ। কাশ্যপ মুনি আৰু দিতিৰ পুত্ৰ হিৰণ্যকশিপুৰ লগত এই গৰাকী অসুৰ কন্যাৰ বিবাহ হৈছিল। হিৰণ্যকশিপু আছিল পূৰ্বজন্মৰ কৃষ্ণৰ দুৰৱী জয়। স্বয়ং কৃষ্ণৰ দুৰৱী হোৱা হেতু অহংকাৰী হৈ পৰা জয়-বিজয়ে কৃষ্ণৰ সাক্ষাৎ কামী চাৰি সিদ্ধক -

দেখে পাছে হেন দুয়ো দ্বাৰী।

বিবস্ত্ৰে আসন্ত সিদ্ধ চাৰি ॥

নুসুধি পৈশন্ত অভ্যন্তৰ।

কোপে দুয়ো কম্পাৰে অধৰ।

মুখ কৰি লুকুটি কুটিল।

বেতে ঠেলি চাৰিকো খেদিল ॥৩

ফলত চাৰি সিদ্ধৰ শাপত দুয়ো ক্ৰমে
হিৰণ্যকশিপু আৰু হিৰণ্যক্ষ হৈ অসুৰ যোনিত জন্ম
বৈৰী ভাৱে কৃষ্ণক চিন্তিব লৈছিল । কৃষ্ণৰ অৱতাৰ
বৰাহৰ-হাতত হিৰণ্যক্ষৰ মৃত্যু হোৱাত ভাতৃ বধকাৰী
বিষুৰে বিৰুদ্ধে যুজিবলৈ অধিক শক্তি বিচাৰি
হিৰণ্যক্ষই দীৰ্ঘ - কঠোৰ তপস্যাত ব্ৰহ্মাক সন্তুষ্ট কৰি
বৰ বিচাৰে -

কাতো হস্তে নহিলেক মোহোৰ মৰণ
এবেলোকৰ লোকে লোক আমাত শৰণ

নমৰিবো বাত্ৰিত দিনত মৃত্যু নোক

অস্ত্ৰে শাস্ত্ৰে মাৰিবাক নৱাৰোক মোক ॥

মিলোক মহিমা মোৰ তোমাৰ সমান ।

দিয়ো এহি বৰ ব্ৰহ্মা নমাগোহো আন ॥ ১৫

ব্ৰহ্মাৰ বলত বলিয়ান অসুৰেও

ইন্দ্রক খেদায় ইন্দ্র ভৈলেক আপুনি ॥

*** **

যমক খেদায় যম দণ্ড ধৰিলেক ।

পাতকী জনক সিটো স্বৰ্গে পঠাইলেক ॥

পুণ্যৰত জনক সিটো নৰকে দিলে ঠাই ॥ ১৬

অৰ্থাৎ দেৱতাৰ বৰত অপাৰ শক্তি = ক্ষমতা

লাভ কৰি অসুৰ হিৰণ্যকশিপুই নীতি-নৈতিকতা-

মানৱতা আদি সাক্ষাৰ্থক গুণাবলী পৰিত্যাগ কৰি

চৰম অত্যাচাৰী শাসকত পৰিণত হৈছিল । ফলত

হিৰণ্যকশিপুৰ ভয়ত আনিহে নালাগে

নদীসৰো চৌৱে আনি তীৰে বত্ৰ থৈলা ।

পৰ্বততো ক্ৰীড়া কৰিবাক থান ভৈলা ॥

বৃক্ষসৰোতাক ভূয়ে সকলো কালত ।

দিব্য ফল ফুল ধৰি থাকয় সতত ॥ ১৬

এনে অৱস্থাত আন আন অত্যাচাৰী মানুহৰ
পত্নীৰ দৰেই কয়াধুৰো কি অৱস্থা হৈছিল সি সহজেই
অনুমেয় । কাৰণ এগৰাকী দুগৰাকী নহয় -

দিব্য নাৰী সহস্ৰেক নিতে পুৰে মন ।

তেবে শয়নক লাগি কৰয় যতন ॥ ৭

কবিৰত্ন গোপাল মিশ্ৰৰ এই পদ ফাকিৰেই
কয়াধুৰ স্বামীৰ সতে সম্পৰ্কৰ স্বৰূপ বুজিব পাৰি । এনে
সম্পৰ্কৰ এতিয়াও অন্ত পৰা নাই । অপৰিসীম ধন -
সম্পত্তি - ক্ষমতাৰে বলিয়ান আনুৰূপিক মনোবৃত্তি
সম্পন্ন এচাম লোকে পৰিত্ৰ বৈবাহিক সম্পৰ্কত
আৱদ্ধ নিজৰ পত্নীক অতিক্ৰম কৰি অবৈধ বহুলায়ী
সম্পৰ্ক উপভোগ কৰে । পৰিণতি স্বৰূপে তেনে
লোকৰ পত্নীসকলে স্বামীৰ দ্বাৰা প্ৰবঞ্চিত হৈ অতি
দুঃখজনক জীৱন - যাপন কৰাটো সৰ্বজন বিদিত
সমাজত বৰ্তমানেও এনে সম্পৰ্কৰ অন্ত পৰা নাই ।
অত্যাচাৰী হিৰণ্যকশিপুৰ পত্নী কয়াধুৰ জীৱনো এই
অৱস্থাৰ ব্যতিক্ৰম নাছিল ।

আকৌ দুই মহৰ যুজত বিৰিণাৰ মৰণৰ দৰে
দেৱতা আৰু অসুৰৰ যুজতো এই চিৰবৈৰী দুই ফেদৰ
নাৰীসকলেও অপমানিত-অপদস্থ হৈ অশান্তিময় জীৱন
কটাব লগা হৈছিল । কয়াধুৰ জীৱনতো এনে ঘটনা
ঘটিছিল । ব্ৰহ্মাৰ বৰ বিচাৰি সাংবাৰ্ষিক কৰ্তব্যৰ প্ৰতি
প্ৰতি দি কঠিন তপস্যাত হিৰণ্যকশিপু বত হোৱাৰ
কালক মহা সুযোগ হিচাপে লৈ দেৱতাৰ সন্মুখ
হিৰণ্যকশিপুৰ ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰাত
দানবগণ ভয় ভৈলা বৰ ।
পত্নী-ভাৰ্যা এডি দিলা লৰড ॥
মিলিল দেৱতাৰ আপদ ঘোৰ ।

ইন্দ্ৰে ধৰিলেক মাতৃক মোৰ ॥
 আপুন স্থানক নেপ্ত আজুৰি ।
 কান্দন্ত সতী মুখে বস্ত্ৰ জুৰি ॥
 কৰে আৰ্ত্তৰাৱ ৰাজ-মহিষী ৮

নাৰদ ঋষিয়ে ইন্দ্ৰক বাধা দিয়াত ইন্দ্ৰই
 কয়াধুৰ অন্তৰত মহা ত্ৰাসৰ সৃষ্টি কৰি কৈছে —

এইৰ উদৰে শিশু এক আছে ॥
 তাক মাৰি দিবো এইক মেলানি ॥

সাম্প্ৰতিক কালতো সম্ভ্ৰাসবাদী,
 নৰসংহাৰকাৰীসকলৰ সংহাৰৰ পৰা গৰ্ভৱতী
 নাৰীসকলৰো ৰক্ষা নাই । দিনৰ পোহৰত যাত্ৰীবাহী
 বাহনৰ ভিতৰতো নাৰী সুৰক্ষিত নহয় । নাৰীত্ব ৰক্ষাৰ
 বাবে খোদ ৰাজধানী চহৰতে উচ্চ শিক্ষিতা নাৰীয়ে
 প্ৰাণ বিসৰ্জন দিব লগা হয় । একে প্ৰসঙ্গতে প্ৰকাশ্য
 ৰাজসভাত ৰজঃস্বলা অৱস্থাত লাঞ্ছিতা হোৱা পাণ্ডৱ
 - পত্নী দ্ৰুপদীৰ কথাও আমাৰ মনলৈ আহে । ইন্দ্ৰ
 তথা দেৱতাসকলৰ ওপৰত উল্লিখিত কাৰ্যই তাহানিতে
 কয়াধুৰেও গাৰ নোম শিয়ৰি উঠা অতি নৃশংস -
 নিষ্ঠুৰতাৰ সমুখীন হোৱাৰ কথাৰ প্ৰতীয়মান কৰে ।
 উলুৰ লগত বগৰি পোৰাৰ দৰে নাৰীসকলেও যুগে
 যুগে পুৰুষৰ পাৰম্পৰিক হিংসাৰ বলি হৈ আহিছে ।
 নিষ্ঠুৰতাৰ যেন শেষেই নহব । কয়াধুও এই
 নৃশংসতাৰেই আন এক বলি ।

পিছে অসীম ধৈৰ্য্যৰে এই নিষ্ঠুৰতা-
 নৃশংসতাক পৰাভূত কৰি কয়াধুয়ে অসুৰৰ ঔৰস নিজৰ
 গৰ্ভত ধাৰণ কৰি অসুৰ সংহাৰকাৰী পুত্ৰ ভক্ত প্ৰহ্লাদক
 জন্ম দি নতুন দিনৰ সূচনা কৰিছিল । সেই বাবেই তেওঁ
 সতী । শংকৰদেৱে কীৰ্ত্তন ঘোষাত যথার্থ ভাবেই

কয়াধুক সতী আখ্যা দিছে —

কান্দন্ত সতী মুখে বস্ত্ৰ জুৰি ॥১০

নাৰদেও কৈছে —

একে পৰ-স্ত্ৰী আৰো মহাসতী ॥১১

প্ৰাণভয়ে সতী সাধ্বী কেঁদে বলে তায় ॥১২

অকল সেয়ে নহয়, নাৰদে ইন্দ্ৰৰ হাতৰপৰা উদ্ধাৰ কৰি
 কয়াধুক আশ্বাস দিছে —

যাদবেহে নাসে তোমাৰ স্বামী ।

নিৰ্ভয়ে থাকিয়ো পালিবো আমি ॥১৩

এই কথা —

শুনিয়া মাৰে ভয় পৰিহৰি ।

থাকিল ঋষিক শুশ্ৰূষা কৰি ॥১৪

মজুমদাৰ কৃত ভাগৱততো আছে —

বহু যত্নে কৰেন সেৱন ॥১৫

অসুৰ কন্যা-পত্নী হৈও নাৰদ ঋষিক শুশ্ৰূষা
 কৰাটোও কয়াধুৰ আন এক মহত্ব । এই মহত্বৰ বাবেই
 নাৰদে কয়াধুক -

দয়ালু নাৰদ পিতৃ-সমান ।

মাতৃক দিলন্ত পৰম জ্ঞান ॥

ভক্তিৰ লক্ষণ সৰে কহিল ।

গৰ্ভতে মোক উপদেশ দিল ॥১৬

উল্লেখ্য এতিয়াও ভালেমান ঠাইত গৰ্ভস্থ
 সন্তানৰ মঙ্গলৰ অৰ্থে সন্তান সম্ভৱা নাৰীৰ কোঠাত
 ভগৱান শ্ৰীকৃষ্ণৰ ফটো ৰখা প্ৰথা প্ৰচলিত । ভূমিস্থ
 হব লগা সন্তান প্ৰহ্লাদৰ দৰে মঙ্গলময় হওক তাৰেই
 কামনাত এনে প্ৰথা প্ৰচলিত হৈছিল ।

কয়াধুৰ জীৱনত দুৰ্যোগৰ শেষ নাই । ইটোৰ
 পিছত সিটো দুৰ্যোগে কয়াধুৰ জীৱনক গ্ৰাস কৰি আছে

। তেওঁ পৃথিবীৰ বিৰলতম কৰুণ ঘটনা:মাতৃ হৈ পিতৃয়ে
পুত্ৰক কৰা চৰম নিষ্ঠুৰ নিৰ্যাতনৰ সাক্ষী হব লগা হৈছে
। এই নিৰ্যাতন চৰ-ভুকু-কিল নহয় । শুক্ৰাচাৰ্যৰ তনয়
যশ্ৰামৰ্কৰ অধীনত বামানয় শাস্ত্ৰ পঢ়িবলৈ গৈ সেই
শাস্ত্ৰৰ অধ্যয়নৰ পৰিবৰ্তে বিষ্ণু-চৰ্চাহে কৰা বাবে
হিৰণ্যকশিপুৰ আদেশত অসুৰসকলে-

জলত বুৰায়া উপৰে পৰ্ববত
পেলায়া কতোহো জান্তে ॥
মহা সৰ্পগণে বেঢ়িয়া দংশয়
তাৰ দাস্ত গৈল ভাগি ।
পৰ্ববত-শিখৰে তুলিয়া কতোহো
পেহুৱে মাটিক লাগি ॥
গাঁত খানি কতো পোতে প্ৰহ্লাদক
কৰাৰে বিষক পান ।

হাতে-গলে বান্ধি অগ্নিত পেহুৱাৰে
তথাপি নয়ায় প্ৰাণ ॥১৭

পুত্ৰৰ ওপৰত পিতৃৰ এই নিষ্ঠুৰ নিৰ্যাতন
কয়াধুৰে নিৰৱে সহ্য কৰিব লগা হৈছিল । তাতোকৈ
ডাঙৰ কথা পিতা-পুত্ৰৰ সংঘাতৰ ফলো কয়াধুৰে
নিৰৱে সহিব লগা হৈছিল । নৰসিংহৰ হাতত স্বামীৰ
বধ কয়াধুৰ জীৱনৰ শেষ ট্ৰেজেডি । নিৰবে এই নিষ্ঠুৰ
ট্ৰেজেডি সহ্য কৰাৰ বাহিৰে কয়াধুৰ কৰিব লগা
আছিলেই বা কি ?

শেষত এই কথা কোৱা উচিত হব যে কয়াধুৰ
দৰে নাৰী যুগে যুগে পৃথিবীলৈ আহক, অসুৰ-অসুয়া-
দুষ্কৃতি নাশি এই পৃথিবীক শান্তিময় কৰক ।

প্ৰাসঙ্গিক টোকা-

১,২	শ্ৰীমদ্ভাগবত (বাংলা)	পৃষ্ঠা-	৫৩৯
৩	কীৰ্ত্তন	"	৫৯
৪	"	"	৭৪
৫,৬,৭	শ্ৰীমদ্ভাগবত, বৰুৱা এজেসি "	৫২৪,৫২৫	
৮,৯,১০,১১	কীৰ্ত্তন	"	৮৭,৮৮
১২	শ্ৰীমদ্ভাগবত(বাংলা)	"	৫৩৯
১৩,১৪	কীৰ্ত্তন	"	৮৮
১৫	শ্ৰীমদ্ভাগবত (বাংলা)	"	৫৩৯
১৬	কীৰ্ত্তন	"	৮৮
১৭	কীৰ্ত্তন	"	৮৩

প্ৰাসঙ্গিক গ্ৰন্থ-

- ক) শ্ৰীশ্ৰী শঙ্কৰদেৱ ৰচিত কীৰ্ত্তন -মোৰা আৰু শ্ৰীশ্ৰী মাধৱদেৱ ৰচিত নাম -মোৰা সম্পাদনা-সাহিত্যাচাৰ্য যতীন্দ্ৰ নাথ
গোস্বামী -জ্যোতি প্ৰকাশন-অষ্টম প্ৰকাশ ২০০৯ ।
- খ) শ্ৰী মদ্ভাগবত (সম্পূৰ্ণ) -বৰুৱা এজেসি, গুৱাহাটী -তৃতীয় প্ৰকাশ ২০০০ ।
- গ) শ্ৰীমদ্ভাগবত (বাংলা) -সম্পাদনা সুবোধ চন্দ্ৰ মজুমদাৰ পুনৰ্মুদ্ৰণ ২০০৮-দেব সাহিত্য কুটীৰ প্ৰাইভেট লিমিটেড ।

‘পথেৰ পাঁচালি’ত লোক-সংস্কৃতিৰ উপাদান : এক বিশ্লেষণ

জয়দ্বীপ মজুমদাৰ
অসমীয়া বিভাগ
বিজনী কলেজ

বিভূতিভূষণ বন্দোপাধ্যায়ৰ উপন্যাস ‘পথেৰ পাঁচালি’ৰ কাহিনীভাগৰ মূল পটভূমি নিশ্চিন্দিপুৰ গাঁৱৰ পৰিৱেশ। য’ত প্রতিফলিত হৈছে সম্পূৰ্ণৰূপে পৰম্পৰাগত এখন বঙালী সমাজ। সেই সমাজখন আছিল আধুনিক সভ্যতাৰ প্ৰভাৱনপৰা ঊনবিংশ শতিকাৰ শেষ আৰু বিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণি কালছোৱাৰ। কিয়নো উপন্যাসখনৰ নায়ক অপুৰ জন্মৰ সময় ঊনবিংশ শতিকাৰ শেষ দশক। এনে পৰম্পৰাগত সমাজ চিত্ৰণত লোক-সাংস্কৃতিক উপাদানৰাজিয়ে প্ৰভূত পৰিমাণে অবিহণা যোগায়। ঔপন্যাসিক বিভূতিভূষণে এনে উপাদানৰাজিৰ যথাযথ প্ৰয়োগ কৰি তদানীন্তন লোকজীৱনৰ চিত্ৰ ফুটাই তোলাত সফল হৈছে।

‘পথেৰ পাঁচালি’ উপন্যাসতো ঊনবিংশ শতিকাৰ শেষাৰ্ধৰ সমাজ, পৰম্পৰাগত আৰু কৃষি নিৰ্ভৰ জীৱনক উপস্থাপন কৰা হৈছে। স্বাভাৱিকতে সেই জনজীৱনৰ লগত জড়িত হৈ পৰিছে লোক-সংস্কৃতিৰ নানান উপাদান যেনে - লোক-ধৰ্ম, লোক-গীত, লোক-কাহিনী, লোক-সংস্কাৰ, আচাৰ-অনুষ্ঠান, ৰুচি ইত্যাদি। এই লোক-সাংস্কৃতিক পৰিমাণলক বাদ দি নিশ্চিন্দিপুৰৰ পূৰ্ণাংগ পৰিচয় পোৱাটো সম্ভৱ নহয়। ‘পথেৰ পাঁচালি’ৰ পৰিৱেশ পৰিস্থিতি তথা চৰিত্ৰসমূহক জীৱন্তৰূপ প্ৰদান কৰিবলৈ গৈ বিভূতিভূষণে লোক-সংস্কৃতিৰ এই সমলবোৰৰ যথাযথ প্ৰয়োগ কৰা দেখা যায়। উপন্যাসখনত চৰিত্ৰানুযায়ী ভাষা প্ৰয়োগ কৰিবলৈ যাওঁতে অনেক

ক্ষেত্ৰতে লোক-ভাষাৰ অকৃত্ৰিম ৰূপৰ প্ৰয়োগ কৰিছে। উদাহৰণস্বৰূপে দুৰ্গা আৰু অপুৰ এই সংলাপ উল্লেখ কৰিব পাৰি -

“অপু বলিল - নাৰকেলেৰ মালাটা আমায় দে।
ওতে টেলে নিয়ে আসবো - তুই খিড়কী দোড়ে গিয়ে
দ্যাখ মা আস্চে কিনা।

দুৰ্গা নিম্নস্বৰে বলিল - তেল টেল যেন
মেঝোতে ঢালিস্নে, সাৰধানে নিবি, নইলে মা টেৰ পাবে
- তুই তো একটা হাবা ছেলে -” তেনেদৰে আতুৰী
বুঢ়ীৰ এষাৰ সংলাপো উদ্ধৃত কৰিব পাৰি।

- “মুই কি ধৰে নেবো খোকাৰা? এস মোৰ
বাড়িতি আমছৰ দেবানি এস।”

লোক ভাষাৰ আন এক উল্লেখযোগ্য সম্পদ হ’ল এই কথোপকথন। এইবোৰৰ সঘন প্ৰয়োগেও উপন্যাসখনত প্ৰকাশিত লোক-জীৱনৰ ছবি অধিক সজীৱ কৰি তুলিছে যেনে -

লাঠি ৰাটা পায়ের তল

ভাত পাঠৰটা বুকুৰ বল।

এনে কথোপকথনৰ উপৰিও লোকভাষাৰ এক বৃজন অংশ অধিকাৰ কৰি আছে নানান দ্বিৰুক্তিবাচক অনুকাৰ- অনুৰূপ শব্দই। ‘পথেৰ পাঁচালি’ত এনে দ্বিৰুক্তিবাচক শব্দবোৰে অভাৱ ঘটা নাই। যেনে - পথে-ঘাটে, এদিক-ওদিক, ছিন্ন-ভিন্ন, ধৰা-বাঁধা, ছিড়িয়া-ফাঁড়িয়া

ইত্যাদি। লোকভাষাত ব্যৱহৃত নামবাচক শব্দবোৰৰ এক সুকীয়া বিশেষত্ব আছে। এই নামবোৰে লোক সমাজখনৰ সহজ-সৰল মানসিকতাক ফুটাই তোলে। উপন্যাসখনত ব্যৱহৃত কৰা নামবোৰ এই ক্ষেত্ৰত মনকৰিবলগীয়া যেনে — ভোলা, পটু, তিনু, সতু, গুলকী, অতসী, আতুৰী, বিনি ইত্যাদি।

উপন্যাসখনত লোকগীতৰ প্ৰসংগও উত্থাপিত হৈছে। হৰিহৰে মনোৰমকৈ শ্যামা উপাসনামূলক গীত গাব পাৰে। অপুয়েও দেউতাকৰ পৰা কিছু গীত শিকিছিল। তেনেদৰে গাঁৱৰ ভিক্ষাৰীৰ কণ্ঠত বাউল গীত দিয়া হৈছে। বাংলা লোকজীৱনত বাউল গীতৰ এক বিশেষ মৰ্যাদা আছে। তেনে এটি বাউল গীত হৈছে — “দিন দুপূৰে চাঁদেৰ ভয় ৰাত পোহানো হল ভাৰ।” দ্বাবিংশ পৰিচ্ছেদত ছড়কপূজাৰ লগত জড়িত গীত এফাঁকিও সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে। যেনে — ‘স্বৰ্গগো থেকে এল ৰথ

নামলো খেতুতলে

চবিশ কুটী বাণবৰ্ষা শিবেৰ সংগে চলে

সত্যে যুগেৰ মড়া আৰ আওল যুগেৰ মাটি

শিব শিব বলো বে ভাই ঢাকে দ্যাও কাঠি

সাধুকথা হ’ল লোক-সাহিত্যৰ এক বিশিষ্ট অংশ। উপন্যাসখনত ইন্দিৰ ঠাকৰুণে দুৰ্গাক কাষত বহুৱাই অনেক সাধুকথা কৈ শুনোৱাৰ উল্লেখ আছে। সৰ্বজয়াও অপুক যুঁটে কুড়ানী গল্প কৈ ধৰি নানান সাধু শুনাইছিল। তদুপৰি লোক-সাহিত্যৰ অন্তৰ্গত বিষয়। এই ফেৰা উপাদানো বিভূতিভূষণে এলাগী কৰি এৰা নাই। অপু আৰু দুৰ্গাই বৰ্ষাৰ প্ৰকোপৰ পৰা ৰক্ষা পাবলৈ এনেদৰে আবৃত্তি কৰিছিল —

লেবুৰ পাতায় কৰমুচা/হে বৃষ্টি ধৰে যা।

লোক-সাহিত্যৰ পিছতেই লোক-সংস্কৃতিৰ অন্যতম প্ৰধান অংশ হ’ল সামাজিক লোক-প্ৰথা বা

লোকাচাৰ (Social Folk Customs)। উৎসৱ-অনুষ্ঠান, সামাজিক কৃত্য, লোক-ধৰ্ম, লোক-ঔষধপাতি, খেল-ধেমালি আদি ইয়াৰ অন্তৰ্গত বিষয়। সামাজিক লোকাচাৰৰ অনেক বিষয়েই পথৰ পাঁচালি ত স্থান পাইছে।

বাংলা সমাজখন যথেষ্ট ধাৰ্মিক। বাৰ মাহজুৰি তেওঁলোকে বিভিন্ন ব্ৰত, পূজা আদি পালন কৰা দেখা যায়। নাৰীসকলে এই ব্ৰতসমূহত আগভাগ লোৱা দেখা যায়। বিভূতিভূষণৰ ‘পথৰ পাঁচালি’তো ভালেকেইটা ব্ৰতৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰা হৈছে। বহাগ মাহত কুমাৰী নাৰীসকলে ‘সেঁজুতি ব্ৰত’ পালন কৰাৰ কথা দশম পৰিচ্ছেদত পোৱা যায়। নিশ্চিন্দীপুৰৰ অবিবাহিতা যুৱতীসকলে উলহ-মালহেৰে এই ব্ৰত পালন কৰিছে। অৱশ্যে দুৰ্গাৰ এই ব্ৰতলৈ কোনো উৎসাহ নথকা দেখি মাক সৰ্বজয়াই কটাক্ষ কৰি কৈছিল — “বোশেখ মাসেৰ দিন সকলেৰ মেয়ে দ্যাখো গে যাওঁ সেঁজুতি কৰচে, শিৱ পূজো কৰচে — আৰ অতবড় ধাড়ী মেয়ে — দিনৰাত কেবল টো টো।” তেনেদৰে একাদশ পৰিচ্ছেদত পুণ্ডিকুৰ ব্ৰত, ষোড়শ পৰিচ্ছেদত কুলুইচণ্ডীৰ ব্ৰত, অষ্টাদশ পৰিচ্ছেদত মধুসংক্ৰান্তিৰ ব্ৰত উদ্‌যাপনৰ বিষয়ে উল্লেখ আছে। উপন্যাসখনত চড়ক পূজাৰ এক বিস্তৃত বিৱৰণ দাঙি ধৰা হৈছে। চড়ক পূজাত নিশ্চিন্দীপুৰৰ সৰ্বস্তৰৰ মানুহে উলহ-মালহেৰে যোগদান কৰে। পূজা সমাগত হোৱাৰ লগে লগে ঘৰে ঘৰে চাঁদা আদায়ৰ ব্যৱস্থা কৰা হয়। প্ৰত্যেক ঘৰৰ পৰা চাউল, টকা আদি সংগ্ৰহ কৰা হয়। চড়ক পূজাৰ পূৰ্ব ৰাত্ৰি আকৌ ‘নীল পূজা’ নামে এক অনুষ্ঠান সন্মাসীসকলে পালন কৰে। গাঁৱৰ জীৱনৰ লগত ওতপ্ৰোতভাৱে জড়িত হৈ আছে আন এবিধ লোকানুষ্ঠান ‘যাত্ৰা’। চড়ক পূজাৰ সময়ত নিশ্চিন্দীপুৰতো বিভিন্ন ঠাইৰ পৰা যাত্ৰা দলসমূহক আমন্ত্ৰিত কৰা হৈছিল। যাত্ৰাৰ লগতে মেলাৰো আয়োজন কৰা দেখা যায়। চড়ক পূজাৰ উপৰিও

ৰাম-নৰমী উৎসৱত নিশ্চিন্দিপুৰত মেলাৰ আয়োজন কৰা হৈছিল। এই যাত্ৰা, মেলা আদিয়ে নিশ্চিন্দিপুৰৰ নিকটতাপ জীৱনলৈ আনন্দৰ উত্তেজনা আনে।

জীৱনৰ লগত জড়িত লোকাচাৰখিনিও উপন্যাসখনত অৱহেলিত হোৱা নাই। সপ্তবিংশ পৰিচ্ছেদত শ্ৰাদ্ধাদিৰ বিস্তৃত বিৱৰণ পোৱা যায়। তেনেদৰে অন্তিম পৰিচ্ছেদত আকৌ অপুৰ উন্নয়নৰ বৰ্ণনা সন্নিৱিষ্ট হৈছে। সংস্কাৰমূলক কৃত্যসমূহৰ উপৰিও উপন্যাসখনত নানান লোক-বিশ্বাসৰ প্ৰসংগও উল্লেখ কৰা হৈছে। লোক-সংস্কৃতি অধ্যয়নত লোক-বিশ্বাসৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থান আছে। ড° বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাই কৈছে – ‘জাতিৰ লোক-সংস্কৃতিৰ স্বৰূপ লোক-সাহিত্যত আৰু লোক বিশ্বাসসমূহত প্ৰকাশ পায়।’ পথেৰ পাঁচালি উপন্যাসত নিৰক্ষৰ, হোজা নিশ্চিন্দিপুৰবাসীৰ নানান বিশ্বাস অক্ষবিশ্বাসসমূহ প্ৰতিফলিত হৈছে। বিশালক্ষী দেৱী হৈছে গাঁওবাসীৰ পূজনীয় দেৱী। ইছামতী নদীৰ তীৰত অৱস্থিত এটি পুৰণি মন্দিৰ দেৱীৰ অধিষ্ঠান। গাঁওবাসীৰ বিশ্বাস অনুসৰি বিশালক্ষী দেৱী অসন্তুষ্ট হ’লেই মহামাৰী হয়।

লোক-সমাজত ডাইনী, ভূত-প্ৰেত জাতীয় বিশ্বাস সদায় জীৱন্ত হৈ থাকে। উপন্যাসখনত থকা আতুৰী বুঢ়ীৰ কথা প্ৰসংগক্ৰমে উল্লেখযোগ্য। গঞা

বাইজে বিশ্বাস কৰে যে আতুৰী বুঢ়ীয়ে সৰু ল’ৰা ছোৱালীৰ তেজ শুহি খায়। তেনেদৰে ‘সুদৰ্শন পোক’ সম্পৰ্কীয় যি বিশ্বাস সিয়ো মনকৰিবলগীয়া। লোক বিশ্বাস অনুসৰি এই পৰুৱাৰ আগত যি কামনা কৰা হয় সেয়া সিদ্ধি হয়। দুৰ্গাহি এবাৰ এই পৰুৱাৰ আগত নীৰ্বেশক স্বামী হিচাপে পোৱাৰ কামনা কৰিছিল। অসমীয়া সমাজখনৰ দৰে বঙালী সমাজখনতো তাবিজ, মাদলী আদিৰ ব্যাপক প্ৰচলন আছে। তাৰকেশ্বৰ সন্যাসীৰ মাদলী লোৱা বাবেই হৰিহৰে বংশগত অভিশাপৰ পৰা পৰিত্ৰাণ পাইছিল।

উপন্যাসখনত তদানীন্তন সমাজখনৰ খাদ্য সম্পৰ্কেও কিছু আভাস পোৱা যায়। ভাতকেই প্ৰধান খাদ্য হিচাপে গ্ৰহণ কৰে যদিও লুচি-পুৰি পায়স, লাড়ু আদিও খাদ্য তালিকাত স্থান পাইছে। তদুপৰি বেঙেনা ভজা, বেঙেনা ঘণ্ট আদি ব্যঞ্জনৰ উল্লেখ ঠাই বিশেষে কৰা হৈছে। খেল-ধেমালিৰ ভিতৰত কড়ি খেলৰ বিশেষ উল্লেখ মনকৰিবলগীয়া।

‘পথেৰ পাঁচালি’ উপন্যাসত লোক-সংস্কৃতিক উপাদানবাজি ভৰি আছে। সুক্ষ্ম দৃষ্টিসম্পন্ন বিভূতিভূষণে বাংলা সমাজখনৰ প্ৰতিটো দিশক চালি জাৰি চাই বিভিন্ন লোক-সাংস্কৃতিক সমলসমূহ উপন্যাসৰ কাহিনী অংশত মিলাই দিছে।

গ্ৰন্থপঞ্জী :-

অসমীয়া :-

১) শৰ্মা, নবীন চন্দ্ৰ : অসমীয়া লোক সংস্কৃতিৰ আভাস

বাংলা :-

১) নন্দী, ৰতন কুমাৰ : পথেৰ পাঁচালী পৰ্যালোচনা ও বিশ্লেষণ, বংগীয় সাহিত্য সংসদ, কলকাতা ২০০২

২) বন্দোপাধ্যায়, বিভূতিভূষণ : পথেৰ পাঁচালি

SOLAR ENERGY TECHNOLOGY AND ITS APPLICATION IN RURAL INDIA

Jayshri Narzary

Assistant professor, Physics

Bijni College

Solar energy has received its importance since last few decades as one of the alternative sustainable source of energy. Solar energy is renewal, pollution free and low cost in terms of maintenance making the technology suitable to accept by the community living in urban as well as rural sector. Few countries of the world have already put into practice and they have got relief from energy crisis too. India is also not lagging behind in this case. However the technology is going through a challenge by itself in getting popularity among community living in the country. Popularity in government and public in the national is necessary like anything on today's date by spreading information regarding solar energy and its utilization in our daily life.

Introduction to solar energy

Sun is the primary source of energy being used on earth directly or indirectly. When its energy is directly converted into

some useful form by exposed to sunlight, and then it is termed as solar energy. The advantages of solar energy are-

1. Solar energy is free although there is a cost in the building of 'collectors' and other equipment required to convert solar energy into electricity or hot water.
2. Solar energy does not cause pollution. However, solar collectors and other associated equipment or machines are manufactured in factories that in turn cause some pollution.
3. Solar energy can be used in remote areas where it is too expensive to extend the electricity power grid.
4. Many everyday items such as calculators and other low power consuming devices can be powered by solar energy effectively.
5. It is estimated that the world's oil

reserves will last for 30 to 40 years. On the other hand, solar energy is infinite (forever).

Solar energy is radiant light and heat from sun harnessed using a range of ever-evolving technologies such as solar heating, solar photovoltaic, solar thermal electricity, solar architecture and artificial photosynthesis. Solar energy is radiant light and heat from sun harnessed using a range of ever-evolving technologies such as solar heating, solar photovoltaic, solar thermal electricity, solar architecture and artificial photosynthesis. Solar technologies are classified as active solar technology: photovoltaic panel, solar thermal collectors to harness the energy and passive solar technology: orienting a building to sun, selecting materials with favorable thermal mass and designing.

Application in Rural India

India is a country with abundant of natural and renewable resources of energy like sun, wind and biomass. By giving a commercial orientation, the renewable energy resources should be exploited to meet the energy requirements of rural areas especially remote villages which are difficult to have service from conventional power grids. In India, around 25,000 villages are

located in remote and inaccessible areas and hence could not be electrified through conventional grid extension. So to meet the need of energy in rural area, some of the technologies adopted for the use of solar energy are discussed below-

Solar Photovoltaic (SPV):

It is an active solar technology which enables direct conversion of sunlight into electricity. They are made up of semiconducting materials similar to those used in Computer chips. When the sunlight is absorbed by these materials, the solar energy knocks electrons loose from their atoms, allowing these electrons to flow through materials to produce electricity. This process of converting light (photon) into energy (electricity) is called photovoltaic effect. SPV systems have emerged as viable power source for various applications such as lighting, water pumping, traffic signals, and telecommunications as well as standalone and grid connected power generation. They are increasingly being used to meet the electrical energy needs especially in hilly areas, deserts, forest regions, islands, far flung villages, unnamed locations and other areas which require reliable and uninterrupted power supply.

Because of its locations between tropic of cancer and Equator, India has an average annual temperature that ranges between 25°C to 27.5°C , which means India has huge solar potential. India has made a SPV programme to decentralize the application of photovoltaic technology which is the heading programme in the world. The Ministry of New and Renewable Energy (MNRE) and SPV programme continued to support demonstration and utilization of selected SPV system such as solar streetlights, SPV home lightings, solar lanterns, solar pumps, stand alone PV, power plants and other systems mainly in the rural areas of the country. Under the SPV demonstration programme 1800 Solar Street lighting systems were allocated to the four states namely Assam, Arunachal Pradesh, Manipur and Meghalaya during 2008-2009

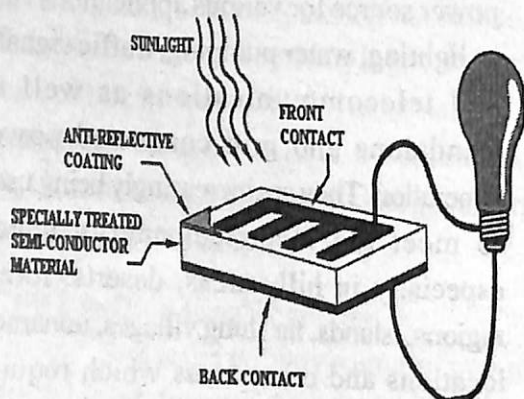

Fig: Schematic of Solar Photovoltaic

SOLAR THERMAL ENERGY (STE):

Solar thermal energy is a form of energy and a technology for harnessing solar energy to generate thermal energy for use in industry and in the residential and commercial sectors. Solar drying, solar cooker and solar heater are some examples of STE. These technologies are described below.

Solar Cooker:- It is a device which uses the sunlight for cooking foods. Most solar cookers work on the basic principle: sunlight is converted to heat energy that retained for cooking. Most common type of solar cookers is heat trap boxes, curved concentrators and panel cookers. The use of solar cookers reduces the demand of fuel or firewood and improves the air quality by reducing or removing the source of smoke.

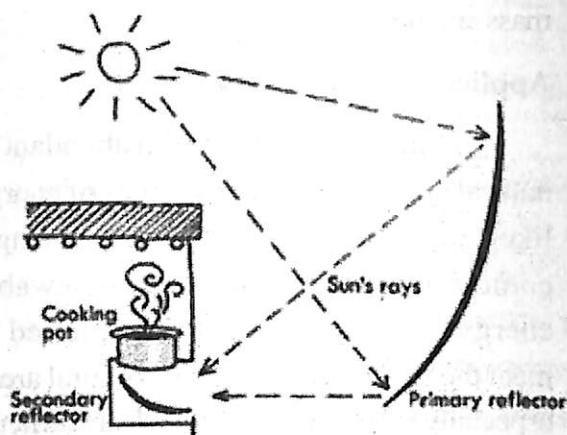

Fig: schematic of solar cooker

Solar Heater:- When radiation come in contact with surface, depending upon the nature the surface, a part of the energy is absorbed by the surface and a part is reflected back. This mutual response of radiation and surface is used in solar heaters. The working of a pressurized solar water heater with diagram is described below-

The Vacuum tube collector absorbs the heat from the solar radiation & heats up the Drinking / Mineral water in the system through the thermos phonic effect. The hot Drinking / Mineral water will transfer the heat to the cold water from the storage tank inside the Heat Exchanger Pipe in the manifold as shown in the figure. There is no possibility of scale formation inside the glass tubes. So we can get 100% energy from solar radiation on all days. This is unique feature of "Venus" solar water heater. This process continues steadily for a number of hours till the water stored in the tank is heated up. The heated water in this manner is stored overnight in the insulated storage tank and is available for use the next day.

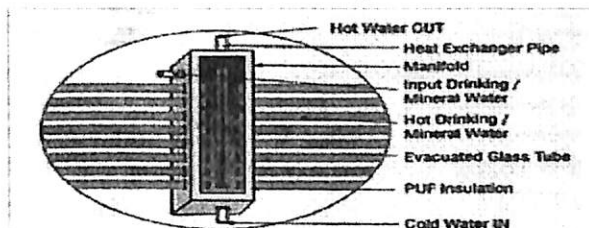

Fig : Pressurized Solar Heater

Ministry provided Rs.6000/- per sq.m. for installation of solar hot water systems under the demonstration scheme for North-East and Sikkim. Six units of solar water heating systems having a capacity of 4,500 litres/day were installed in Sikkim during the year 2008-2009.

The solar energy potential in India is vast because of its suitable geographic location near the Equator. The country receives almost 3,000 hours of sunshine yearly, which is equivalent to 5,000 trillion kWh of energy, making solar energy the best-suited energy source. The Solar Power sector plays a significant role in the economic and political scenario in India. Steady economic growth over the past few years, increasing industrial development and the growing population have created huge gaps in India's energy scenario. Solar Energy possesses a tremendous potential to bridge India's energy demand and supply gap in the future. India is steadily building upon its installed solar power capacity. The Indian Government has outlined long-term plans to attain an installed solar power generation capacity of 20,000 MW by 2020, which would be increased to 100,000 MW by 2030 and further to 200,000 MW by 2050.

REFERENCES:

1. Planning Commission of India (2002). *India Vision 2020, Planning Commission of India, New Delhi.*
2. Buragohain, T. (2012). Impact of Solar Energy in Rural Development in India, *International Journal of Environmental Science and Development*, Vol. 3, No. 4.
3. Vinodia A.K. and Dr. Najamuddin . Promotion of Renewable Energy in Rural India, *ITPI Journal 3:2 (2006) 21-28*
4. Malhotra, P. and Bhandary, P. *Rural Energy Development in India, TERI, New Delhi*
5. *Internet sources.*

ঃ পৰিচয়হীনতা ::

ପ୍ରୀୟମେବମନ ସନ୍ଧୀ।
 ନୟନୋପୀ ଅବରମକ,
 ସଂକୀର୍ତ୍ତି ବିଭୀନ ବିକାଶ,
 ବିଜନୀ ସହାଧିକାରୀ।

ଆଜି କେବଳନକୋ ହ'ଲ
 ବିହୀନତା ଗୋଲାମୀ ନିଜତ
 ତନ୍ତ୍ରାମୟ ହେ ପବି ଆହେ
 କହଲ ମନୁଷ ଯେବ ଏହି ଦେଶ
 ସବମବ ସ୍ଵଦେଶ ।

ଅଗିହମଲବ ଚିକ୍ଷିକୋରା ମତୋନପୁରୀତ
 ଲକ୍ଷ୍ମଣବ ଆଧକରା ମତୋନପୁରୀତ
 କିର୍ତ୍ତିମାତ୍ରି ବୈ ଧାକେ ହ୍ରାଦିନିତେ ।
 ଚକ୍ରତ ଉତ୍ତର ମୂର୍ତ୍ତିନ ଆକାଶବ
 ହେଜବ ତରା ଆକ ବାମହେନୁବ
 ମାତୋତେ ବଚ୍ଚବ ଆମାର ବଚ୍ଚା ।
 ଚୌଧେଲି ନୟ ଆବେଶବୋବ
 ନିଷ୍ଠକରଣ ଡାବେ ବନ୍ଦୀ ହେ ବନ
 ବନିକ ଗୋର୍ତ୍ତୀବ ବନ୍ଧ କୁର୍ତ୍ତୀବିତ
 ଜେଲବ କରଣୀବ ଦବେ ।

ଆଜୋ କରବ ଦିନବେ ଶତ୍ରୁ ମହକୃତି
 ଉଦାରୀକରଣବ କୋରାଲ ଚୌତ
 ଅନାଦୃତ ଡାବେ ପବି ବନ
 ମମୁହୁମୃତବ ଏକୋବ
 ବିକ୍ଷିର୍ଣ ବାଲିତବତ
 ଏଲାଗୀ ଜର୍ଣୀବ କମତ ।
 ଏନେକେନେ ଅହବହ
 ସ୍ଵର୍ଗାକ୍ଷର ଅମୃତବ ମହାନ ଚଳେ
 ଯେବ ସ୍ଵଦେଶତ ।

ଏତିମାଲେ ବହୁବ ପ୍ରମିଲୋ ବାଟ
 ମର୍ଦ୍ଦାଚିକାର ମମ ଖେଦି ଖେଦି ।
 ଏବି ଅହା ବାଟବୋବ ଏତିମା
 ତେନେଇ ଅଚିନାକି ।

ଅହ ଅନୁକରଣବ ନାଗ ମାମତ ବନ୍ଦୀ
 ଆମାବ ଜୀବନ ବବବ ଚକ୍ରୀ ସୁବେ
 ନତୁନ ପବିଚରଣବ ଅମୃତବ ମହାନତ ।
 ଏତିମା ତୁମି କୋମ, ମହି କୋମ
 ଆମି ଏକୋକେ ଲେକୋଗୋ
 ଶେନ କହକୃତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମାକ୍ତ ଆକାମତ ।
 ବିହୀନତା ଗୋଲାମୀ ନିଜତ
 ତନ୍ତ୍ରାମୟ ଜୀବନତ
 ହୟତୋ ପବିଚରଣହୀନତାହି ହବ
 ଆମାବ ଦେଶ ପବିଚର
 ଅନାଗତ ଦିନତ ।

ইয়াত এতিয়া কোনেও নাকান্দে

ঈশ্বৰ চন্দ্ৰ ডেকা,
অসমীয়া বিভাগ

ইয়াত এতিয়া কোনেও নাকান্দে
মানুহৰ দুখত 'হাস্য হাস্য' কৰা মানুহেই এতিয়া
ৰজাৰ আঙুলি চাই হয় হয় কৰে
পাৰৰ টেটু টাপিব নোৱাৰা জনেও
হাঁহি হাঁহি মানুহ মাৰিব পাৰে শ্বাপদৰ দৰে
ইয়াত এতিয়া কোনেও নাকান্দে ।

দুপৰ দিনাৰ সাধুৰ সজা
গৰখীয়াৰ গীতৰ সুৰত বাউনী গাভৰু
হৰিমাৰ আৰু ডুৱাৰ ধৰ্মিৰে তল ওপৰ কৰা
সকলোৰেই এতিয়া নিতাল মাৰে
ফুট পধুনিতে
ইয়াত এতিয়া কোনেও নাকান্দে

ভৰ দুপখীয়া মুহূ ক্ৰন্দন শুনিও
কাণত আঙুলি সুমুৱাই টোপনি মাৰে
কথা বাদুপিৰ দৰে
নৈৰ বুকু খহিলেও
উচৰ খোৰা হৃদয়
নিঠৰ হয়
শিৰৰ দৰে

দুৰ্ভিত্তা জননী দেখিও
নিৰ্বাক হৈ থাকে নগুংসকৰ দৰে
চুপ হৈ থাকে মেকুৰিৰ 'মেও' শুনি
তাপ মৰা নিগৰিৰ দৰে
ইয়াত এতিয়া কোনেও নাকান্দে ।

বস্মা, কঙ্গা, ৰঙা পতাকা জোকাবি
ৰাজপথত স্তম্ভল উপিওৱা আটায়ে
বাড়ি বাড়ি অহা-যোৱা কৰে
বজ্জাৰ ঘৰলৈ

মহাসভা পাতে ৰজাৰ চোভালত
কান্দন শুরু হয়
বিগ্নধীৰ চন্দুকত
ইয়াত এতিয়া কোনেও নাকান্দে ।

୪୫ ନଂ ଚୋରାବୀ ଜେ. ବି. ସ୍କୁଲତ ଅନିର୍ଠିତ
'ପରିଚ୍ଛାର-ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା, ପୁଷ୍ଟି ଆବେଦନ ଶିକ୍ଷା ଯତ୍ନ'
ସମ୍ପର୍କୀୟ ସଜାଗତା ସଭା-୨୦୧୧ (୧୫/୧୨/୨୦୧୧)